

Alapította: Heimler Károly

Kiadja:
a Győr-Sopron megyei Lapkiadó Vállalat

Főszerkesztő: MOLLAY KÁROLY

A szerkesztőség tagjai:

BOGNÁR DEZSŐ, DOMONKOS OTTO, FARKAS IMRE, GOLLNHOFER SÁNDOR, HÁRS
JÓZSEF olvasószerkesztő, HILLER ISTVÁN titkár és technikai szerkesztő, HORVÁTH ZOLTÁN,
KÖRNYEI ATTILA, NYESŐ IMRE

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Szabó Jenő: A Soproni Városszépítő Egyesület története
Második szakasz* (1946–1948; 1968–1983)

**Szabó Jenő: A Soproni Városszépítő Egyesület története
Második szakasz⁽¹⁾
(1946–1948; 1968–1983)**

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Szabó Jenő: A Soproni Városszépítő Egyesület története
Második szakasz* (1946–1948; 1968–1983) / A régi Városszépítő Egyesület felosztása

A régi Városszépítő Egyesület felosztása

A Városszépítő Egyesület 1944. február 1-én tartott választmányi ülésén dr. Heimler Károly betegsége miatt már nem tudott részt venni. A jóbarát, dr. Schindler András polgármesterhelyettes felszólalt és arra kérte a tagokat, hogy a „Frankenburg út végét kísérik figyelemmel, mert az Heimler Károly kedvelt helye”. Dr. Schindler András akkor még nem sejtette, hogy hónapokkal később ő maga, kabátujján piros-fehér karszalaggal „kíséri figyelemmel a Frankenburg út végét” mint városi parkőr.

A bombák évszázados műemlékek sorát döntötték romba, a felszabadulás évszázadokon át megváltoztathatatlanul hitt társadalmi rendet borított fel. Az egyik mélységesen megrendítette a soproni polgárt, a másik megzavarta és elbizonytalanította.

A bombázások a város nyolcszáz épületét pusztították el, a háború Sopronban tragikus súllyal volt érezhető, a házak tizenhárom százaléka lett rommá. S a nyolcszáz ház között hatvanöt különleges érték:

műemlék, műemlékjellegű épület közveszélyes állapotban, le kell bontani. A soproni polgár megrendülését az akkori polgármesteri jelentés érezteti: „szinte helyrehozhatatlan károkról” szól.¹²⁰⁽²⁾ Hasonló a véleménye a sokat utazott látogatónak is, a város helyreállítása szerinte „szinte lehetetlen s talán célszerűbb volna úgy kezelni, mint a pompeji romvárost”.¹²¹⁽³⁾

A bombázásnál is súlyosabb lelki megrázkódtatást jelentett a soproni számára, hogy az évszázadok során büszke öntudattal viselt polgársága egyszerre valamiféle gyanús, elítélendő, valósággal reakciós jelentést kapott és hogy a néhai jobbágy, kapás, kézműves vagy napszámos ősök leszármazottja, a mindennap gondjaival küszködő „kispolgár” éppen úgy ellenséggé lett, mint a gazdag patricius, a „nagyipolgár.” Régi, tisztos szokásait egyszerre „csökevény”-nek nevezték, az az erkölcsi érték, amelyért annyi áldozattal, „Ampel- und Säbelgeld” fizetésével, vérével, verítékével, szorgalmával adózott, egyszerre a visszájára fordult. Valósággal bünné lett, hogy őse nevét valamikor a századok folyamán beírták a Bürgerbuchba, a polgárkönyvbe.

²⁹⁰De a soproni polgárnak nemcsak társadalmi státusa ingott meg, városának országos jóhírve is elhomályosult. Sopron már nem a felszabadulás előtti idők büszke „Civitas fidelissimá”-ja, hanem „reakciós”,¹²²⁽⁴⁾ „soviniszta”¹²³⁽⁵⁾ város. Nyíltan ki nem mondott előítélet mérgezi körülötte a levegőt: „...egyes minisztériumi vezetők talán bizonyos előítélettel viseltetnek Sopronnal szemben”,¹²⁴⁽⁶⁾ panaszkodik a tanácselnök. Az előítélet alaptalan, mert Sopronban sohasem volt több reakciós vagy fasiszta, mint az ország bármelyik más városában. Igaz, minthogy legkésőbb szabadult fel, átmenetileg idegyűltek az ország minden tájáról menekülő nyilasok, volksbundisták, de a szovjet hadsereg hamarosan tovább is hajtotta őket.¹²⁵⁽⁷⁾ A helybeli német lakosságnak a pángermán eszme által megszállott vagy megtévesztett részét pedig kitelepítették.

Azon nem bántódott túlságosan a soproni polgár, hogy városa megszűnt megyeszékhely lenni, bár 161 éven át (1786–1950) az volt. A megye és város igazgatása elkülönült, a megyeiek mindig egy kissé dzsentrik voltak, idegenek a városban. A két törvényhatóság vezetősége, tisztviselői általában csak hivatalosan érintkeztek egymással, viszonyuk protokollárisan korrekt volt, de sohasem baráti vagy meleg. A városi polgár a „megyeháza” megszűntét udvarias sajnálattal vette tudomásul, de közelebről nem érintette.

Annál jobban fájlalta azonban és sohasem – a mai napig sem –, tudott napirendre térni afelett, hogy a megyei törvényhatóság megszűntével együtt Sopron városét is eltörölték, a város megyei várossá „degradálódott”, elvesztette az 1277-ben, IV. László királytól hűségéért kapott függetlenségét, amellyel kivette a megyei ispán hatósága alól. Ezt a függetlenségét a város a legnehezebb órákban is megvédte. A soproni ember az intézkedést sérelmesnek érezte és sohasem nyugodott bele. Ezt mutatja, hogy az 1950-ben újonnan megalakult városi tanács hamarosan határozatot hozott, amelyben a kormányzattól a városnak a megyei közigazgatás alól való kivételét és régi önállósága visszaállítását kérte. A kérést elutasították, sőt az azt tolmácsoló városi tanácselnököt fegyelmi vizsgálattal is megfenyegették.¹²⁶⁽⁸⁾

Évekkel később, 1957. október 11-én, a „Sopron problémái” címmel megtartott anketon a kérdés ismét felszínre került és az építési miniszter (dr. Trautmann Rezső) kijelentette: „Sopron közigazgatásának nagyobb önállóságát megfelelő helyen messzemenően támogatni fogom. Különösen olyan városok nagyobb önállóságának megadása indokolt, amelyek nagykorúak, mint Sopron, amely közel kétezer éves múltra tekinthet vissza... Mindenképpen érett ahhoz, hogy a maga dolgában a legnagyobb mértékig gazda is legyen”. Hasonlóan nyilatkozott Halász Ferenc, a belkereskedelmi miniszter helyettese is, aki hangsúlyozta, hogy „igen fontos a város önállóságának kérdése”. Az ígéretek ellenére sem történt intézkedés, a tüske máig

benne van a soproni emberben.

Kínozza egy másik tüske is: a helyi napilapok megszűnése. Sopronban a felszabadulás előtt évtizedeken át, utána pedig évekig több napilap jelent meg. Megszüntetésük után a megmaradt egyetlen megyei újság a legjobb szándékkal sem tudta őket pótolni.

291A soproni ember hozzászokott, hogy újságja nagyrészen soproni dolgokról szól, még ha azok a kívülálló számára mégoly jelentéktelenek is, őt érdekelték, a lapot ezért vette meg. Elvárta, hogy lapja a legrészletesebben tájékoztassa arról, mi történt a városparlamentben, a városházán, a hivatalokban, kulturális egyesületekben. Ha valami nem tetszett neki, levelet írt lapjának, vagy szóvátette valamelyik riporternek és utána elvárta, hogy az ügyben intézkedés is történjék.

A soproni sajtónak az is egyik jellegzetessége volt, hogy sokat foglalkozott a város történetével, néha naponta is, az úgynevezett évfordulós aktualitású hírfejekben. A népszerű várostörténeti cikkek írói között ilyen neveket találunk: Paur Iván, Bella Lajos. Póda Endre, Payr Sándor, Csatkai Endre, Winkler Elemér, Házi Jenő, Sümeghy Dezső, Thier László stb.

Ha néha fel is bukkantak hasábjain nyilvánosságra érdemtelen írások, a helyi sajtónak komoly érdeme van a város lakóinak áldozatos, városszerető polgárrá nevelésében, a várostudat kialakításában. És vitathatatlanul oroszlánrésze van abban, hogy a városban a városszépítés gondolata aktív, építő erővé vált.

A párt Sopron városi bizottsága ezt már 1956-ban észrevette és lépéseket tett önálló soproni napilap létrehozására. Szerkesztőjeként a soproni születésű dr. Fóti (Freiberger) Józsefet jelölték ki, aki egy ideig az Oedenburger Zeitung belső munkatársa, majd a Soproni Világosság című szociáldemokrata lap felelős szerkesztője volt. Felkérték a reszortok munkatársait is. Sajnálatos, hogy az ellenforradalom alatt meglehetősen negatív szerepet játszó Peéry Rezső cikkei olyan súlyosan kompromittálták az éppen csak meginduló lapot, hogy az ellenforradalom után már nem jelenhetett meg.

A város közvéleménye azonban korántsem tért napirendre felette, ezt jelzik az időnként megjelenő cikkek. A Magyarország című hetilap 1982. október 10-i számában Borbély József állapította meg: „A soproniak régi vágya egy városi újság”, ugyancsak a Magyarország 1983. január 9-i számában egy olvasólevél írója nehezményezi: „Sajnos, hogy az illetékesek is csak nosztalgikaként kezelik a soproniaknak önálló újság iránti vágyát”. A megyei lap (Kisalföld) szerkesztősége a Magyarország 1983. január 30-i számában megjelent válaszában leszögezte: „A testület (az MSZMP megyei Végrehajtóbizottsága) úgy döntött, hogy a Sopronról és környékéről megjelenő írások lapunk szerves részét képezzék és ne különüljenek el önálló egység, mutáció formájában”. Hogy a soproniak korántsem tekintik lezártnak az ügyet, azt mutatja a Magyarország egy újabb olvasólevele (Piller Róbert, 1983. április 17): „Míg más városokat erőteljesen fejlesztettek, Sopronban megállt a fejlődés. Azóta sok területen csökkent a lemaradásunk, szép eredményeket értünk el, de külön újság, vagy a megyei lap rendszeres soproni melléklete még (kiemelés tőlem: Sz. J.) nem valósulhatott meg”.

A negyvenes évek végének és ötvenes évek elejének politikai gyakorlata a lokálpatriotizmust, „ezt a szűk térre korlátozódó, helyiérdekű hazaszeretetet” gátló, passzív, sőt ellenséges magatartásnak minősítette és felrótta még az elvhű kommunistáknak is. Jellemző ezekben az időkben egy pártfunkcionáriusnak Molnár József íróról, a város első kommunista polgármester helyetteséről szóló megállapítása: „Rendes ember, kár, hogy lokálpatrióta”. Több más között ez is egyik oka volt annak, hogy Molnár József „leavanzsált” vállalati főkönyvelővé.¹²⁷⁽⁹⁾ **292**Az írásai nyomán országosan ismert Becht Rezső munkáit éveken át nem közölték, mert Sopronról szóltak, áradt belőlük a szülőváros szeretete, mert „lokálpatrióta” írások voltak.

Dr. Csatkai Endre nem egyszer panaszkolt, milyen súlyos szemrehányásokat kapott, amiért a „megrogzott lokálpatrióta” Heimler Károlyról cikket közölt a Soproni Szemlében.¹²⁸⁽¹⁰⁾

A Városszépítő Egyesület utolsó választmányi ülését 1947. március 20-án tartotta. A választmány két határozatot hozott: az egyik a Hubertusz vadászlak erősen megrongálódott épületének helyreállítására, a másik a tagtoborzás megindítására vonatkozott. A határozatok végrehajtására már nem került sor, mert 1947. május 10-én megérkezett a városhoz a belügyminisztérium 285.551/1946. IV. 13. számú általános vonatkozású rendelete, amelynek végrehajtásaként nyolcvan évi működés után az egyesületet feloszlatták. Az intézkedés nem volt sem váratlan, sem meglepő, az akkori politikai légkörben előre látható volt, hogy az erősen lokálpatrióta irányzatú egyesület nem működhetik.

Ennek következménye, hogy húsz éven át Sopronban nincs a városszépítésnek egyesülete.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Szabó Jenő: A Soproni Városszépítő Egyesület története Második szakasz* (1946–1948; 1968–1983) / Városszépítés Városszépítő Egyesület nélkül

Városszépítés Városszépítő Egyesület nélkül

Az volna várható, hogy az egyesület megszűnése megszakítja a városszépítés munkáját is. Nem így van.

A belvárosban 171 000 köbméter, emeletmagasan tornyosuló romtörmelék vár elszállításra, aminek csak a fuvar költsége hárommillió forint. A városi mérnöki hivatal 328 romépületet tart nyilván, de ez a szám minden évvel növekszik, hacsak nem sikerül megóvni az állagot. A vasútállomások, szállodák helyreállítása, út-, víz és csatornahálózat használhatóvá tétele szinte csillagászati összegeket igényel. A múlt és a háború eme gigantikus csódtömege előtt a soproni ember Molnár József szavaival élve, valósággal „lelki holtpontra” jutott.¹²⁹⁽¹¹⁾ Mindezek ellenére mutatkoznak a városszépítés első jelei.

1950. október 31-én tartotta első ülését a város újonnan megválasztott tanácsa, december 10-én pedig megalakultak az állandó bizottságok. A tanács és a bizottságok nem a régi, évszázados statutumok, hanem az 1950. évi I. törvénycikk rendelkezései alapján jöttek létre. Ez kimondja az elvet, hogy a dolgozókat az államigazgatás részeseivé kell tenni s ez nyit utat nekik a helyi városigazgatás munkájába is.¹³⁰⁽¹²⁾ Az állandó bizottságok száma kezdetben tizenkettő, később kilenc, a szakosított albizottságoké harminckettő, a bennük működő aktívák száma meghaladja a nyolcszázat.

Az új tanácsban és bizottságaiban természetesen nem a régi városparlament választottjai és privilegizáltjai, vagyis magasabb adócenzusuk alapján törvényhatósági bizottsági tagságra jogosult virilisták ülnek, tehát nem a vagyonos osztályok képviselői, hanem egyszerű ipari, mezőgazdasági munkások és alkalmazottak, a tanács első elnöke, Bognár Dezső is munkás, többségükben az osztályvezetők is azok.

²⁹³Meglepőnek látszik, hogy az új bizottságoknak már első javaslatai, észrevételei közül nem egy bizvást elhangozhatott volna a Városszépítő Egyesület választmányi vagy közgyűlésén. Valójában ez nem meglepő. Kétségtelen, hogy a régi Városszépítő Egyesület hatása is él még, de elsősorban hat az, hogy a városparlament új résztvevői személyükben nem egy csoport vagy réteg sokszor egymással ellentétes érdekét képviselik, hanem az egész városét, tehát nem kell megalkudniok, egyezkedniök.

A pénzügyi állandó bizottságban például parkjaink megvédése, Balf fürdő helyreállítása, festőtelep létesítése ügyében tesznek javaslatot, sürgetik a járdák, úttestek tisztántartását, a szemétfuvarozás és utcai

világítás megjavítását.

Az oktatási állandó bizottság követeli, hogy a tanács tegyen lépéseket a Műegyetem Bánya- és Földmérő Karának Sopronban való meghagyása, tanítóképző akadémia létesítése érdekében. Az építési és közlekedési állandó bizottság Balf fürdő kiépítését, műemlékek és a fertői strandfürdő helyreállítását szorgalmazza.

Az 1951. április 14-i tanácsülés jegyzőkönyve szerint a dolgozók azt kívánják, hogy állítsanak padokat az erdőben az üzemek pénzén. Kidolgozzák a „Virágos Sopron” akció tervét. Emlékezzünk: mindkettő rendszeres tárgysorozati pontja volt a Városszépítő Egyesület üléseinek is.

„A gyógy- és üdülőhelyi állandó bizottság... legjobb állandó bizottságaink közé tartozik –, írja Bognár Dezső¹³¹⁽¹³⁾ – gondoskodik a dolgozók szórakozásáról, műemlékek ismertetéséről és arra törekszik, hogy a város üdülőjellegét fejlessze és a jövőben erre még nagyobb mértékben alkalmassá tegye”. Ebben a munkában nagy része van dr. Friedrich Károlynak, aki mint egykori munkatárs, „Heimler Károly városi tevékenységét újította fel” és „mint üdülőhelyi előadó dolgozott azon, hogy Sopront megismerjék és megszeressék az idegenek”.¹³²⁽¹⁴⁾ Az állandó bizottság munkáját az 1953. január 23-i tanácsülés jegyzőkönyve is dicséri: „Az üdülőhelyi állandó bizottságnak köszönhető, hogy az üdülők újra és újra kéri Sopronba beutalásukat”. A jegyzőkönyv még egy vendég levelét is idézi, aki „az üdülőhelyi állandó bizottság idegenvezetésének köszöni, hogy megtanulta a régiségeket értékelni és szeretni” és hogy a bizottság „szép hangversenyekkel és előadásokkal tartalmassá teszi az üdülők pihenését”. Az előadások között túlnyomó részben Friedrich Károly „Szép Sopron” című összeállítására szerepel, mely páratlan képdokumentuma a bombázások előtti Sopron szépségének. Az 1958. évben ötvenegyszer vetítette 9165 néző előtt.

Az üdülőhelyi állandó bizottság készíti el az üdülőhelyi szabályrendeletet is az idegenforgalom megélénkítésére pedig 1954. október 2-től 10-ig megrendezi a Soproni Ünnepi Hét kulturális eseményeit, amelyeket ezután évente megismételnek.

„Eredetileg – emlékezik vissza Bognár Dezső – Csatkai Endre és Horváth József zeneiskolai igazgató elgondolása alapján zenei ünnepi heteket szeretnénk volna rendezni s az volt a távolabbi célunk, hogy ezek révén a várost amolyan magyar Salzburggá fejlesszük. Azonban Révai József miniszter, aki ekkor országos szinten ezeket az ügyeket intézte, ridegen elutasította a kérést azzal, hogy Sopron „reakciós” és „sváb” város, ezt nem érdemli meg. Közölte velem, hogy a zenei ünnepi heteket megrendezik, de majd Szegeden. A miniszter kurtán ²⁹⁴elutasító válasza, de főképpen Sopron iránti elfogultsága nagyon bántott és megjegyeztem, hogy Horthy Miklós „szegedi gondolata” sem Sopronban született meg! Ez persze nem változtatta meg Révai József döntését”.

1956. július 22-én tárgyalta a városi tanács végrehajtó bizottsága Sopron idegenforgalmának fejlesztési tervét. A város évszázados történetében először történt meg, hogy ilyen átfogó, nagyszabású idegenforgalmi elgondolás megszülethetett. A terv elkészítésére a várost a felsőbb hatóságok bátorították fel, pénzügyi segítség megcsillantásával olyan lehetőségeket tárva fel, amelyekre addig a város saját szűk lehetőségei miatt sem Heimler Károly, sem elődei még csak nem is gondolhattak. Valószínű, hogy a kormánynak ez a gesztusa a korábbi évek mulasztásait akarta jóvátenni.

A terv két ütemre tagolódt; az első a sürgős, a második a távlati teendőket sorolta fel hat feladatcsoportban, mint: idegenforgalmi létesítmények, közlekedés, utak fejlesztése, műemlékek feltárása és helyreállítása, a városképet rontó foghíjak beépítése. A tervezet megvalósítása 102 millió forintba került volna s a végrehajtó bizottság tisztában volt azzal, hogy ezt az összeget a város több éves, esetleg évtizedes

részletekben kaphatja csak meg. Sajnos, az időközben bekövetkezett ellenforradalmi események miatt a tervezet további megvitatásra nem kerülhetett. Ennek ellenére a konszolidálódás után, 1957. április 10-én tartott tanácsülésen Bognár Dezső elnök ismét leszögezte: „Helyes úton járunk, ha a város idegenforgalmáról nem mondunk le... a város idegenforgalmának fejlesztése üzemeink fejlesztése mellett – létkérdés!”¹³³⁽¹⁵⁾ Majdnem ugyanezt jelentette ki dr. Heimler Károly a Városszépítő Egyesület 1933. évi közgyűlésén mondott nyitóbeszédében: „Egyetlen célunk van: Sopron, a szép Sopron és vele az idegenforgalom fejlesztése, mert az elcsatolás miatt a város súlyos helyzetbe került.”¹³⁴⁽¹⁶⁾

Ebből következik, hogy a város művészeti és természeti kincseinek védelme, fejlesztése nem felesleges fényűzés, nem csupán esztétikai, hanem gazdasági szükségesség. Ennek jegyében született meg az állandó bizottságok két albizottsága, a városszépítés két motorja, a műemlékvédelmi és természetvédelmi albizottság.

Sopron műemlékeinek aggasztó állapota miatt dr. Mollay János javaslatára az 1951. évben, – az országban elsőként: – a soproni tanács hívta életre a műemlékvédelmi albizottságot és ugyancsak dr. Mollay János készítette el a műemlékvédelmi szabályrendelet tervezetét, amely azután országos minta-alapszabályként szolgált. A soproni kezdeményezésnek országos visszhangja lett, az albizottságok száma egyre szaporodott. Az 1961. évre már 14 megyében, 20 városban, öt járásban és három nagyobb községben alakultak meg hasonló bizottságok.¹³⁵⁽¹⁷⁾

A soproni műemlékvédelem első tíz évéről Entz Géza megállapította,¹³⁶⁽¹⁸⁾ hogy „Budapest után Sopronban folyt legerélyesebben a háborús nyomok eltüntetése”. Az erélyes romeltakarításnak, amely az Építési és Közmunkaügyi minisztérium 1949. évi rendeletén alapult és parancsolóan kimondta: „romokat **295**nem szabad megtűrni”, voltak hátrányos következményei is. Több olyan műemlékház esett a bontás áldozatául, amelyeket kellő állagmegóvással még meg lehetett volna menteni, elsősorban az Orsolya téren az ún. Gyóni és Lunkányi házat, a Szent György utcában a 2., 4., 6. és az Új utcában az 1., 3. számú épületeket. A romtalanítást annyira szigorúan vették, hogy Bognár Dezső tanácselnöknek fegyelmileg kellett felelnie azért, mert nem engedte lebontani a Szent György utca 1–3. számú megrongált épülettömböt, hanem abban a felújítás után modern, komfortos lakásokat alakított ki. Az elmarasztalástól az mentette meg, hogy sikerült kimutatnia, a felújítás révén sokkal olcsóbban tudtak lakást létrehozni, mintha az épülettömböt lebontva, a helyén újat emelnek. Hasonló problémák merültek fel több más megrongálódott műemléképülettel kapcsolatban, mint például a Szent György utcai Káptalan-háznál, amely még hozzá egyházi tulajdonban is volt. A tanács ezt nem engedte lebontani.

A romok alól azonban rejtett értékek is kerültek elő, mint az Orsolya téren a Lábasház árkádjai, az Új utcában egy romos udvari oldalszárny-épületben középkori zsinagóga maradványai, az egykori bencés rendházban (ma diákotthon) egy raktárnak használt helyiségben a középkori káptalanterem, a Szent György utca 1–3. számú épületben gótikus ülőfülkék, kapcsolt ablakok és az egykori Várkerület (ma: Lenin körút) lebombázott házai mögött többméteres magasságban római várfalak maradványai tárultak fel, ami egyedülálló Magyarországon.

A Sopronban folyó műemlékvédelmi és feltárási munkákról két évtizeddel később, 1975-ben ismét Entz Géza von mérleget és megállapítja,¹³⁷⁽¹⁹⁾ hogy azokból „a helyi viszonyokon túlmutató következtetések vonhatók le”, „a soproni gótikáról nem sejtett változatosságú, merőben új felvilágosítást nyújtottak” és hogy a „középkori városmag, utcahálózat és utcakép alakulása... Budán és Sopronban azonos. Ha a színvonal e tekintetben a gótika idején Budán magasabb, a késő reneszánsz és barokk korszakban Sopron felé billen a mérleg” és hogy Sopron műemléki rekonstrukciója döntően hozzájárult a magyar város

múltjának általános ismeretéhez”.

Habár ezeknek az évtizedekkel későbbi értékelő megállapításokhoz vezető munkáknak az ötvenes évek elején még csupán a kezdeténél tartottak, még csak a középkori káptalanterem mérműves ablakait, az Új utca 16. számú ház gótikus rozettáját bontották ki, a Szent Mihály templom emeleti sekrestyéjének későgot csempéiről éppen csak letisztították a későbbi kor meszes törmelékét s a bánfalvi Mária Magdolna templom római eredetre valló alsó falazatát éppen hogy kiásták s még csak sejtették, hogy a barokk díszek és vakolat mögött mennyi középkori építészeti érték rejtőzhet, de az már vitathatatlan tény volt, hogy „nincs még egy olyan városunk, amelynek középkori okleveles emlékei ilyen teljességgel és színvonalon hozzáférhetőek¹³⁸⁽²⁰⁾ s ezzel a műemlékkutatás és feltárás munkáját igen nagy mértékben elősegítik”.

Valószínűen mindez együttesen járult hozzá ahhoz, hogy Sopronban rendezték meg első ízben, 1953-ban a Műemléki napokat és hogy ugyanabban az évben az Akadémiai Kiadó monográfia-sorozatának második kötetét, Komárom után, városunkról jelentette meg „Sopron és környéke” címmel, országos nevű ²⁹⁶tudósok (Csatkai Endre, Dercsényi Dezső, Entz Géza, Gerő László, Héjji Miklós, Mollay Károly, Radnóti Aladár) közreműködésével és a soproni Diebold Károly fényképeivel. Ezt egy évvel később a monográfia népszerű kiadása követte „Sopron” címmel.¹³⁹⁽²¹⁾ Bizonyára az előbbieket következménye volt az is, hogy az első műemléki film éppen Sopronról készült¹⁴⁰⁽²²⁾ és hogy amiket 1957-ben az Országos Műemléki Felügyelőség átvette a műemlékvédelem ügyét, Sopronban külön építésvezetőséget létesített, ezen belül kőszobrász csoportot állított fel. A csoportot Szakál Ernő, a későbbi Munkácsy- és Európa-díjas szobrász szervezte meg és vezette. Ugyancsak ő irányította az 1953-ban a Felügyelőség keretében megalakult szobrász-restaurátor csoportot, amely hazánk számos műemlékének helyreállításával végzett rendkívül gondos, magas színvonalú művészi munkát.

Szakál Ernő a Sas tér művészi díszkútja, a Liszt Ferenc emléktábla, a Lackner Kristóf dombormű, a Kellner Sándor szobor alkotója országos elismerést aratott a Mátyás király visegrádi palotájában lévő kerengő boltozatának helyreállításával, a soproni Szent György-templom XVII. századi stukkóinak megmentésével és Scarbantia kapitóliumi triászának művészi rekonstrukciójával, amellyel Pannonia jelenleg ismert legmonumentálisabb szoborcsoportját szinte új életre keltette.¹⁴¹⁽²³⁾

Szakál Ernő munkásságával jelentősen hozzájárult a szülővárosában folyó műemléki feltárás és restaurálás eredményeihez, aminek elismerése Sopron városának és művész fiának az Európa-díjjal való kitüntetésében nyilvánult meg. Egyedülálló eset, hogy a városnak és egyénnek juttatható díj ugyanabba a városba került (SSz. 1983, 257).

Sopron városa 1969-ben egy magyar kitüntetést is kapott. A Magyar Urbanisztikai Társaság Hild Jánosnak, a soproni Hild építómesterek rokonának emlékére alapított Hild-éremet Sopronnak ítélte a „történelmi városmag, a védett belváros korszerű rekonstrukciója terén elért eredményei miatt”.¹⁴²⁽²⁴⁾

A városban folyó műemléki tevékenység megbecsülésének jele az is, hogy a Magyar Építőművészek Szövetsége továbbképző fórumának, az úgynevezett Mesteriskolának hallgatói évről-évre, külföldi szakemberek bevonásával Sopronban vitatják meg az építészet legégetőbb kérdéseit (Magyar Nemzet, 1983. ápr. 28.).

A második albizottságot szintén az építési és közlekedési állandó bizottság keretén belül szervezték meg, elsősorban a helyi természetvédelmi feladatok megvalósítására. A bizottság megalakulása után hamarosan javaslatot tett a „természet védelméről” szóló szabályrendelet megalkotására. Ennek tervezetét ugyancsak

dr. Mollay János készítette el s a tanács azt 1952. május 7-én életbe is léptette.

2971. A Sas téri díszkút

Ez a természetvédelmi albizottság szinte kizáróan olyan feladatok megoldására törekedett s olyan irányú működést fejtett ki, mint a felszabadulás előtt a Városszépítő Egyesület. Szemléltetően mutatja ezt az a tizennyolc pontból álló javaslat, amelyet az albizottság terjesztett elő és amelyet a tanács 1958. november 10-i ülésén emelt határozattá. A javaslat főbb pontjai: A Széchenyi 298tér parkosításának felújítása, a

Május 1. tér és Erzsébet kert között összefüggő parkhálózat létesítése, az utcai sorfásítás felújítása, a Bécsidomb hegyi ligetté való fejlesztése, a Bástya téren, a kialakítandó Bástya sétányon és az Új utca elején lévő térségben park létesítése, az Erzsébet kert átrendezése, a Városliget előregedett fáinak felújítása, a város erdeiben a tarvágás helyett száraló vágás bevezetése, utak, pihenők létesítése. A javaslat rendkívül fontosnak tartja az ifjúság természetszeretetre való nevelését és ennek érdekében a pedagógusok fokozott közreműködését. A természettel való kapcsolat kialakítására javasolta, hogy az ifjúság vállalja el utcák, terek fáinak patronálását. Ajánlja, hogy hasonló munkára kérjék fel a vállalatok és üzemek dolgozóit. A fák és parkok rongálóinak leleplezésére a rendőrség fokozottabb segítségét kell igényelni.

A város tanácsa az üdülőváros jellegének megóvása érdekében több felterjesztésben kérte az államosított sopronkörnyéki erdők visszajuttatását. Az ismételt kérésekre 333 katasztrális holdat vissza is kapott. Jellemző, hogy amikor az egészségügyi minisztérium a szanatórium létesítéséhez egy holdnyi terület átengedését kérte, a tanács csupán azzal a feltétellel egyezett bele, hogy a területen fát csak az új épület helyén szabad kivágni.¹⁴³⁽²⁵⁾

A Városszépítő Egyesület megszűnte után is élő városszépítés gondolatának legszebb bizonyítéka az, hogy folyóirata, a Soproni Szemle, amely 1944-ben a háborús cselekmények miatt megjelenését beszüntette, 1955-ben ismét megindult.

Feltámasztását Csatai Endre indította el, de egyének, bizottságok, soproniak és Sopronból elszármazottak is kérték a folyóirat újbóli kiadását: „Sopron városának feldolgozatlan történelmi dokumentumai szinte megkövetelik a Soproni Szemle kiadását. A történelmi dokumentumok feldolgozása része hazánk egyetemes történetének, a soproni emberek lelkesedése és kutatóvágyása pedig biztosítéka az értékes történelmi anyag feldolgozásának” – írja Bognár Dezső.¹⁴⁴⁽²⁶⁾ A város tanácsa 1954. július 10-én tett előterjesztést a Népművelési Minisztériumnak. Számtalan akadályt kellett leküzdeni, hiszen a felszabadulás után országos viszonylatban nem volt példa hasonló tudományos helytörténeti folyóirat engedélyezésére. A hozzájárulás megadása nem is ment simán. Amikor végre a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala engedélyezte a folyóirat megjelenését és a városi tanács végrehajtóbizottsága az engedély alapján megszervezte a folyóirat megindítását, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának újabb, 1955. február 4-én kelt leirata a Soproni Szemle kiadásának elhalasztását kívánta, mert „illetékes fórumok jelenleg mérlegelik, hogy Győr-Sopron megyében egy kulturális folyóirat jelenjék meg, amely tartalmában... magában foglalná az egész megye helytörténeti, kulturális és egyéb vonatkozású anyagát is”.

A végrehajtóbizottság azonban nem nyugodott bele az elodázásnak álcázott visszavonásba, hiszen a Soproni Szemle korábban megjelent nyolc évfolyama éppen azt bizonyította, hogy Sopron és környékének helytörténeti anyaga minden vonatkozásban olyan gazdag, hogy egymagában is elegendő egy helytörténeti folyóirat megjelenésének biztosítására és a még feltárható mennyisége vitathatatlanul messze meghaladja egy hasonló megyei folyóirat szükségszerűen ²⁹⁹jóval korlátozottabb közlési lehetőségeit. (1937-ben, amikor a Soproni Szemle elindult, az azóta megszűnt Győri Szemle már nyolcadik évfolyamába lépett.)

Ezt azóta szemléltetően bebizonyította a folyóirat harminchétf megjelent évfolyamán kívül a városi tanács ama kezdeményezése is, amellyel 1955. május 27-i ülésén százezer forintot szavazott meg Sopron történetének megírására. A munkaközösségben elkészült munkák első részének lektori jelentésében Hanák Péter kötelességének tartja „üdvözölni Sopron város Tanácsának és tudósainak azt a kezdeményezését, hogy alapos kutatómunkával, sokoldalú tematika alapján feldolgozzák a város történetének utolsó századát. Nem tudok róla, hogy Budapest története munkaközösségén kívül az ország más városában is folynék hasonló jellegű és szélességű komplex kutatómunka a helytörténet feldolgozására” és hogy „érdemes volt

ezt a nagyszabású vállalkozást elindítani... és még érdemesebb továbbfolytatni”.[145\(27\)](#)

A Soproni Szemle megindítása és a munkaközösségi kutatómunka megszervezése átgondolt, jól megfontolt akció volt, a város tanácsa ezért sem nyugodhatott bele a burkolt elutasításba. Ismételt, érvekkel jól alátámasztott felterjesztésére 1955. év őszén megkapta a végleges engedélyt. A tíz évi szünetelés után ismét életre kelt folyóiratot 1970-ig Csatkai Endre szerkesztette, halála után pedig dr. Mollay Károly vette át. Mindketten Heimler Károly munkatársai voltak s nekik köszönhető, hogy a folyóirat töretlen vonalban szolgálja a város kulturális érdekeit.

A kormányzat 1955-ben létesítette a városfejlesztési alapot, amely felett a városi tanácsok teljes önállósággal rendelkezettek. Az alapból az alábbi városszépítési jellegű munkákat finanszírozták: 1955-ben 21 000 forintot fordítottak a Soproni Szemle kiadására és ezt folytatólag évente megismételték, 1957-ben műemlékvédelmi és üdülőhelyi feladatokra 25 000 forintot, 1958-ban a Széchenyi tér rendezésére 50 000 forintot, 1959-ben parkok létesítésére 75 000 forintot adtak ki.

Ennél jellemzőbb azonban a városi tanács által szervezett és pénzértékben is felbecsült társadalmi munka megoszlása. 1955-ben 5000 forint értékű munkát fordítottak fásításra, 3000 forintot Goldmark Károly zeneszerző Ógabona téri egykori lakóházán lévő sérült emléktábla helyreállítására, 1956-ban 18 000 forintos műemlékkutatással kapcsolatos társadalmi munkát szerveztek meg, 1957-ben összesítetten „városszépítési, műemlékkutatási és üdülőhelyi feladatok megoldására” 160 000 forintos, 1958-ban a Bécsidomb parkosítására 55 000 forintos, 1959-ben fásításra 70 000 forintos társadalmi munka valósult meg. Különösen jelentős összegeket áldoztak az idegenforgalmi szempontból fontos Balf fürdő helyreállítására, a községfejlesztési alapból 834 000 forintot, s ehhez csatlakozott 251 000 forint értékű társadalmi munka.

Az 1945-ben „lelki holtponton” vergődő soproni ember feléledt és 1959-ben már több mint félmillió forint értékű társadalmi munkára volt megmozgatható városa szépítése érdekében. Ez az eredmény az új közigazgatási szervezet, a fiatal tanácsrendszer munkájának köszönhető, de része van benne elnökének, Bognár Dezsőnek is. Halász Ferenc belkereskedelmi miniszterhelyettes az 1957. október 11-i anketon ezt nyilvánosan is megállapította: „Elismerésre méltó” az a küzdelem – mondotta – amit Sopron város lakossága, vezetősége évek óta [300](#)folytat a problémák megoldására. A soproni tanács évek óta harcol azért, hogy városát hazánkban megfelelő helyre helyezze. Ebben a munkában Bognár Dezső tanácselnök elvtárs nagy szerepet visz”.

Bognár Dezső Tapolcán, 1909. április 19-én született.[146\(28\)](#) Apját az első világháború a harctérre kényszerítette, a család pedig Türrére költözött. A harctérről hazatért apa a Tanácsköztársaság idején tevékeny szerepet vállalt a zalamegyei direktóriumban, azért a Tanácsköztársaság bukása után letartóztatták és internálták. Noha onnan 1921-ben szabadult, a folytonos rendőri zaklatások elől 1923-ban kénytelen volt Ausztriába menekülni, ahová egy évvel később családja is követte. Lajtaújfalun (Neufeld), majd Kismartonban (Eisenstadt) éltek és itt alapította meg az apa a Kommunista Párt helyi szervezetét, amelynek 1928-ban fia is tagja lett s tagja – megszakítás nélkül – azóta is. Bognár Dezső Kismartonban ismerkedett meg dr. Csatkai Endrével, aki abban az időben az ottani Wolf-féle múzeumban dolgozott.

Idősebb Bognár Dezsőt 1934-ben kommunista szervezkedés miatt egy évi börtönre ítélték és annak kitöltése után kiutasították Csehszlovákiába, ahonnan 1938-ban sikerült hamis útlevelemmel Svédországba menekülnie. Az Ausztriában maradt családot a Gestapo hamarosan szintén kiutasította, ám hiába próbáltak Csehszlovákiába áttelepülni, nem fogadták be őket. Végül is Magyarországra visszatérve, Sopronban

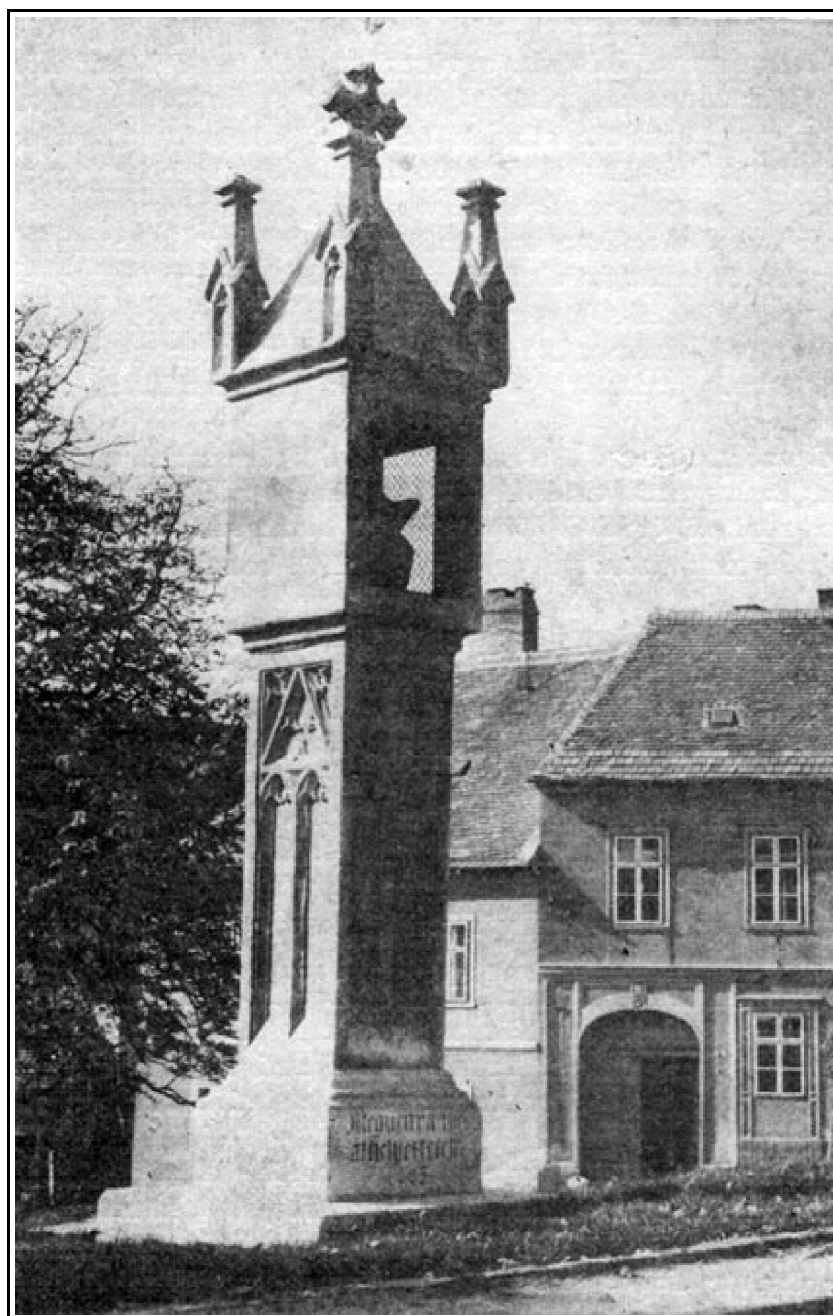
telepedtek le.

Bognár Dezsőt itt már első jelentkezésekor letartóztatták, nyolc heti fogság és kíméletlen vattatás után szabadon bocsátották ugyan, de a városból kiutasították. Bognár Dezső ennek ellenére visszatért Sopronba és ide jött 1942-ben is, amikor a katonai szolgálatból leszerelték. Soproni tartózkodása alatt sikerült a Szociáldemokrata Párt soproni csoportján belül egy húsztagú kommunista sejtet szerveznie. Nem meglepő azért, hogy az 1944. március 19-ét követő nagy letartóztatási hullámban őt is lefoglák és Ricsére internálták. A Lakatos-kormány ugyan elbocsátotta, de csak rövid időt tölthetett szabadlábban, október 15-én ismét letartóztatták, először a komáromi Csillagvárba került, onnan Dachaubába vitték.

1945. július 5-én harmincnyolc kilóra lefogyva érkezett haza, de mihelyt bírta, belevetette magát a pártmunkába. 1946-ban a pécsi pártfőiskolára került. 1948. december 18-án a nyugdíjba vonuló Fábján Lajos polgármester helyére lépett. 1950-ben a tanácsok felállításakor tanácselnök lett s ezt a tiszteletet az 1959. év végéig látta el. Ezután a Fertői Nádgazdasági Vállalat igazgatója, innen megy 1973. január 1-én nyugdíjba. Egy év múlva ő lesz a Városszépítő Egyesület elnöke.

Mi adott képességet a városvezetésben járatlan fiatal munkásnak, hogy évszázados esztétikai értékek, háborús rombolások, gazdasági szükségességek folytonos ütközései közepette úgy vezesse a történelmi várost, mintha az ősök évszázados láncán átöröklődött tapasztalatok irányítanák döntéseit?

Bognár Dezső úgy emlékszik vissza, hogy három irányból kapott máig is ható impulzust. Az egyiket a betegségben ágyához kötött Heimler Károly küldte, aki az őt rendszeresen meglátogató dr. Szenci Vilibáld akkori főjegyző útján ismételt arra kérte, hogy soha ne engedje Sopronban kialudni a városszépítés gondolatát.

3012. A Bécsi úti Lénárd-kereszt

302Maradandó hatással volt reá dr. Csatkai Endre, aki nem felejtette el a kismartoni munkásifjúval való találkozást és amikor Bognár Dezső 1949-ben polgármester lett, több ízben is meglátogatta. Egy ilyen látogatásakor odavezette a polgármesteri szoba ablakához és kimutatott a századok látta tέρre. „Ennek a városnak vezetői mindig nagyon szerették városukat. Akkor leszel jó polgármester, ha te is úgy szereted!”

Csatkai Endre szavai később, a városban vele együtt tett közös sétákon kaptak mélyebb értelmet és

gyakorlati tartalmat. A Kossuth-díjas művészettörténész-múzeumigazgató szinte minden belvárosi házban tudott valamilyen rejtőző szépséget mutatni és Bognár Dezsőt lassanként rádöbbenett arra, milyen mérhetetlen anyagi és szellemi értékek vannak a kezére bízva.

A harmadik indítást Bognár Dezső egy, a belügyminiszternél tett látogatása során kapta. A belügyminisztériumot akkor Kádár János vezette, aki figyelmeztette, ne felejtse el sohasem, hogy ő most a város első polgára és aszerint is kell élnie. Viszont kommunista is, de majd csak akkor válik igazán jó vezetővé, ha nem csupán a város kommunistáinak, hanem minden polgárának polgármestere lesz.

Bognár Dezső megfogadta a tanácsokat. Polgármesteri, majd tanácselnöki működésének tíz éve alatt, az 1949–1959-es években úgy vitte a város ügyeit, hogy minden soproni érdekét képviselje a tanácsban. A városszépítőket is, pedig azok majd csak tizenöt évvel később, 1974-ben választják meg elnöküknek.

Az ellenforradalmat követő konszolidáció kedvező politikai és anyagi következményei hamarosan Sopronban is érezhetőkké váltak. Úgy látszott, mintha Sopron már nem lenne mostohagyermek a városok sorában.

A fejlődés megindulásának folyamata a városi tanács végrehajtóbizottságának 1957. május 4-én kelt emlékiratával kezdődött, amelyet május 22-én terjesztettek a minisztertanács elé. Az emlékiratban a város a lakások, de főképpen a műemlékek egyre gyorsuló romlásának megállítására országos segítséget kért. Hasonló előterjesztést juttatott a végrehajtóbizottság az MSZMP Sopron városi Pártbizottságához, kérve, hogy a város előterjesztéseit a helyszínen vizsgálta ki.

Ennek következménye volt az 1957. október 11-én a Liszt Ferenc Klubban (ma Liszt Ferenc Művelődési Központ épülete) „Sopron problémái” címmel megtartott ankét, amelyen dr. Trautmann Rezső építési miniszter, Mihályfi Ernő művelődési és Halász Ferenc belkereskedelmi miniszterhelyettes vettek részt.

Dr. Trautmann Rezső elismerte az ellenforradalmat megelőző idők hibáit¹⁴⁷⁽²⁹⁾. „Sopron ehhez képest elmaradt. Nem Sopron hibájából, hanem a központi szervek hibájából, amelyek nem adtak kellő perspektívát a város fejlesztésére”. Dr. Winkler Oszkár Ybl-díjas soproni építész felszólalásában kifogásolta a város iránt megnyilvánuló nemtörődömséget. Elmondta, hogy a város már 1951-ben lefolytatta a városrendezési tervezést előkészítő vizsgálatot és elkészítette a programot,¹⁴⁸⁽³⁰⁾ azt a város lakosságával ismertette, alkalmat adva széleskörű bírálatra és kiegészítésre. Ennek ellenére még nem hagyták jóvá. „Egyetlen városterv jóváhagyása sem történt meg – válaszolta Trautmann Rezső miniszter – ³⁰³de ígérhetem, hogy rövid időn belül jóvá lesz hagyva annál is inkább, mert úgy érzem, Sopronnal kapcsolatban bizonyos különbséget kell tenni a többi várossal szemben”.

A miniszter betartotta ígéretét, a jóváhagyott program alapján elkészülhetett a város általános rendezési tervének első üteme, amelyet a végrehajtóbizottság 1960. február 12-én fogadott el.¹⁴⁹⁽³¹⁾ A terv általános elvként mondott ki olyan városszépítési kívánalmakat, mint „a műemlékek megóvása és a városképhez való harmonikus beillesztése különleges követelmény” és „újabb zöldterületek kialakításával meg kell teremteni a zöldterület-hálózat helyenként hiányzó összefüggéseit”.

Az első ütem a gyermekjátszóterek, üdülőkertek létesítését, a Kuruc- és Bécsidombon kultúrpark kialakítását, az ugyancsak kultúrparkká átalakítandó Erzsébet kertnek három és fél hektárral való megnagyobbítását, a vasutak, forgalmas útvonalak, a nyugatról keletre át nem telepíthető ipartelepek körül zöld védősáv létesítését, a nyugati városrész szélén szél ellen védő fasorok ültetését, strandfürdők, vidámparkok létesítését írta elő, nem szólva arról, hogy a tizenöt éves lakásfejlesztési program

megvalósításának lehetőségeit és kereteit is megszabta, miközben figyelemmel volt a belváros hézagtelkeinek beépítésére és az idegenforgalom különleges követelményeire is.

A belváros szanalási tervét Winkler Oszkár készítette el. A végrehajtóbizottság 1960. június 16-án hagyta jóvá. Megindult a hézagtelkek beépítése. Itt kétféle építészeti felfogás ütközött össze. Az egyik az eredeti épület újraépítését, illetve a régi restituált homlokzat mögött új belső elrendezést javasolt.¹⁵⁰⁽³²⁾ A másik felfogás a historizálással, stílusutánnal ellentétben azt az elvet követte, amely korszerű igényeknek megfelelő házakat kívánt építeni a műemlékkörnyezetbe is, mert a belváros műemlékegyüttese sem egyetlen rövid korszakban jött létre, s a gótikus, reneszánsz, barokk, klasszikus, romantikus, eklektikus épületek az évszázadok során formálódtak harmonikus utcaképpé.

Ezt az elvet követte Winkler Oszkár a lebombázott, előkertes izraelita templom telkén (Templom utca 23.) felépítendő háromemeletes, belsőerkélyes, zártos épület megtervezésénél, amely megvalósulva igen szerencsésen simul bele az utcaképbé. De már a második hézagbeépítés a Templom utca 24. számú telken kevésbé sikerült. Itt sem állították vissza a Handler Nándor tervezte romantikus stílusú homlokzatot, hanem Füredi Oszkár alternatív, modern homlokzatot javasoló tervei közül választottak egyet, amely megtöri az utcavonalat és az utca tengelyét hangsúlyozó evangélikus templom tornyát csak az utca közepétől engedi látni. A három hézagtelek beépítése közül a legsikerültebb Erdeős László terve, amely a Szent György utca 18. számú telken emelt épületen artisztikusan archaizáló ötlettel valósítja meg az utcavonal görbületét.¹⁵¹⁽³³⁾

Ugyancsak Erdeős László nyerte meg 1962-ben az Orsolya tér beépítési tanulmánytervére kiírt pályázat első díját. A terv nem a régi homlokzatok, illetve épületek újraépítésével kívánja a teret helyreállítani, hanem új, modern házakat javasol a lebontottak helyére. Ámde hiába hangsúlyozza a bíráló bizottságban résztvevő Füredi Oszkár a terv látszatra tetszetős értékeit, a megvalósítás során kiderült, hogy az épület rontja a tér esztétikai képét, állandó ³⁰⁴kritika tárgya, mert a soproni ember egyszerűen nem tud beletörödni legszebb terének elcsúfításába. Egy évtizeddel később az akkor ismét életre kelt Városszépítő Egyesületnek a még akkor is háborgó közvélemény nyomására pályázatot kellett kiírnia a tér és a kifogásolt épületek „rehabilitációjára” – kijavítására (SSz. 1980, 334).

Valószínű, hogy éppen ezeknek a városszerte folyó vitáknak nyomán kristályosodott ki a felfogás, hogy a városszépítés elveit következetesen és sikeresen csak egy erre a célra alakult, egyesület képviselheti, ezért kell a régi egyesületet újból megalakítani.

A Bognár Dezső helyére lépő új tanácselnök, dr. Erdélyi Sándor működése alatt tovább folyt a városszépítés munkája, amelynek során 1959-ben és 1960-ban emléktáblákkal gyarapodott a város. Az Új utcában Kellner Sándor egykori lakását, a volt Borsmonostori utcában Entzbruder Dezső lakóházát jelölték meg emléktáblával. A Szent György utcai Erdészeti Technikum tanulói az iskola falán a tudós Kitaibel Pál emlékét örökítették meg, a Kőfaragó tér 3. számú házon a Vasöntöde KISZ brigádjának tagjai Burs Lászlóét.

Feléled Heimler Károly egy korai kezdeményezése, a művésztelep. 1960 nyarán ötvenkét napon át ötvennégy művész fest a városban és környékén, Mende Gusztáv vendégszerető gondoskodásával. Székhelyük a Zeneiskola, céljuk alkotó közösség létrehozása, hagyományok továbbfejlesztése, érdeklődők, műkedvelők művészeti nevelése, képzése. A kezdeményezés jó eredménnyel zárul, a vendégek és a helyi művészek közel kétezer művet alkotnak, amelyek javából kiállítást rendeznek.¹⁵²⁽³⁴⁾

Az 1961. évben két, városszépítési szempontból is jelentős esemény történik. A műemlékfeltárások során a

Szt. György (Dóm) templom bejárata felett kibontanak két középkori gótikus timpanont. A rajtuk lévő reliefek „nagy távlatot nyitnak meg” és „sejteni engedik az ország szobrászati kultúrájának egykori jelentőségét”, – állapítja meg a művészettörténész Balogh Jolán,¹⁵³⁽³⁵⁾ azonban még ezeknél is többre értékeli a csonka töredékben megmaradt Vir Dolorum-nak (*Schmerzsmann*) nevezett szobrot, amely szerinte „Magyarország eddig egyetlen ismert, kőből faragott Vir Dolorum szobra”.

A második esemény az, hogy a Soproni Szemle tizenötödik évfolyamába lépett, tehát alaptalan volt a mesterségesen szított aggodalom, hogy a folyóirat kéziratok hiányában hamarosan megszűnik. A jubileumi évfolyam első számába dr. Erdélyi Sándor tanácselnök írt bevezetést, amely azért is tarthat számot említésre, mert első ízben jelenik meg Heimler Károly működéséről hivatalos értékelés. Dr. Erdélyi Sándor nagyjából pozitívan értékeli Heimler Károly munkásságát, de szemére veti, hogy „érzéketlenül ment el a munkáskérdés kibontakozása mellett”. Heimler Károly az 1937–1943. évek közötti időben szerkesztette a Soproni Szemlét s tőle marxista szemléletet számon kérni, – enyhén szólva – túlzás. Emellett a megállapítás téves is.

(Folytatjuk)

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Bognár Dezső: Észrevételek Szita Szabolcsnak „Adatok a háborúellenes és antifasiszta ellenállás Sopron megyei történetéhez (1944–1945)” című cikkéhez (SSz. 1982, 1–4. sz.)

305 Bognár Dezső: Észrevételek Szita Szabolcsnak „Adatok a háborúellenes és antifasiszta ellenállás Sopron megyei történetéhez (1944–1945)” című cikkéhez (SSz. 1982, 1–4. sz.)¹⁽³⁶⁾

1. A történetírást nem tartom mesterségemnek, elhivatásomnak sem. A soproni illegális kommunisták rövid történetének megírását a történészek feladatának tekintettem. Csatkai Endre, a Soproni Szemle egykori (1955–1970) főszerkesztője, ugyan sokszor felszólított e történet megírására, megígértem, de húztam, halasztottam. A történetírás felelősségteljes munkájába nem akartam belekontárkodni. Másrészt azért sem, mert a történetírás alapvető feladatának, a dokumentálásnak nem tudok eleget tenni. Az erősen konspiratív illegálitás nem hagyott hátra dokumentációt. A rendőrségre nézve kompromittáló anyagok is eltűntek, valószínű megsemmisítették őket. A szubjektív történetírást nem tartom szerencsésnek. Habár illegális múltamat (apámét, öcsémét) a Magyar Királyi Rendőrség már igazolta 1938-ban kiadott „Fekete könyvében”. (A „Fekete könyv” az Országos Széchényi Könyvtár zárolt anyagok osztályán megtalálható.)

Hogy mégis belekontárkodom a történészek munkájába, azért tartom elkerülhetetlennek, mert Szita Szabolcs egyenlőségi jelet tesz az igazi antifasiszták, ellenállók tevékenysége és azok között, akikre az antifasiszta ellenállás legkisebb gyanúja sem fogható. Zűrzavar támad az olvasóban, olyan nevekkel is találkozunk, akikről Sopronban mindenki tudja, hova tartoztak. Nem tudom kritika nélkül elhallgatni sem a magam, sem az illegális kommunisták nevében (akik már nem élnek és akik még élnek), hogy a cikk írója emberek, csoportok tevékenysége és politikai céljaik tekintetében sem tesz különbséget.

2. A Soproni Szemlében (1982, 117) közölt 112/1944. sz. polgármesteri jelentésben felsoroltak őrizetbevétele reggeltől estig tartott. Az éjszakát azonban már otthon tölthették. Állásából sem mozdítottak el senkit. Annyira azért nem voltak megbízhatatlanok még a nyilasok számára sem. Meg merem

kockáztatni, hogy közülük sokan, ha élének, tiltakoznának a legjobban, hogy egy ilyen című cikk alatt sorolják fel őket. A felsoroltak közül csak egyet emelek ki (habár jóval többet kiemelhetnék), akiről konkrétan bizonyítani tudom, hogyan viszonyult az antifasiszta ellenálláshoz: Dr. Heiszler Béla városi tanácsos. Bognár Lászlóné és Bognár Dezsóné 1944 karácsonya előtt segílyt kértek tőle, tekintettel két kis gyermekükre: férjeik közül az egyik börtönben, a másikat elhurcolták a németek és sokat nyomorognak. Válasza rövid volt: „Olyanoknak, mint maguk, nincsen szociális segíly!” Bezzeg, amikor az oroszok már Sopronban voltak, gyorsan felajánlotta segílységét. Akkor már nem volt rá szükségük.

A cikk legnagyobb hiányosságát abban látom, hogy írója nem tisztázta önmagában sem az antifasiszta ellenállás fogalmát, amelynek sokkal mélyebb politikai tartalma van, semhogy bagatell őrizetbevételekkel és fogatkirendelések megtagadásával össze lehetne keverni. Vajon mi köze lehetett Közi-Horváth [306](#)Miklós lapszerkesztőnek, vitéz Karsai Ottó gazdatisztnak, Szigeti Szabó Tibor rendőrtanácsosnak, Dr. Pekovits Artur városi főjegyzőnek, Hőgyészi Pál ny. főispánnak (csak néhányat felsorolva) az antifasiszta ellenálláshoz? Vagy Breuer György bányaigazgatóhelyettesnek, akit állítólag 1944. október 22-én, majd 1945. január 12–13-án a nyilasok újra letartóztattak. Más bántódása nem történt, pedig a cikk írója szerint lőfegyvereket is találtak a lakásán (SSz. 1982, 221). És ha ez igaz, akkor azon csodálkozik az ember, hogy fegyverrejtegetésért miért nem állították hadbíróság elé? Pedig a nyilasok az igazi ellenállókat már sokkal kevesebbet is falhoz állították! Nagy gonddal és alaposággal mutatja be a cikk az olvasóknak Várpalotai Vilmos nyilas főispánt. Minek? Ő már Sopronban úgyis bemutatkozott. Én is megismertem. A futball révén. 1939-ben a Sotexban dolgoztam. Hat hét után Várpalotai elbocsájtott: „Maga kommunista, a Sotexban még akkor sem dolgozhatnak, ha jó futballista!” Személyét inkább a háborús bűnösök listáján kellett volna bemutatni. Sok antifasiszta élete szárad a lelkén. Ugyanakkor Slár Ede [2\(37\)](#) csak egyike volt azoknak, akiket Dachauban elhurcoltak. Kiváló kommunista és szervező egyéniség volt. Közösségi és szolidáris magatartása jobban megérdemelné a bemutatást. A Csillagvárban, ahova letartóztatásuk után a soproni ellenállókat szállították, látogatást tett a komáromi nyilasok vezére, aki ki akarta venni Slár Edét a Németországba irányítandó transzportból. Slár Ede csak akkor volt hajlandó az ajánlatot elfogadni, ha valamennyi sopronit kiveszi. Slár Ede Buchenwaldban vesztette életét.

A cikkben szerepel ugyan, hogy Bognár László Horváth Ferenc cipésmester üzemében izgató kijelentést tett, lekicsinyölő megjegyzés kíséretében, mégpedig „közelebről meg nem állapítható alkalommal” (SSz. 1982, 30). Az „izgató kijelentés” Bognár László gyakorlatában valójában a mindennapi agitáció és felvilágosító munka volt a cipészek között, míg le nem tartóztatták. Még bérkövetelést is kezdeményezett, kommunista tagokat szervezett. Mit jelent az, hogy „meg nem állapítható alkalommal”? Talán nem elegendő bizonyíték, hogy a győri kir. törvényszék öttagú tanácsa 1943. december 11-én Bognár Lászlót „az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló izgatás vétsége, továbbá a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétsége miatt” 2 évi fogházra ítélte és a börtönbüntetés letöltése után, mint javíthatatlan kommunistát internálni szükségesnek tartotta? A felsorakoztatott terhelő tanúk vallomására az ügyész a kormányzó megsértése, illetve felségsértés címén újabb vádat akart emelni Bognár László ellen. Bognár az ügyész felé szólva csak annyit jegyzett meg, hogy „arra Önnek már nem lesz ideje.”

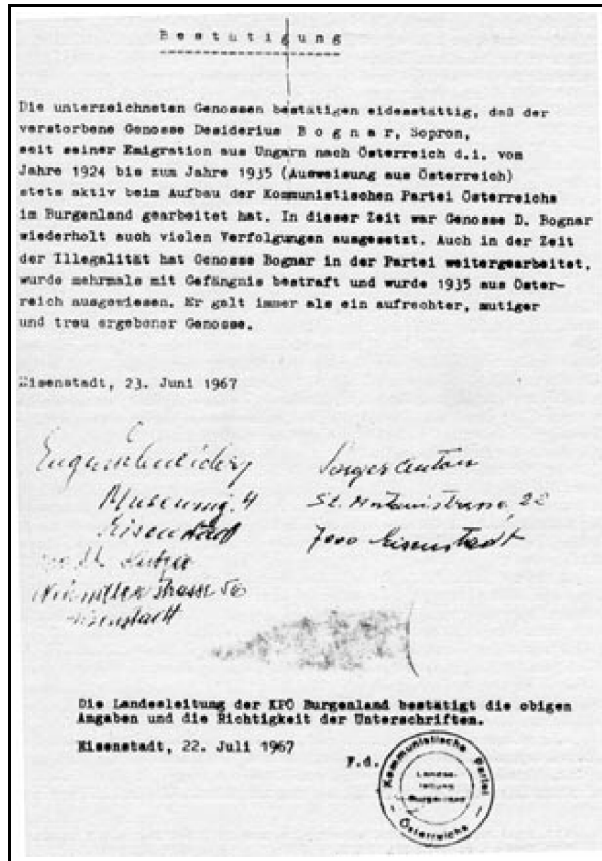
3. Bognár László sorsának bemutatása igazán beletartozik a soproni antifasiszták és ellenállók történetébe. [3\(38\)](#) Bognár László 1944. augusztus 16-án kezdte meg a győri kir. törvényszék fogházában börtönbüntetését. Idézek Bognár László önéletrajzából: „1944 december elején a győri fogházat lebombázták és így kerültem az észak-komáromi börtönbe és onnét a dél-komáromi várba. Onnét 1944. december 27-én Dömötör Teréz, Lakatos Péter és még másokkal együtt Németországba akartak bennünket

szállítani. Komáromtól egészen a Medvehídon túl 3-4 km-re egy kis községig magyar katonák kísérték bennünket. 307Ebben a községben a magyar tiszt kijelentette: »Az emberek éhesek, fáznak!« Elszállásoltak bennünket egy éjszakára. Véleményem szerint egy kis szalmafeldolgozó üzem lehetett. A katonatiszt kenyeret szerzett és főzetett is részünkre. Vacsora közben kijelentette, ő tudja, hogy mi rendes magyar emberek vagyunk, de akit ő átad a németeknek az megérdemli a sorsát. Megértettük, mit akar mondani. Másnap hajnalban felkeltünk és én terepszemlét tartottam. Egy nagy udvar fakerítéssel és bokrokkal volt szegélyezve. Amikor az őrlátta, hogy a bokrok felé közeledek, elfordult más irányba. Teljesen tisztában voltam a szökés lehetőségével. Visszamentem Dömötör Teréz és Lakatos elvtársakért és a szökés könnyen sikerült. Mire teljesen kivilágosodott, Dömötör elvtársnő megállapította, hogy Medvehídtól 2–3 km-re lehetünk. De ott átmenni nem tudunk, a Dunát átúszni sem, le vagyunk gyengülve, éhesek vagyunk, fáznak. Én különösen rossz bőrben voltam, mert többször voltam a fasiszták börtönében. Tanakodás közben észrevettük, hogy körülbelül 8 lovasfogat, magyar katonákkal tart a Medvehíd felé. Az utolsó kocsin lévő katonát megszólítottam és kértem tőle kenyeret. Ránk nézett és kérdezte, kik vagyunk, hova megyünk? Erre azt válaszoltam, hogy magyarok vagyunk, nem akartunk a németeknek harcolni és most megszöktünk. A Medvehídon kellene átjutnunk, hogy haza tudjunk menni. A katona elkeseredetten mondta: Neki is családja van és elkezdte szidni Hitlert a háborúval együtt. Adott kenyeret, cigarettát és kijelentette, hogy mivel maguk bátor emberek, pedig tudom, hogy veszélyes, nyílt parancssal megyek és átviszem magukat a hídon. A kocsi aljába fektetett bennünket, a szénabálákat szétbontotta, betakart bennünket és átvitt bennünket a hídon. Győr előtt letett bennünket, megköszöntük a segítségét. Mire Győrbe értünk, már sötétedett. Dömötör elvtársnő a győri elvtársaknál intézkedett. Elszállásoltak valahol a Duna-parton. 29-én kaptam egy német gumiköpenyt, a 4. révfalusi ütegtől egy betegszabadságoló levelet, 100 pengőt és ételmezt. Előtte ismeretlen elvtárs mellékutakon kikísért Győrből, s gyalog útnak indultam Sopron felé, mert nem mertem vonatra szállni. Szilveszter éjszakáján érkeztem haza. Betelepítettek hozzánk 3 személyt, ők eresztek be, csak rajtuk keresztül juthattam be a mi szobánkba. Másnap beszéltem velük: „Maguk tudják, hogy Bognár nének két fia le van tartóztatva, egyik én vagyok. Németország körül szorul a hurok, ha elárulnak, Önöket teszik az életem felelősévé. De ha én megmaradok, ez Önöknek jó pont lesz a felelősségrevonáskor!” Ha csengettek, a konyhán a kéménybe bújtam. Nem jelentettek fel. Sőt, egyik éjszaka házkutatást tartott egy német SS-tiszt, továbbá Kutrovácz és Fodor nevű nyilasok és engem kerestek. Először a külső szoba lakóit kérdezték, akik azt vallották, hogy Bognár néni fiát nem látták, pedig csak az ő szobájukon keresztül lehet Bognár néni szobájába bejutni. A kéménybe már nem sikerült elbújni, mire bejöttek, már az ágy alatt voltam. Kutrovácz felolvasta a parancsot szegény anyámnak. Ha megtaláljuk a fiát, a helyszínen agyonlőjük. Körülnéztek, a szekrénybe is benéztek, az ágy alá csak úgy odapillantottak, egyik ágyról anyám, a másiktól feleségem lógatta le a lábát. A sógornőm vitatkozott a német SS-tiszttel és a két nyilassal, akikkel a Selyemgyárban együtt dolgozott, hogy csak ránk törnek, legalább annyi becsület lehetne bennük, hogy még várnak, amíg a nők felöltöznek. Elmentek. A felszabadulásig bujkáltam, hol a téglagyárban, a sógornőm nővérénél, hol a kéményünkben.” A külső szoba lakójának, Tantó Miklósnak, 308kérésére özv. Bognár Lászlóné, Bognár Antal és Bognár Dezsóné erről igazolást adtak.

4. Szita Szabolcs cikkéből kimaradt az igazi antifasiszta ellenállás története. Helyette sok olyan adathalmaz szerepel benne, amely az antifasiszta ellenállás szemszögéből nézve erősen kétségbe vonható. Az igaz, hogy az antifasiszta ellenállás a megye egészét tekintve tartósan összefüggő szervezkedéssé nem bontakozhatott ki. A fasiszmusnak a kommunistákkal szemben alkalmazott kegyetlen terrorgyakorlata, de az illegális szervezkedés erősen konspiratív jellege sem tette ezt lehetővé. Tudomásom szerint más megyékben sem. Talán Budapest munkáskerületei, illetve kommunista szervezetek között jött létre tartósan összefüggő forradalmi kapcsolat. Ami a forradalmi hagyományokat illeti, más véleményen vagyok. A

Tanácsköztársaság bukása után a kommunisták forradalmi hagyománya élő volt Sopronban is. És helyileg az antifasiszta ellenállás a 40-es években miért nem bontakozhatott volna ki? Lehet, hogy a cikk írója a kommunisták ellenállását csak akkor ismeri el, ha azok legalább robbantásokkal vonják magukra a figyelmet.

Hogy a kommunisták forradalmi hagyománya mennyire élő volt Sopronban, erre a cikk írója maga adja meg a választ a Kisalföld 1983. február 10-én megjelent számában: „Miért maradt el Gömbös soproni látogatása?” Azt írja: „A harmincas években az illegalitásban küzdő Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik földalatti kapcsolatrendszere megyénkben épült ki. Szálai az ellenforradalmi rendszer ellen harcoló hazai kommunistákat az Ausztriában tevékenykedő emigrációval, a nemzetközi munkásmozgalommal kötötték össze”. A becsomagolt röpiratokat Csiszár elvtárs szállította apámnak Bécsből. Sokszor megfordult nálunk. Kezdetben nem sejtettem, hogy röpiratok Magyarországra való csempészése folyik. Nagyon titkolóztak. Egy napon Csiszár elvtárs engem is beavatott, arra már pontosan nem emlékszem, hogy a 30-as évek elején melyik esztendőben (1932–1933), egy szombati napon: „Fiam, este felülsz a Deutschkreuz-i vonatra és ezt a kis csomagot, mielőtt a vonat átmegy az Ikvapatakon, kidobod a vonatból, nem szabad senkinek meglátnia, érted? Erre nagyon ügyelj! Legjobb lesz, ha a lépcsőn állsz és onnét csúsztatod le!” Két alkalommal én is vittem Sopronba propaganda anyagot. Más alkalommal üzenetet kellett átadnom Bencsik János kéményseprőnek: „A csomag nem most hétfőn, hanem csak a következő hétfőn, a szokott helyen és időben átvehető. Értesítse Rózsa elvtársat is!” Öcsémrel, Bognár Lászlóval átszöktünk a határon és átadtuk az üzenetet.

És voltak Sopronban kommunisták akkor is, amikor a nácik 1938-ban a Bognár családot Ausztria területéről kiutasították. Szeptember végén, szinte semmivel érkeztünk meg Sopronba. Fogadtatásunk a kommunisták részéről meghatározható volt. Ideiglenes elhelyezésünkről gondoskodtak (Bognár Lászlót és feleségét Schrimpel Károlyné fogadta be, én és első feleségem Hollndonner Lajoséknál⁴⁽³⁹⁾ szálltunk meg). A kommunisták és a szimpatizálók között gyűjtést rendeztek. Ellátták a családot fával és élelmiszerekkel. Mire anyám és Antal öcsém is megérkezett, a Végfordulat 1. szám alatt egy kis lakást is szereztünk. Ezt a segítséget annak idején a kommunisták „Vörös Segély”-nek nevezték. Nem volt éppen veszélytelen. Élő tanúk bizonyíthatják: Kovács András, Tiefbrunner Vilmos, Schrimpel Károlyné (ma: Bognár Dezsőné), Muhr Nándor, Hollndonner ³¹⁰Kurt. Sopronban csak három kommunistáról volt tudomásom. Hollndonner Lajost még Kismartonban ismertem meg, Bencsik János kéményseprővel a 30-as évek elején csak egyszer találkoztam, amikor a Jókai utcában, Csík Ferenc kéményseprő műhelye előtt egy megbízatást adtam át neki és Rózsa Józsefről még Kismartonban hallottam. Kellemes meglepetés volt, hogy Sopronban jóval több kommunista és szimpatizáns volt, mint amire számítottam. Sajnos, a velük való közelebbi ismerkedést a rendőrség egyelőre megakadályozta. A bejelentőhivatalban letartóztattak. Kihallgatások következtek. Bónyai (Brüsztl) Ferenc rendőrkapitány hallgatott ki többször a rendőrség szokásos módszerével: égető lámpa, ütlegelés, éjjeli álomból felzavarás. Arra volt kíváncsi, kik azok a kommunisták, akikkel kapcsolatot tartottunk és apám hogyan és kinek csempésztette be a röpiratokat Sopronba. Négy hét fogvatartás után Pernyés rendőrfőtanácsos kiutasított Sopronból. Mivel nem az élettörténetem, hanem a soproni kommunisták szervezkedésének bizonyítására vállalkoztam, az 1942 június elejéig eltelt időt, amely csak a

személyemmel kapcsolatos, csak röviden vázoló.

5. A nyomorúságos budapesti hónapok után – az illegális kommunistákhoz szinte lehetetlen volt kapcsolatot találni – elhatároztam, hogy a tilalom ellenére visszamegyek Sopronba. 1939. május elején jelentkeztem Pernyés rendőrfőtanácsosnál: „Hogy merem visszajönni!” Majd a kommunistákat illető durva szavakkal szidalmazott. Védekeztem: bíróság elé állíthat, de nem hagyom magam kitiltani Sopronból, itt él anyám, feleségem, az egész családom, akikről gondoskodnom kell. Ahányszor vonatra tesznek, annyiszor visszajövök. Hívatta Giczi nyomozót. Giczi már nem ordított velem. Meghallgatta érveimet és csak annyit mondott: jó, maradhatok, de rendőrségi felügyelet alá helyeznek és ha a soproni kommunisták újra mozgolódnak, ezért engem vonnak elsősorban felelősségre. Tiltakoztam, de örültem, hogy Sopronban maradhattam.

Amíg Sopronban maradhattam, sikerült néhány soproni kommunistával (Kovács András, Luxander Károly, Tiefbrunner Vilmos, Molnár József,⁵⁽⁴⁰⁾ Diamant Károly) közelebről is megismerkednem. Hollndonner Lajos bemutatott a Szociáldemokrata Párt elnökének, Ferenczy Jánosnak⁶⁽⁴¹⁾ is, aki megengedte, hogy székházukba, a Gambinusba feljárhatok, könyveket olvashatok stb., ha belépek a Bőriparosok Szakszervezetébe. De kért, hogy kommunista agitációt ne folytassak.

A soproni munkásmozgalommal való ismerkedésem nem tartott soká. Pernyés rendőrfőtanácsos gondoskodott róla. Szavait idézem: „Majd lesz gondom Magára, hogy nem rontja sokáig a soproni levegőt!” 1940. február elsején, 31 éves koromban tényleges katonai szolgálatra (Veszprém: 4/3 zlj. 7. szd.) hívtak be. A soproni rendőrség a zászlóalj elhárító tisztjének is bemutatott. Haldokló feleségem meglátogatására sem adott szabadságot („egy ilyen büdös kommunistának akkor sincs szabadság, ha haldoklik a felesége”). Szomorú katonaeletemet átugorva azzal az örömnappal fejezem be, amikor 1942. június 1-én mint leszerelt katona érkeztem haza Sopronba.

Alig voltam néhány napig otthon, beidézett Giczi. Kíváncsi volt a fronton szerzett tapasztalatomra. Mit tudhat egy katona? Soha nem tudtuk, hova megyünk. Alexandrovkánál az oroszok megállították a magyarok támadását, sőt ellentámadásba lendültek és mi Mérfáig meg sem álltunk. Mérfán közölte velem ³¹¹Győrfi János soproni egyetemi tanár,⁷⁽⁴²⁾ az aknavető szakasz helyettes parancsnoka, hogy váltás jön és én is leszerellek. Tudomásomra hozta, hogy az ő közbenjárására (ezt nem mondtam meg Giczinek). És most itthon vagyok. Giczi a beszélgetés végén ennyit mondott: „Nehogy az oroszok győzelmén felbátorodva a soproni kommunisták szervezkedésbe kezdjenek és ne is agitáljanak!” Ő a kommunistákról mindig többszámúba beszélt, nemcsak sejtette, hanem tudta is, hogy léteznek.

A kommunistáknak akkor egyedüli fegyvere a fasizmus igazi arcának leleplezése és a Hitler háborúja ellen való agitáció volt. Ez az agitáció nem volt veszélytelen, főleg ha több ember előtt történt: Bognár László 1941-ben a Dunántúli Selyemgyárban dolgozott; amikor Hitler megtámadta a Szovjetuniót, több napon át agitált és a már Európát leigázó Hitler-hadsereget vesztesnek merte mondani azzal, hogy Hitler már akkor elvesztette a háborút, amikor megtámadta a Szovjetuniót. „Eljön még az idő, amikor az orosz katonák a Rajnában mossák a lábukat és a magyar népek is elhozzák a szabadságot” – mondta. „Ez nem a mi háborúnk, a Hitler-fasizmust nem szabad támogatnunk” stb. A selyemgyári volksbundistákat is meg akarta győzni. Letartóztatták és a GYSEV-állomáson adták át a Gestaponak. Bécsbe, az Elisabeth Promenadra, a Gestapo központjába, majd onnét a Landesgericht I-be tették át. Vallatás, kínzás, szembesítés, azt akarták rábizonyítani, hogy ő is részt vett a spanyol polgárháborúban. Szerencséjére a szembesített is azt vallotta, hogy 8 még soha nem látta őt és hozzáfűzte, nem sokra mentek volna ilyen nyomorékkal. Együtt raboskodott Zsolnaival (Pécs) és egy Borbély nevezetűvel. Majdnem fél év után velük együtt szabadult.

Kinek és minek köszönhette? Anyám és feleségem már lemondtak róla. Valószínű, kismartoni apósának köszönhette, aki mindent megtett kiszabadítása érdekében, még a bécsi magyar követség segítségét is kérte.

6. Már említettem, hogy az antifasiszta ellenállás – a megye egész területére – tartósan összefüggő forradalmi kapcsolata, szervezkedése miatt nem bontakozhatott ki (ebben a kérdésben egyetértek a cikk írójával). De Sopronban, ha rövid időre (1942–43–44) is, a kommunisták szervezkedése miatt nem bontakozhatott volna ki? Az az állítás, hogy az antifasiszta küzdelem ebben a periódusban helyileg egyes személyekhez, illetve felső kapcsolataikhoz kötött volt (SSz. 1982, 22), nem felel meg a valóságnak. Ez azt jelentené, hogy Sopronban egy-két nyilvántartott kommunista szólvó tevékenységén kívül szervezkedés nem is volt. (Ennek az állításnak ellentmond az Új Sopronvármegye 1943. március 13-án megjelent közlése is: „Sopronban az a hír járja, hogy kommunista szervezkedés folyik”.) Ez a hír igaz volt.

Történelmi igazságtalanságot követnénk el azokkal szemben, akik az illegális kommunista szervezkedés szenvedő alanyai voltak, akik életüket veszítették az ügy érdekében, akik közben elhaláloztak és akik még élnek. Őket a fasiszta elnyomó szervek nem a szabálysértők közé sorolták, akiket egy-két napi fogvatartás után haza is engedtek. A fasiszta elleni küzdelemnek ebben a periódusában az illegális kommunisták sokkal többet vállaltak magukra. Ha valaki, akkor az illegális és szervezkedő kommunisták megérdemlik, hogy beletartozzanak a fasiszta elleni harc soproni történetébe. Az igaz, hogy az illegális kommunista szervezkedés konspiratív jellegénél fogva dokumentációt (alakulási [312](#)jegyzőkönyv, névsor, a szervezkedés célja, feladata, stb.) nem hagyhatott hátra. De az objektív történetírás a dokumentációk hiányában sem hallgathatja el a soproni kommunisták szervezkedését, ha azok vasúti sínek robbantásával nem is vonták magukra a figyelmet. A történetírás nem lesz feltétlen tudománytalan, ha a történészek a még élő kommunisták tanúságtételére is alapozzák történetírásukat. A történetírásnak számtalan példája van erre. Különben ennek a dokumentációban szegény kornak objektív történetére, az igazi antifasisztákat illetően, fátylat boríthatnánk. Akárcsak a 30-as évek szervezkedésére, röpiratok terjesztésére, amelyben a soproni kommunisták akkor kiemelkedő szerepet vállaltak. 1942-ben már gyorsan peregetek az események. A frontról is – az angol és a szovjet rádió révén – egyre jobb híreket hallottunk. A szociáldemokraták helyiségében (Gambrinus), ahova feljártunk, ismerkedtem meg Slár Edével, aki 1940-ben települt át Komáromból Sopronba. Már találkozásunk első napján felvetette, hogy legfőbb ideje lenne illegális szervezetbe tömöríteni a soproni kommunistákat, mert sem az idő, sem a soproni munkásmozgalom nem nélkülözheti tovább a kommunisták forradalmi szervezkedését. Az elkövetkező években szükség lesz egy forradalmi élcsoporthoz, amelyre számítani lehet, ha eljön a cselekvés ideje. Már most a fasiszta igazi arcának leleplezése időszerű és nélkülözhetetlen feladatunk. A német fasiszta hadsereg verhetetlensége már tényekkel megcáfolható. A szervezkedés gondolatát Slár már korábban felvetette Luxander Károlynak, Kovács Andrásnak, Tiefbrunner Vilmosnak is.

Ezt követően öten elhatároztuk, hogy a Bécsidombon alakuló megbeszélést tartunk, de rajtuk kívül mászt nem hívunk, sok ember gyülekezése nem volt tanácsos. A megbeszélést 1942 július végén (a napra már nem emlékszem) 15 órakor tartottuk meg. A szervezkedés szükségességét Slár Ede ismertette. Tömeges szervezkedésre egyelőre nem gondolhatunk: csak az abszolút megbízható és a nagyjából már ismert kommunisták és a Szociáldemokrata Párton belül a velünk szimpatizálók között szervezkedhetünk. Óvakodni kell a volksbundista befolyástól egy-egy családon belül, a részegeskedőktől, a locsogóktól.

Luxander Károly, Kovács András, Tiefbrunner Vilmos helyi és személyi ismerete megnyugtató biztonságot nyújtott.

Z 104/35

A m t s b e s t ä t i g u n g .

Aus dem hg. Register für Strafsachen geht hervor, daß Desiderius B o g n a r am 30.4.1935 wegen § 285 StG. in Untersuchungshaft eingeliefert worden ist und am 3.5.1935 dem Landesgericht II in Wien überstellt wurde.

Bezirksgericht Eisenstadt
Abt. 3, am 21.7.66

[Handwritten signature]
KOO.

Hozzáálltunk a szervezkedéshez. Szervezkedésünk központja a Gambrinus volt. A szociáldemokraták közül a baloldaliak megértették, hogy a soproni munkásmozgalom az elkövetkező években nem nélkülözheti tovább a kommunisták forradalmi szervezkedését, amelyre majd számítani lehet, ha eljön a cselekvés ideje. Sajnos több kísérlet után sem sikerült a budapesti kommunista szervezkedéssel kapcsolatot teremteni, ahonnan szervezkedésünk irányítását vártuk. Így központi irányítás, felső kapcsolat és tapasztalat hiányában szervezkedtünk. Szervezetünk konspiratív sejtekre való építését úgy, ahogy azt mi elgondoltuk, hogy egyik sejt ne tudjon a másik létezéséről, nem tudtuk megvalósítani. Majdnem mindenki ismerte a másikat. Végezetül egyetlen egységes szervezetben működünk. Megelégedtünk azzal, hogy a Vasöntödébe Hlavati József, Pintér István, Patzer Nándor, a Sotexba Babos András, Diamant Károly, Ruzicska Emil⁸⁽⁴³⁾ révén, a bőriparba Bognár László, Muhr Nándor, Németh György révén, az építőiparba Bencze Alajos,⁹⁽⁴⁴⁾ Galambos István, Zergényi Nándor ³¹⁴tagjainkon keresztül sikerült beférköznünk. Szervezkedésünk irányító magját Slár Ede, Kovács András, Tiefbrunner Vilmos, Luxander Károly, Jankovits Pál, Bognár Dezső alkották. Üléseinket a Bécsidombon tartottuk. Legtöbbet vitatott témánkat (amellett, hogy a szervezetet összefogjuk és a fasizmus ellen agitálunk), azaz mit tehetnénk még?, nem tudtuk eldönteni. Hiányzott a központi irányítás. Nagyobb akciót kezdeményezni veszélyesnek és túl korainak tartottuk és talán szervezkedésünk felszámolását is jelenthetné. Egyelőre a megbízható szervezkedést és a fasizmus elleni agitációt tartottuk a legfontosabb feladatunknak. Megnyugtató volt, hogy a rendőrség szervezkedésünkről nem szerzett tudomást. Rendőrségi felügyelet alatt voltam: leszerelésem után kezdetben hetenként, hétfőn reggel 8 órakor kellett Giczi rendőrfelügyelőnél jelentkeznem, ősszel már csak havonta egyszer. Néha Giczi leültetett és élcelődött velem: „Na, mit csinálnak a kommunisták? – Remélem nem szervezkednek?” Gyakori házkutatásokon kívül békén hagytak. Az 1942. év végére tagjai voltak az illegális kommunista szervezkedésnek: Slár Ede, Luxander Károly, Kovács András, Tiefbrunner Vilmos, Bognár László, Hollndonner Lajos, Jankovits Pál, Hlavati József, Pintér István, Bencze Alajos, Zergényi Nándor, Patzer Nándor, Galambos István, Babos András, Diamant Károly, Muhr Nándor,

Németh György, Schrimpel Károlyné, Ruzicska Emil, Molnár János, Molnár József, Bencsik János, Bognár Dezső. A fiatalok közül Bognár Antal és Holldonner Kurt, akik üzenetek továbbításában voltak segítségünkre. Rajtam kívül e maroknyi szervezkedőkből még élők, azaz Kovács András, Tiefbrunner Vilmos, Luxander Károly, Muhr Nándor, Zergényi Nándor soproni lakosok is tanúsíthatják, hogy a fent nevezettek tagjai voltak az illegális kommunista szervezkedésnek. A „Vörös Segély”-nek Sopronban hagyománya volt. Luxander Károly a Bécsidombon egy megbeszélésünkön felvetette, hogy a „szürke apácák” iskolájában, ahol egy ideiglenes hadikórház rendeztek be, fekszik néhány sebesült orosz katona is. Gyűjtést rendeztünk és néhány szeretetsomagot készítettünk el. Kérdés az volt, ki vigye azt be. Schrimpel Károlynéra esett a választás, aki el is vállalta. Édesanyám önként elvállalta, hogy elkíséri Schrimpel Károlynét, akit akkor már félig-meddig menyének tekintett. Schrimpel Károlyné öregasszonynak öltözve, anyámmal együtt bevitte a csomagokat, azzal, hogy a sebesült katonáknak szeretetsomagot hoztak. Nehézség nélkül bejutottak. Végigszaladtak egy-két szobán, az egyiknek a legvégében megtalálták a sebesült orosz katonákat. Az egyik tudott valamit németül. Bizalmatlanok voltak és nem akarták a kis csomagokat elfogadni. Végül elfogadták és megköszönték. Anyáméknak gyorsan távozniuk kellett, mert a szobában, amelyen keresztül jöttek, az apácát már mozgósították, aki felháborodva jött eléjük, de faképnél hagyták. Anyámnak és Schrimpel Károlynénak is sikerült hazaérniük, anélkül, hogy valaki felismerte volna őket. Alig érkezett haza anyám, megjelent Bónyai (Brüsztl) Ferenc két rendőrrel és felforgatták a házat. Anyámra nem gyanakodtak, talán köszönhette ártatlan kinézetének, csak annyit kérdezett tőle Bónyai, mit csinált du. 3 és 4 óra között. Két öregasszonyt nem találtak nálunk. Schrimpel Károlyné akkor ugyanis még nem lakott nálunk. A szürkéknél a hadikórház 1942 nyarán rendezték be: arra emlékszem, hogy az eset valamikor szeptemberben történt, 1942-ben vagy 1943-ban volt-e, arra pontosan nem emlékszem már. Egyik résztvevője, Schrimpel Károlyné (ma: Bognár Dezsőné) sem.

GLA	F. H. H. Gefolgschaftsamt	Reparatur-Auftrag Schneiderstraße	Ausstellungstag: 3318
	Termin:	Name:	Kontroll-Nr.:
	Art der Rep.: <i>Biquat</i>	Preis: <i>RM.</i>	<i>RM.</i>
	Reparatur ausgeliefert am:	<i>19. September 1942</i>	<i>Preisungen</i>
		eingezogen und verbücht:	Laucherthal, den
			Unterschrift

7. A Szociáldemokrata Párt 1942 végétől 1943 február végéig tartó szónokképző tanfolyamot indított, amelyen Ferenczy János engedélyével én is résztvehettem. ³¹⁶A kommunistákhoz átléptettek közül is sokan jelentkeztek. Az előadó, Weber hetenként egyszer jött Budapestről, előadásait élvezettel hallgattuk. A Gambrinus elsőemeleti. kis termében alig fértünk el. A tanfolyam végén a hallgatóknak valamilyen témából kiselőadást (20–30 perc) kellett tartaniuk. Nem volt kötelező, csak aki vállalkozott rá. Az első előadó Slár Ede volt. Témájául a szakszervezeti szervezkedés szükségességét választotta. A következő előadó én voltam „Marx forradalmi elmélete” volt előadásom címe. Alig beszéltem 5 percig, a hallgatók közül felállt Horváth (beceneve: Gurgula) erősen jobboldali szociáldemokrata és felszólította az elnökö Ferenczy Jánost, vonja meg a szót tőlem, mert kommunista előadásommal veszélyeztetem a párt legalitását. A hallgatóság közül sokan közbekiáltottak: „Hadd beszéljen, nincsenek köztünk spiclik!” Ferenczy megkérdezte a hallgatókat, engedjen-e engem tovább beszélni? Az ellenzők alig voltak 3–4-en. Tovább beszélhettem, de Horváth és még ketten (nevükre nem emlékszem) elhagyták a termet. Egy hét múlva hívatott Ferenczy János. Éppen cipőt talpalt, munkáját nem hagyta abba, üljek le, mondta. Vártam. Ferenczy nehezen szólalt meg, látszott arcán, hogy kellemetlen hírt akar velem közölni. Végre megszólalt: „Nagyon sajnálom fiam, de a Gambrinusba többet nem járhatsz fel! Horváth kívánságára összeült a Párt elnöksége és határozatának teszek eleget, hogy ezt most Veled közlöm. Remélem személyes barátságunk ezért nem szenved csorbát”. 1943 áprilisában már nem járhattam fel a Gambrinusba. Nagyon sajnáltam. De Slár Ede, Luxander Károly, Kovács András, Tiefbrunner Vilmos, Jankovits Pál és a többiek, akik tagjai voltak illegális szervezetünknek, továbbra is feljártak. A Gambrinust tartottuk mi is központi helyiségünknek, ahol zavartalanul találkozhattunk és egymás tevékenységéről tudomást szerezhettünk.

Slár Ede április közepén üzent, hogy a következő vasárnap de. 10 órakor találkozunk a Bécsidombon. Figyelmeztetett, hogy öcsémet, Bognár Lászlót óvatosságra kell inteni, mert munkahelyén (Horváth Ferenc bőrkereskedő) olyan nyíltan, az egész műhely előtt agitál és közben olyan kijelentéseket tesz, ami neki is, de az egész szervezkedésünkre is veszélyt jelenthet. Ugyanerre figyelmeztetett Luxander Károly is. De öcsémet hiába figyelmeztettük, a figyelmeztetés elkésett. Szinte naponta, amit hallott az angol és a szovjet rádióban, azt másnap agitációs érvként felhasználta és nyíltan a szovjet hadsereget éltette, amely nekünk is elhozza a szabadságot. Horváth megsokallotta és feljelentette, talán inkább azért, mert a munkásokat bérkövetelésre biztatta. Ezt nem nézte el neki. Ezt a dátumot könnyű volt megjegyezni: 1943. áldozócsütörtök (június 3.) napján tartóztatták le. Anyám sírva panaszkodott nekem, hogy Lacit letartóztatták. Sokáig nem hallottunk róla. A rendőrségen hiába érdeklődtünk. Felesége kapott egy lapot, egy angol írta (a levelezőlap a Munkásmozgalmi Intézetben található Bognár László anyaga között), amelyben közölte vele, hogy férje Kistarcsán van. Kistarcsán 1943 nyarán többször meglátogattam öcsémet. Látogatási nap csak vasárnap volt. Az internálótábor udvarán várakoztunk és akiknek látogatói jöttek, azokat kiengedték az udvarra. Szívetszorongató találkozásoknak voltam tanúja. Férj, feleség, gyerekek szorongatták, csókolgatták egymást, mintha ez lenne az utolsó találkozásuk. Öcsém is sokáig szorongatta feleségét és csak néhány perc múlva vett rólam is tudomást. A közvetlen szomszédságunkban Rajk László beszélgetett feleségével. Öcsém bemutatott Rajk Lászlónak. Rajk László még az internálótáborban is törődött azzal, hogy a még szabadlábban lévő elvtársak hogyan dolgoznak. Röviden beszámoltam neki. Válasza nem kioktató, hanem inkább javaslat volt: A konspirációra is szükség van, ³¹⁷de már eljött annak az ideje is, hogy a kommunisták kilépjenek az elzárkózottságból, szüksége van hazánkknak most arra, hogy a német fasizmus ellenzőit egységes nemzeti frontba tömörítsük, a szociáldemokratákat, a Kisgazdapártot, a Parasztpártot. Fel kell velük venni Sopronban is a kapcsolatot. Úgy tudom, mondta, hogy ott elég erős a Szociáldemokrata Párt és a Kisgazdapárt is. Rajk elvtárs tanácsa meggyőzően hatott rám, megnyerő egyéniség volt. Minden látogatásom alkalmával váltott velem néhány szót. Ez volt az első olyan tanács,

amelyet központi irányításnak tekintettem.

FORCES FRANCAISES ALLIÉES.	
C A R T E D' E N R E G I S T R E M E N T	
N° 183.....	
Nom: Bognár.....	Prénom: Dezső.....
Nationalité: Hongrois.....	
Camp: Ennetach.....	/ U. 45608 /
SIGNATURE.	
En aucun cas, cette carte ne peut servir de laisser-passer.	

Rajk tanácsát megfogadva tanácskozássra ültünk össze a Bécsidombon. A tanácskozáson résztvett Slár Ede, Luxander Károly, Kovács András, Triefbrunner Vilmos, Jankovits Pál és én. Úgy döntöttünk, hogy a Szociáldemokrata Párt elnökéhez, Ferenczy Jánoshoz Slár Ede és én megyünk, a Kisgazdapárt elnökéhez Vas (Wanek) Károlyhoz Luxander Károly megy, aki személyesen is ismerte őt. Ferenczy János meghallgatott bennünket, nem zárkózott el ugyan, de hivatkozott a Párt elnökségének felfogására, ti., hogy a kommunistákkal való együttműködés a párt legalitásának feladását is jelenti. A Párt elnöksége biztosan elzárkózik, nélküle nem tehet semmit. Még várjunk, egyelőre még ő sem tartja időszerűnek és a központból sem kapott ilyen irányú felhatalmazást. Luxander Károly, a Kisgazdapárt elnökével folytatott tárgyaláson, amelyen Sodró Sándor ezredes is jelen volt, határozott ígéretet kapott arra, hogy a Kisgazdapárt az alakulóban lévő Magyar Nemzeti Frontban szívesen együttműködik a kommunistákkal, de az együttműködés csak teljes titoktartás mellett lehetséges. Sodró Sándor ezredes még arra is tett ígéretet, hogy hajlandó lesz az ellenállók kezébe fegyvert is adni, ha majd eljön annak az ideje. Ígéretet kértek tőlünk, hogy csak akkor keressük fel őket, ha hívnak bennünket.

1943 decemberében Vas (Wanek) Károlytól üzenetet kaptam, hogy alkalomadtán, egyik este látogassam meg a lakásán. Sokat hallott rólam és engem is 318 meg akart ismerni. Érdeklődött arról is, hogy az együttműködésünkről kik tudnak. Megnyugtattam, hogy a titoktartás nekünk nagyobb érdekünk, mint a Kisgazdapártnak. Arról is tudott, hogy Schrimpel Károlynénak udvarolok, így nemsokára rokonságba is kerülünk.

8. 1944. március 19-én a németek bevonultak Sopronba is. A bevonulás szinte diadalmenet volt csak néhány embert lehetett látni, akik nem lelkesedtek, csendben, szívükben gyűlölettel nézték a lelkes fogadtatást. A Kisvárkerületen álltam én is és elkeseredésemben szorongattam menyasszonyom kezét. Mit akarunk mi antifasiszták? – mikor Sopron magyarnyelvű lakossága is „Éljen Hitler!” ordította. Másnap megnyugodtam, tömegpszichózisra fogtam és arra, hogy a város egész lakossága nem volt azért ott.

Slár Edével elhatároztuk, hogy felkeressük Vas (Wanek) Károlyt. A kenyérgyár melletti lakásába könnyen bejuthattunk észrevétlenül (1944. március 23.). Nála volt Sodró Sándor ezredes is, akit akkor láttam először. Vas (Wanek) Károly nem örült látogatásunknak. Röviden kifejtette álláspontjukat. A németek bevonulásával annyira eltolódtak a pillanatnyi erőviszonyok, hogy a további kapcsolat fenntartása nagy veszélyt jelent a Kisgazdapártnak, de nekünk is. A megállapodást nem bontják ugyan fel, de a találkozásokat bizonytalan időre meg kell szüntetni. Ne is tudjunk egymásról. Sodró ezredes csak állt és nézett bennünket bizalmatlanul, de nem szólt, csak fejbólintással fejezte ki helyeslését.

Április elsején Slár Edével meglátogattuk Ferenczy Jánost is. Érdeklődtünk, hogy a Szociáldemokrata Pártnak mi a véleménye az új magyar kormányról (Sztójay Döme) és a jövőben mit vár tőle. A kommunisták a tömeges letartóztatásoktól tartottak. Ferenczy János bizakodóbb volt nálunk. A Szociáldemokrata Párt legálisan működött, a legalitás határait nem lépte túl, Ferenczy nem félt a letartóztatásoktól. Megmondom őszintén, bizonyos fokig megnyugtatót bennünket, hisz a kommunisták szervezkedéséről – szerintük is – a rendőrségnek még nem volt tudomása.

Engem április 4-én du. 4 órakor tartóztattak le, Bónyai (Brüsztl) Ferenc és még egy nyomozó jött értem. A rendőrségnek a Tábornok-házban létesített irodájába vittek. Egy rendőrtanácsos annak rendje szerint közölte velem, hogy kommunista tevékenységem miatt vesznek őrizetbe. Mást nem közölt velem. A városháza börtöncellájában már ott volt Hollndonner Lajos, akit másnap reggel, Közi-Horváth Miklós közbenjárására, mert nélkülözhetetlen szedő volt a nyomdában, kiengedtek. Másnap behozták a cellába Dr. Hollós ügyvédet és Krausz déligyümölcs nagykereskedőt. Ők ketten voltak Sopronban az első zsidók, akik már 1944 áprilisában a zsidóüldöztetésnek áldozatul estek. Akkor még nem tudták elképzelni, hogy őket milyen címen tartóztatták le. Közben bedugták a cellánkba Medve Mihály zsebmetszőt, aki öt év után aznap szabadult a kőhidai fegyházból. Néhány napig négyen voltunk a cellában. Egyedül Medve Mihály volt jobb hangulatban, zsebmetszői kalandjaival szórakoztatott bennünket.

Dr. Hollóst és Krauszt másik cellába helyezték el és csak a kötelező reggeli sétánál (7 órakor a Városháza udvarán) találkoztam velük. Szigeti Szabó rendőrtanácsos engedélyével menyasszonyom ebédet hozhatott be nekem, persze annyit, hogy Medve Mihálynak is jutott. Hálából megígérte, hogy a háború után és ha élünk – ezt hozzátette – gyönyörű nyakláncot hoz majd neki. Valószínűleg úgy értette, hogy lopott nyakláncot. Körülbelül 8 nap után a reggeli sétánál már nem láttuk Hollóst és Krauszt, Sárvárra vitték őket. Menyasszonyom [320](#)újságolta, hogy rajtam kívül más kommunistát nem tartóztattak le. Ferenczy Jánost sem. Nem tudom, Szita Szabolcs milyen dokumentumok alapján állítja, hogy március 19-e után a Gestapo őrizetbe vette Ferenczy Jánost, a Szociáldemokrata Párt soproni szervezetének titkárát (SSz. 1982, 27.), amikor Slár Ede és én április 1-én beszéltünk vele és ő erről nekünk nem tett említést. De a többi 20 fő németellenes magatartása miatti letartóztatása is erősen kétségbevonható. Ha a Gestapo valakit letartóztatni szándékozott, azt ugyan nem engedte el aznap vagy másnap. Valószínű, a Gestapo behívott vagy összeszedett néhány embert ijesztgetés céljából, hogy elejét vegye a németellenes magatartásnak. Állítólag ezt meg is ígértette velük. A Gestapo ismert módszere volt. Április 3-án Ferenczy Jánost beidéztek a rendőrkapitányságra, ahol közölték vele, hogy a Szociáldemokrata Pártot is feloszlatják, akkor sem tartóztatták le! Kihallgatásra vártam, de arra nem került sor. Április 18-án hajnalban két fegyveres rendőr jött, összebilincseltek Medve Mihállyal és elindítottak bennünket az állomásra. A Szt. György utca 6. számú ház előtt egy pillanatra megálltam és felnéztem arra az ablakra, amely mögött a politikai üldöztetéstől meggyötört, fiaieért rettegő édesanyám aludt. Megszakadna a szíve, ha látna. A budapesti

Gyűjtőfogházban kötöttünk ki. Szerencsére Medve Mihály törődött velem, neki a Gyűjtőfogház nem volt ismeretlen hely. Rengeteg embert gyűjtöttek össze. Három nap múlva két rendőr kíséretében újra vonatra ültünk. Medve Mihály kipuhította, hogy a ricsei (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) internálótáborba visznek bennünket. Késő délután érkezünk meg. A hivatalos átadás után Medve Mihállyal együtt elhelyeztek az egyik teremben, amelyben inkább bűnözők voltak. A politikai foglyok engem is bűnözőnek néztek és elég sokáig tartott, míg politikai fogolyként maguk közé befogadtak. Ott ismerkedtem meg a szegedi Komócsin testvérekkel, a makói Tombác Lajossal, az ungvári Popovits Demeterrel, a győri Sütő Ferencel, Hutira Józseffel Erdélyből és még másokkal Baranyából, Budapestről. Napjaink lassan teltek, néha egy-egy csoportot kivettek a Tiszára fűzfavesszőt vágni, amelyben a hozzáértők kosarat fontak. Levelet írhattunk ugyan, de azt, hogy hol vagyunk, fekete tintával áthúzva kapták meg hozzátartozóink. Később javult a helyzet. Új parancsnok jött (ha jól emlékszem: Dr. Imrey). A feleségek látogatását is megengedte, sőt olyankor az internálnak még kimenőt is adott. Este 6 órakor kellett a táborban jelentkezni. Arra persze mindenkit figyelmeztetett, ha valaki megszökik, ilyen kedvezmény többet nem lesz. A feleségek jöttek-mentek és nem szökött meg senki, a feleségek jó híreket is hoztak: bizakodtunk, hogy a háború és a fasiszta uralom már nem tarthat soká. 1944 szeptember közepén megjelent a táborunkban a Lakatos-kormány megbízott államtitkára: aki ellen nem folyt bírói eljárás, hazaengedte. Nekem is a kezembe adott egy lepecsételt levelet azzal, hogy ezt a soproni rendőrkapitányság vezetőjének személyesen adjam a kezébe. Akkor már Gallasy János volt a soproni rendőrkapitányság vezetője. Csak nagy nehezen juthattam be hozzá. Közömbösen olvasta és csak annyit közölt velem, kénytelen tudomásul venni: „De ne gondolja, hogy Maga sokáig szennyezi a soproni levegőt!” Gallasynak igaza volt. Alig voltam néhány napig Sopronban, katonai behívót kaptam. Menyasszonyom, akivel akkor már együtt éltem, nem vette át és este elhatároztuk, hogy megszököm. Biztosra vettem, hogy engem már csak munkaszolgálatra hívatnak és akkor számolhatok az életemmel is. Takács Ferenc, menyasszonyom barátnőinek az apja hajlandó volt a szökésben segíteni. Másnap a postásnak azt hazudták, hogy Budapesten vagyok és csak a következő nap leszek [322](#)Sopronban. Másnap (október 5–6-án) hajnali 5 órakor a vágóhídnál várokotam. Egy taxi jött. Hátra, Takács mellé ültem. Elöl, Hegedűs taxitulajdonos mellett ült még valaki, akit nem ismertem. Budapesten a Gellért szálló előtt álltunk meg. Takács megnyugtató, hogy itt teljes biztonságban leszek. Velük fogok a II. emeleten lakni, amíg nem tudnak máshol biztonságosan elhelyezni. Üzletekről tárgyaltak, de nekem fogalmam sem volt, milyen üzleti ügyeket bonyolítanak le. Egyszer korábban jöttem haza: egy harmadik üzletbonyolítóval tárgyaltak és 30 000 pengőt osztottak három felé. A harmadik zsidó volt, ő volt a beszerző és Takácsék ketten az árut tovább adták a németeknek. Hogy mit, azt nem tudtam meg. Őszintén megvallva, nem is érdekelt. A harmadik nem lakott a Gellértben, csak ritkán jelentkezett. Alapjában véve elég szabadon mozoghattam, az ehhez szükséges pénzt Takács biztosította. Október 15-én délután elmentem a Fradi pályára. Úgy emlékszem, az Újpest ellen játszottak. A mérkőzés közben a hangos híradó bementa, hogy a magyarok kiléptek a háborúból, a nézőtéren kitört az örömujjongás és sokan otthagyták a mérkőzést. Én is. Gyalog indultam el a Gellért felé. De mire a Ferenc József (ma: Szabadság) hídrhoz értem, már nem örültek a járókelők. Nem mertem megkérdezni, mi történt. A hídról lenézve láttam, hogy a híddal szembeni házból lövöldöznek fekete inges nyilasokra. Én is a többi néző közé álltam és ott hallottam, hogy Szálasi átvette a hatalmat és abban a házban kommunistákat tartóztatnak le. Visszasiettem a szállóba. Takács Ferenc már türelmetlenül várt, nem örült az eseményeknek. Mit tegyünk? Az oroszok már Kecskentét alatt vannak. Az éjszakát még Takácsék is a szállodában töltötték. Reggel közölte velem Takács Ferenc, hogy ők hazamennek, de rólam gondoskodnak. Budán egy kis panzióba költöztettek át. Takács Ferenc bérelt részemre egy szobát, három hónapot előre kifizetett és azzal búcsúzott tőlem, hogy ott biztonságosan megbújhatok az oroszok nemsokára Budapesten lesznek és a zsebembe dugott még kétezer pengőt. A kis panzió tényleg biztonságos helynek látszott. A tulajdonos is rendes volt. „Itt biztonságos

helyen van” – nyugtatott meg. Takács Ferenc őt is beavatta!? Október 24-én este hazamentem a panzióba. Akkor közölte velem a tulajdonosnő, hogy délután karszalagos nyilasok jártak ott és mindenkit igazoltattak. Meghagyták, hogy másnap délelőtt tartózkodjam a panzióban. Még aznap este megszöktem. A Déli pályaudvaron megvártam a hajnali vonatot és elutaztam Kislókra (Fejér megye), ahol a nagynéném tanítónő volt. Nála bujkáltam 3 napig, de nem volt nyugtom. Mi lehet otthon? Csak nem hurcolták el a nyilasok a családomat? Október 29-én elindultam haza. A vonatok sokat késtek és zsúfolásig tele voltak. Talán ezért kerülhettem el az igazoltatásokat, amitől nagyon félttem. Nem Sopronban, hanem már Balfon leszálltam a vonatról és gyalog indultam el, abban reménykedve, hogy így sikerül észrevétlenül hazaérnem.

Personalausweis

Bogus Beodorius

Geburtsdag: *19.4.1909* Wohnort: (deutsch. Aufenthaltsort) *Kisbaja*

Geburtsort: *Kisbaja* Beruf: *Feldarbeiter*

Gültig bis: _____

Der Ausweis gilt nicht als Paßersatz im Sinne der Paßbestimmungen.

Reg. Nr. 6131

Raum zum Aufkleben des Lichtbildes des Inhabers aus neuester Zeit.

Personalsbeschreibung:

Gestalt: *groß*
 Gestalt: *dünn*
 Farbe der Augen: *grün*
 Farbe des Haares: *schwarz*
 Besondere Kennzeichen: *keine*

Es wird hiermit bescheinigt, daß der Inhaber die durch nebenstehendes Lichtbild dargestellte Person ist und die darunter befindliche Unterschrift eigenhändig abgegeben hat.

Enneding, den *11. Mai* 1945

Geb. *Enneding*
 Vers. Nr. _____

Eigenhändige Unterschrift des Inhabers:
Bogus Beodorius

Október 31-én, majdnem éjfélkor érkeztem haza. Családom örült is, de féltettek is, mondván, hogy inkább maradtam volna meg a nagynénémnél. Igazuk volt. Még beszélgettünk és örültünk egymásnak, éjjel egy óra lehetett, amikor megjelentek a rendőrök és bevitték a városháza börtöncellájába. A prices szélén már ott üldögélt Ferenczy János. Reggelre behozták Slár Edét, Jankovits Pált, Bencze Alajost, Hlavati Józsefet, Pintér Istvánt, Patzer Nándort, Németh Györgyöt, Zergényi Nándort, Molnár Viktort, Molnár Jánost, akiket nagyon jól ismertem. Akkor még nem sejtettük, hogy sokan közülünk nem térhetnek vissza, haza. Visszatérve Várpalotai Vilmos nyilas főispánra, nem ok nélkül írtam, [323](#) hogy a nevét inkább a háborús bűnösök listáján szeretném látni. Még a városháza börtöncellájában tudomásunk volt arról, hogy néhány feleség járt nála férje érdekében. „Kommunisták érdekében nem teszek egy lépést sem” – válaszolta.

9. A cellánkban ültünk, várakoztunk, egymást bátorítottuk. Ferenczy János korát meghazudtolva (akkor már beteges volt) viselte sorsát. Bátorította a többieket, pedig sorsunkat illetően, velem együtt, korántsem

volt optimista. Nekem elárulta, attól fél, hogy a nyilasok szorongatott helyzetükben minden gaztetre képesek lesznek. De arra, hogy átadnak bennünket a németeknek, nem számítottunk.

Az időt, a napot már nem érzékeltem, de a többiek sem; milyen nap és hányadika van, egyikőnk sem számolgatta. Körülbelül november 8–10-e lehetett, amikor a késő esti órákban a rendőrök összebilincseltek bennünket és megindították a menetet az állomásra. Az állomáson az asszonyaink várahoztak, a kíséő rendőrök jóvöltából tudták meg, mikor legyenek az állomáson. Keserű sírás, búcsúzkodás közepette a rendőrök feltuszkoltak bennünket a nekünk rendelt kocsiba. Feleségem (törvényesen még nem volt az, de mi ketten már régen házasoknak tekintettük magunkat) kiharcolta a kíséő rendőrök vezetőjétől, hogy elkísérhetett bennünket. Ő is beszállhatott. Sokáig várahoztunk a soproni állomáson, míg rákapcsoltak bennünket egy induló vonatra. Ferenczy Jánossal voltam összebilincselve, együtt ültünk és mellettem a feleségem. Sok helyen megálltunk, nyílt pályán is, csak valamikor hajnalban érkezünk meg Győrbe. Hideg volt, nagyon fáztunk. Kiszállítottak bennünket. A győri váróteremben sok bámulója akadt a megbilincselte „bűnözőknek”. Nyilván annak néztek bennünket. Nem tudtuk honnét, feleségem megjelent két korsó jó meleg teával és két pohárral. Jólesett, kicsit felmelegedtünk tőle.

Körülbelül délelőtt 10 órára érkezünk meg Komáromba, a Csillagvár kapuja elé. Már rengeteg ember sorakozott itt, köztük sok nő is. Karszalagos nyilasok rendezgették a sorokat, SS-katonákat is láttunk ki-be járni. Akkor már rájöttünk, hogy itt adnak át bennünket a németeknek. Feleségem nem tágtott mellőlem és majdnem megjárta: az egyik nyilas át akarta cipelni a sorakozó nők közé, az egyik kíséő rendőrünk akadályozta meg szándékában. A kapun belül német alaposzággal gépírónók mindenkiről kartotéklapot fektettek fel és csak így mehettünk a vár belsejébe. A látvány lesújtó volt. Rengeteg ember, a búz szinte elviselhetetlen volt, a fekhelyül földre szőrt szalma vizes és csak úgy áradt belőle a búz. Mi, soproniak az egyik sarokban húzódtunk meg, inkább csak gubbasztottunk, le nem feküdtünk. Három nap voltunk a Csillagvárban. Bevagonírozásunk előtti napon a várban vizitet tartott a komáromi nyilasvezér (erről cikkem elején már említést tettem). Slár Edét megismerte, félrehívta és hosszasan elbeszélgetett vele. Ki akarta venni a transzportból, de Slár Ede csak akkor lett volna hajlandó az ajánlatát elfogadni, ha soproni barátait is kiveszi. Mi ugyan biztattuk, hogy nélkülünk is fogadja el, de rábeszélésünkre sem fogadta el a nyilasvezér ajánlatát. Bárcsak fogadta volna el. A németek egy egész szerelvényt állítottak elő. Megtömték a vagonokat és útnak indultunk a bizonytalanba. Arra törekedtünk, hogy mi, soproniak együtt maradhassunk. Egy-két soproni kivételével sikerült az egyik vagonba betolakodni. Ferenczy Jánost segíteni kellett, egyedül nem tudott volna felkapaszkodni. Fekvésre a hely szűkében nem gondolhattunk, kis bőröndjeinken gubbasztottunk. WC-re sem engedtek ki senkit. Sem enni, sem inni nem kaptunk. A velünk hozott kis ennivalóból [324](#)éhségünket csillapíthattuk, de a szomjúság egyre jobban gyötört bennünket. Harmadik nap már enni sem tudtunk. Negyedik nap 11 órakor érkezünk meg Dachaubá (az állomás órája annyit mutatott).

Legalább egy század felsorakozott SS-katona fogadott bennünket. A felsorakoztatott foglyokat katonai rendben útnak indították a lágér felé. A főkapu felett ezt olvashattuk: „Arbeit macht frei”. Sokáig ácsorogtunk egy hosszú épület előtt, mire bejutottunk. Mi, soproniak ott is együtt maradtunk. A bejárat után csomagjainkat elszedték, a következő helyiségben ruháinkat szedték le rólunk, kopaszra nyírták fejünket, a következő helyiségben melegvízben jól letusoltunk (szappant és törülközet is kaptunk), majd ismét a következő helyiségben kaptuk meg a csíkos rabruhát: egy nadrágot, egy rövid és egy hosszú kabátot (fehérneműt nem hozzá) és egy pár fatalpú posztócipőt. Együtt maradtunk. A D-120. számú barakkban kaptunk helyet. Az egyemeletes ágyak tiszták voltak. Feketekávé és kenyeret kaptunk. Szegény Ferenczy János már akkor nem érezte magát jól. Lefeküdt, nem sokára mi is. A sok álmatlan éjszaka után viszonylag

jól aludtunk. Talán még bizakodtunk is. De az ébresztő és a reggeli appel után minden reményünket elvesztettük. A szobában levetkőztettek bennünket anyaszült meztelenre, a barakk előtt ötös sorrendben útnak indultunk orvosi vizsgálatra. Enyhén szemerkélt az őszi eső, majd megfagytunk. Az orvosi épület előtt már sokan sorakoztak, szintén meztelenül. Összeöleleztünk, úgy melengettük egymást. Már elmúlt 12 óra, mire ránk került a sor. Az orvosi vizsgálat abból állt, hogy az asztal elé állították az embert, amely mögött öt SS-katona ült, megnézték az embert előlről, hátulról, meg kellett mutatni a talpukat, amire a középen ülő azt mondta, hogy A, B vagy C. Ennek alapján sorolták az embereket munkára. Rólam azt mondták, hogy A. Másnap útnak is indítottak egy csoportot. Ebben a csoportban útnak indult hat soproni is: Patzer Nándor, Zergényi Nándor, Bence Alajos, Pintér István, Molnár Viktor és én. Nehéz volt a többiektől megválni, azt rebesgették, hogy őket Buchenwaldba viszik. Átöleltük egymást, sokukat utoljára. Szegény Ferenczy János már akkor beteg volt, úgy is búcsúzott el tőlünk, hogy ő már nem láthatja meg Sopron szép tornyát. Azt hiszem, mindnyájunknak könny szökött a szemébe. Bisingenbe (Württemberg) kerültünk, egy szintetikus olajgyár építkezésén dolgoztunk. Közülünk Bence Alajos és Pintér István nyugszik a bisingeni tábor közös sírjában. Buchenwaldban életét vesztette Ferenczy János, Slár Ede, Jankovits Pál és Molnár János.

10. A Városszépítő Egyesület Sopron munkásmozgalmi mártírjainak a Szalamander tó és a Természetjárók forrása felett emlékművet állíttatott, amely hirdeti, hogy Sopron város kegyelettel emlékszik meg nagy mártírjairól. A kommunisták szervezkedése megérdemli, a történelmi hűség kedvéért, hogy bekerüljön Sopron város történetébe.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

325 HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Hiller István: Mollay Károly 70 éves

Hiller István: Mollay Károly 70 éves

A neves publicista, Parragi György, a Magyar Nemzet hasábjain már egy emberöltővel ezelőtt is jól érzékeltette, milyen szerepet tölt be Mollay Károly Sopron életében. Az egykori Kaszinóban, a mostani Magyar Művelődés Házában, Sopron legmonumentálisabb épületében, az ország egyik legnagyobb nyilvános terme zsúfolásig tele volt – írja Parragi György 1954-ben a Soproni ünnepi Hét kapcsán. Az a feszült figyelem, amellyel a hatalmas terem hallgatósága végigkísérte Mollay Károly várostörténeti előadását, már egymaga eleven bizonyíték volt. Bizonyítéka annak, hogy az előadó olyan témát választott, vizsgált és adott elő, amely megmozgatta Sopron régi és új lakóit egyaránt. Az előadó és a hallgatóság azonosult a város múltjával, szenvedélyes városszeretben tett hitet a jelen és tervezett jövő mellett. Az előadás megmutatta a városnak azt a történelmi varázserejét, amely kimeríthetetlen élet forrása az egymást követő nemzedékek és a fejlődés során különböző helyekről érkező, itt meggyökeresedő emberek belső egységének. Parragi György azt is írja, hogy Mollay dr. előadásában külön felfigyelt arra a mondatára,

hogy a műemlékvédelemnek nemcsak műtárgyakra, templomokra, történelmi épületekre kell kiterjednie, hanem a patinás utcanevekre is. „Sopron életerejének egyik legelső megnyilatkozásával is az ő előadásában találkoztam első ízben, amikor bejelentette, hogy rövidesen újra megindítják a Soproni Szemlét”.

A Soproni Szemle egyik újjáalapítójáról, a nemzetközileg is elismert és nagybecsült tudósról és munkásságáról folyóiratunk mindeddig nem emlékezett meg. Bár az is igaz, hogy ünnepi események, évfordulók kapcsán is határozottan elutasított minden kezdeményezést, írást, amely sok évtizedes, Sopronért fáradozó munkáját méltatta volna.

Mollay Károly professzor most 70 éves. Ezúttal, most először, a főszerkesztő engedélye nélkül jelentetjük meg ezt az emlékező írást.

1913. november 14-én született Sopronban, itt érettségizett a „Széchenyi” reáliskolában 1932-ben kitüntetéssel. 1932–1937-ig mint az Eötvös József Kollégium tagja Sopron város ösztöndíjával a budapesti egyetemen végezte el a német–francia szakot. 1938-ban summa cum laude eredménnyel bölcsészdoktori fokozatot szerzett német és francia filológiából. Az 1936/37. tanév második szemeszterét mint a bécsi Collegium Hungaricum tagja a bécsi egyetemen végezte, majd a következő tanévben Budapesten a Német Nyelvészeti Tanszék díjtalan tanársegéde volt. 1940–1942 között gimnáziumi tanár, majd 1942-től a Magyar Történettudományi Intézet tudományos kutatója és még ebben az évben az Eötvös-Kollégium főiskolai tanára lett. 1944-ben német nyelvtudományból habilitált. Magántanári értekezése (Scarbantia, Ödenburg, Sopron. Siedlungsgeschichte und Namenkunde. Bp., 1944). Sopron város neveinek magyarozatával foglalkozó szakirodalom tudománytörténeti feldolgozását tartalmazza. 1944-ben behívták katonának. 1948 végéig részben a fronton, nagyobbrészt szovjet hadifogságban volt. Ezalatt behatóan foglalkozott az orosz nyelvvel, aminek később összehasonlító nyelvtörténeti tanulmányaiban, egyetemi előadásában, az orosz nyelvű tudományos és szépirodalom megismerésében nagy hasznát vette.

Először hazatért hadifoglyok hozták a hírt Sopronba, hogy Mollay dr. olyan emberfeletti egészségügyi munkát fejt ki a hadifogolytáborban, amely felér az orvosok gyógyító munkájával. Sokan emlékeznek nagy hálával mindmáig erre. Az akkori táborvezető szovjet tiszték ugyancsak nagy elismeréssel viseltettek iránta és ő is szeretettel és megbecsüléssel emlékezik ottani barátaira.

326Hazatérte után azonnal igazolták, visszahelyezték az Eötvös-Kollégiumba főiskolai tanárnak. Mikor a Kollégiumot megszüntették, (1950 augusztusában) közgazdasági gimnáziumba helyezték, ahol az 1950/51-es tanévben gépírást és gyorsírást tanított. 1951 szeptemberében nevezték ki az Idegen Nyelvek Főiskolájára. Büszke vagyok arra, hogy itt tanítványa lehettem. Olyan fölényes biztonságérzettel lépett a katedrára és úgy adta elő pl. a rendszeres német leíró nyelvtant, hogy mi hallgatói valósággal csodáltuk teljesítményét. Szigorúsága, határozottsága, következetessége és mély humanizmusa, olyan tulajdonságai, melyeket az egykori tanítványok – ma többségükben magas beosztású vagy híres-neves emberek – szerte az országban és a határokon túl tisztelettel és szeretettel emlegetnek. A soproniakat külön is figyelte, de nem volt protekciójuk, legfeljebb annyi, hogy velük talán szigorúbb volt, mint a többiekkel, tőlük többet követelt. Akkor nem mindig értettük, ma hálásak vagyunk érte.

„Minősítésnek” is beillik 1952-es emlékem. A Berzsenyi Dániel Gimnáziumból ketten, illetve Sopronból hárman jelentkezünk az Idegen Nyelvek Főiskolájára. Igazgatónk – Peéry Rezső – így búcsúzott: „...ott európai egyetemi színvonal lesz, erre számítani kell, mert ott Mollay Károly és Krammer Jenő tanítanak!” Így volt igaz! Az Idegen Nyelvek Főiskolájának felszámolása után, 1954-ben az ELTE Német Tanszékére

került egyetemi docensként. Itt működik a mai napig; különböző beosztásokban; megbízott, majd valóságos tanszékvezetőként, egyetemi tanárként. 1960-ban kandidátusi fokozatot szerzett, 1975-ben védte meg akadémiai doktori értekezését.

A germanisztika és romanisztika tudós professzora talán még maga sem gondolt rá, hogy akik ma e tudományok oktatói vagy művelői hazánkban, közvetve, vagy közvetlenül csaknem mind tanítványai.

Irodalmi munkásságára jellemző, hogy publikációinak száma meghaladja a 250-et. Könyvek, cikkek tanulmányok, egyetemi és főiskolai jegyzetek, nyelvkönyvek, hanglemezek, könyvbírálatok jelzik fáradhatatlan és hihetetlenül széleskörű tudományos munkásságát. E munkák színvonalára jellemzően csak egyik legújabb munkáját említjük: az Akadémiai Kiadó 1982-ben adta ki „Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig” című, 644 oldalas hatalmas munkáját, amely egyedülálló.

Tudományos kutatásainak eredményeire számos ország felfigyelt, rendszeres résztvevője és előadója tudományos ülésszakoknak, szimpóziumoknak keleten és nyugaton. 1962 óta vezeti az MTA és az NDK Tudományos Akadémiája megbízásából a „Magyarországi korai újfelnémet szótár” munkálatait. Tagja a „Verein für niederdeutsche Sprachforschung,-nak, a mannheimi Institut für deutsche Sprache Tudományos Tanácsának, vezetőségi tagja a Goethe-Társaságnak és számotartott megbecsült tagja több hazai akadémiai, illetve vegyesbizottságnak.

Abban a szerencsében is részesülhettem, hogy közösen vettünk részt külföldi előadásokon, tudományos értekezleteken. Hallgatósága mindig megcsodálta nyelvtudását; aktívan, előadásokra képes formában bírja a német, francia és az orosz nyelvet és jól bírja a holland, az angol, az olasz, a lengyel és a szerb-horvát nyelveket.

Nemcsak kiváló történész és helytörténész, a magyarországi várostörténet és a magyarországi németiség történése, hanem megalapítója a hazai német paleográfiának. Így vált lehetővé, hogy az egyetemen a germanistákat és levéltárosokat bevezesse a régi német kéziratok olvasásába, feldolgozásába és kiadásába. A felszabadulás után nemcsak e területen, hanem a hazai német nyelvtudomány és a régi német irodalom történetének művelésére is kiképezte a tudományos utánpótlást.

Magatartása nehéz időkben is egyértelmű volt, városának, hazájának szolgált. Tudományosan igazolta ezen a határvidéken, hogy hogyan kapcsolódnak kultúrák, eszmék és áramlatok. Mivel ez nem illett bele az akkori náci-német elképzelésekbe és gyakorlatba, neve felkerült azok közé, akikre különösen oda figyeltek. Törlesztettek is, de erről nem szívesen beszél.

327 Aláhúзва szeretnénk írni, hogy munkásságát határainkon kívül is igen nagyra becsülik és ezt azért említjük ismételtén, mert nemzetközi kapcsolatait mindig szülővárosa érdekeinek szolgálatába is állította. Alig ismert, hogy városunk nemzetközi elismertetésében csendes, szerény véleménynyilvánításának milyen meghatározó szerepe volt és van.

Sohasem beszélt róla, de úgy tudom, a „Kiváló munkáért” kitüntetésen kívül nincs mellre akasztható kitüntetés. Úgy éreztem azonban, hogy egy öt példázó, szerény külsejű tudományos könyvnek, egy 358 oldalas, tiszteletére megjelent emlékkönyvnek, melyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem 65. születésnapjára adott ki, jelentetett meg, nagyon örült (Festschrift für Prof. Dr. se. Karl Mollay. 1978). A könyv szerzőinek összetétele – rangos szaktekintélyek sora – és a könyv tartalma joggal tehetné büszkévé öt évvel ezelőtt.

Most 70. születésnapján a szerkesztőbizottság és az olvasók nevében is tisztelettel és nagyrabecsüléssel köszöntjük Mollay Károly professzort, a Soproni Szemle főszerkesztőjét. Még sok tudományos eredményt, tudományos sikert és a mostanihoz hasonló munkabírást, jó egészséget, hosszú életet kívánunk a helytörténet és az általa művelt tudományok hasznára is.

Végül a köszöntést szubjektív gondolattal szeretném zárni. Munkatársaként is mindig tanítványának éreztem, érzem magamat és így akkor lehetnék szerény köszöntőmmel valamennyire kifejező, ha az ünnepelelt érezné a fenti sorokból a ragaszkodást, tiszteletet és a tanítvány hálás szeretetét.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Hárs József: 1944-ben készült légifelvételek Sopronról

Hárs József: 1944-ben készült légifelvételek Sopronról

A visszaemlékezők tudatában makacsul tartja magát az a tévhit, hogy Sopront az amerikaiak azért bombázták 1944. december 6-án, mert erre a napra (vagy a következőre) hívták össze ide a nyilasok országgyűlésüket. Erről olvashatunk Hiller István–Németh Alajos: A háború és a felszabadulás krónikája (Sopron, 1944–1945) SSz. 1978, 214. 47. lábjegyzetében. Sokan hiszik ma is, hogy a támadóknak pontos ismereteik voltak arról, hogy mely házakat kell eltalálni ahhoz, hogy egy-egy német parancsnokságot szétrobbantsanak (ld. Hiller–Németh i. m. SSz 1978, 310). Gyakran beszélnek Kállay hintapolitikájáról, amely még a németek megszállta Magyarországra is érvényesen megvédte, megkímélte a várost a bombáktól, s emlegetik a titkos fegyverszüneti tárgyalásokat, mert felcsillantották a reményt: épségben túlélhetjük a szörnyű háborút (vö. Hiller–Németh i. m. SSz. 1978, 291.).

A szomorú valóságot a földről nézve nagyon alaposan feltérképezte (szó szerint is véve) Lovas Gyula „Sopron vasútjai a második világháborúban” című tanulmányában (SSz. 1965, 14–31., vázlatos térkép a GYSEV-pályaudvart ért bombatalálatokról a 15. lapon). A rendelkezésére álló helyi adatokból kikövetkeztette a bombázások célját: „...a légitámadások a front nyugatra húzódásával egyre inkább közeledtek városunkhoz. Céljuk volt, hogy megakasszák az utánpótlás vonalát a hátország és az arcvonallal között” (Lovas Gyula i. h. 22. lap). Ugyanerre a következtetésre jut Kubinszky Mihály készülő visszaemlékezésében, amelyet helytörténetészeinkkel ismertett 1982. okt. 12-én (jegyzőkönyv a múzeum kéziratárában).

Most, hogy a második világháború dokumentumai általában tanulmányozhatókká váltak, sikerült hozzájutnom két olyan légifelvételhez, amely – érdekessége mellett – [328](#) az előbb vázolt hiedelmek cáfolatának, s az utóbb idézett tudományos megállapítások bizonyítékának is felfogható.¹⁽⁴⁵⁾

Az első kép (déli) alján lévő csík szövege: 5027 SA60/785 13 OCT 44 0930 F6” 23 000' Confidential”. Ebből kiderül, hogy a bizalmas felvételt 1944. október 13-án, délelőtt fél tízkor 23 000 láb (kb. 7000 m) magasságból készítették. A kiértékeléskor a kép felső (északi) részére ráírták: „Sopron [!] Hungary Railways” (Sopron, Magyarország, Vasutak). Nyíllal jelölték meg a két pályaudvart, „West Yard” (Nyugati rendező) és „East Yard” (Keleti rendező) elnevezéssel illetve azokat. Tették ezt két nappal Horthy kiugrási kísérlete előtt. Majd feldolgozták az adatokat, s mikor arra a front közeledtekor szükség volt, bombázni kezdték a város vasútvonalait.

A második kép láthatóan egy, az elsőhöz hasonló felvétel kinagyított darabja. A feliratos csík most az

északi szélre került; s ez áll rajta: „3361 682 [utána téves számjegyek nehezen olvashatóan 682-re javítva] /735 11 DEC. 44. F36”/ 1030. 24 000' Confidential”. A kiértékeléskor a képet délkelet felől nézték. Ekkor (kb. a Rákóczi-sportpályára) újabb felirat került: „Sopron M/YD. Attacked 6 DEC 44 BY 15 AF 336 P.R. Wing DB. 276 11 DEC 44”. Ez a felvétel tehát délelőtt fél tizenegykor, kb. 7300 m magasságból készült az után a dec. 6-i bombázás után, amelyet a 15. légi flotta (air fleet) hajtott végre. Elég sokára – csak 11-én – kerítették sort rá, valószínűleg időjárási okokból (arra emlékszem, hogy a bombázás utáni napon hóesés volt).

A képen látható számok magyarázata hiányzik. Az 1-esek feltehetően a vágányokat telibe találó bombák tölcséreit jelzik, a 9-es a Gumigyárat, a 10-es a Trebitsch-selyemgyárat jelöli, csak az nem világos, hogy miért, hiszen a Kőszegi út másik oldalán lévő Selyemipar Rt. jellegzetesen kirajzolódó sédtetős épülete nem érdekelte a kiértékelőt. Ugyancsak érdektelen volt számára mindaz, ami a vasúttól távolabb történt (különösen feltűnő a nyilak és számok elmaradása a kép ÉNy-i részén).

Anyagunk vizsgálatából azt a véleményt szűrhetjük le, hogy az amerikaiak csupán saját felderítésük eredményeire támaszkodva döntöttek úgy, hogy újabb bombázásra van szükség. Ez december 18-án következett be, csak hogy a köd miatt célt tévesztett, s a lövérekben okozott pusztítást.

Részben további felvételek megszerzése, részben a közölt két kép katonai szakértő által végzett elemzése bizonyára még egyértelműbbé fogja tenni, hogy Sopron bombázása nem a falakon belül zajló történelmi eseményekkel, nem az esetleges kémjelentésekkel,²⁽⁴⁶⁾ hanem azzal volt összefüggésben, hogy az amerikai légierőnek a vasút szétbombázása volt a célja.

A pilóták számára fent a magasban teljesen mindegy volt, hogy a budai vártól a gyepűig mi zajlik odalent, a felderítők részére pedig csak az volt a lényeges, hogy 7000 m-ig a légvédelmi ütegek tüze nem ér fel. Persze fontos volt az is, hogy a Nap süssön, mert úgy lesz jó a kép.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK

330 KISEBB KÖZLEMÉNYEK

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Venesz Ernő: Az oktatási és közművelődési intézmények együttműködése Sopronban (1981 május)

Venezs Ernő: Az oktatási és közművelődési intézmények együttműködése Sopronban (1981 május)

1. *A vizsgált terület, szempontok, módszer.* Városunkban a közoktatási és közművelődési intézmények kapcsolata az ún. első kategóriás (szervezeti keret nélküli) kapcsolati formához sorolható. Nincs ezideig semmilyen szervezeti jellegű összekapcsolása a két intézménytípusnak, jóllehet megítélésünk szerint ez a „Jereván”-lakótelepen indokolt lenne. Bizonyos vonatkozásban tipikus helyzetűnek is tartjuk a helyi viszonyokat.

Viszonylag kiterjedt intézményhálózat található mind a közoktatási, mind pedig a közművelődési

intézmények tekintetében. Az együttműködés különféle formáira bőséges lehetőség nyílik. Úgy tapasztaltuk – a bizonyos fokú kölcsönösség és együttműködési készség ellenére is – hogy az aktív kezdeményezés inkább a közművelődési oldalt jellemzi. A Művelődési Központ, mozi, könyvtár, múzeum tudatos törekvéssel keresi meg az oktatási intézményeket, kezdeményezéseiben többféle módszert is alkalmazva (ajánlások, gyermekfoglalkozás, iskolamozi, iskolai közművelődési felelősök fóruma, szülők parlamentje, stb.). Vizsgálódásunk tehát nem alaptalan és előzmény nélküli.

Felmérésünk célja az volt, hogy feltárjuk a jelenlegi helyzetet és további gondolatokra, illetve cselekedetekre serkentsünk vele, mert megítélésünk szerint lehetőségeink adottak a célirányosabb együttműködésre, nevelési integrációra. Vizsgálódásunk hipotézise az, hogy az együttműködés igénye, szükségességének tudata megvan, de inkább párhuzamosságok, mint meghatározott célra irányuló együttműködés formájában, véleményünk szerint beigazolódott.

A felmérésbe különböző általános iskolák 7., 8. osztályos tanulóit, illetve más-más típusú középfokú oktatási intézmények I–III. évfolyamainak tanulóit vontuk be. Az általános iskoláknál figyelemmel voltunk az egyes iskolák városon belüli elhelyezkedésére, s így áttételesen a lakosság különböző rétegeire. Így a Halász utcai Ált. Iskola mint régi külvárosi intézmény került be, a Hunyadi utcai iskola viszont a Lövérek vidékén lakó gyerekek miatt. Az Orsolya téri Ált. Iskola a régi belvárosi részt képviseli, a Ferenczy János utcai iskolába és a Munkásőr úti intézménybe elsősorban a lakótelepi gyerekek járnak. A középfokú intézményeknél a Széchenyi Gimnáziumot, a Gépipari Szakközépiskolát és az Ipari Szakmunkásképzőt vettük figyelembe, a városunkban található középfokú intézmények egy-egy típusát illusztrálva.

Feltételeztük, hogy más-más helyzetkép tárul elénk az általános és a középiskolák esetében, de még iskolánként is. A felmérést 1981 májusában végeztük el. Ekkor az intézmények tanulóinak száma és aránya az alábbi módon alakult:

7–8. oszt. tanulók a város ált. iskoláiban:	1388 fő
7–8. oszt. tanulók a vizsgált öt ált. isk.-ban:	844 fő
(a város összes 7–8. oszt. tanulójának	61%-a);
7–8. oszt. tanulók száma a felmérésben:	259 fő
(a vizsg. öt ált. isk. 7–8. o. tanulóinak	31%-a,
a város összes 7–8. oszt. tanulójának	19%-a);
I–III. oszt. tanulók a város középfokú isk.-ban:	2862 fő.
I–III. oszt. tanulók a vizsgált három középisk.-ban:	1363 fő
(a város összes I–III. oszt. tanulójának	48%-a);
I–III. oszt. tanulók száma a felmérésben:	275 fő
(a vizsgált három középiskola I–III. oszt. tanulóinak	20%-a,
a város összes I–III. oszt. tanulóinak:	10%-a).

331 Vizsgált általános iskolák:

Halász u. Általános iskola (régii külváros)	57 fő
Hunyadi u. Általános Iskola (Lövérek)	24 fő

Orsolya téri Általános Iskola (belváros)	49 fő
Ferenczy J. u. Általános Iskola (lakótelep)	56 fő
Munkásőr u. Általános Iskola (lakótelep)	73 fő

Vizsgált középfokú iskolák:

Széchenyi Gimnázium	80 fő
Gépipari Szakközépiskola	102 fő
Ipari Szakmunkásképző	93 fő

Az ált. iskolákban egy-egy 7. ill. 8. osztályban végeztük el a felmérést. Kivételt képez a Hunyadi úti Ált. Iskola, ahol tévedésből csak egyetlen osztályra került sor. A középfokú intézményeknél 1-1 első, második és harmadik évfolyamban végeztük a felmérést. Az osztályok megválogatását az iskolavezetésre bíztuk. A mintavételt alkalmasnak láttuk arra, hogy reális képet kapjunk, jóllehet még egy szakközépiskola bevonása helyes lett volna, de gyakorlati tapasztalataink szerint nem változtatott volna alapvetően a helyzetképen.

A felmérést megelőzően megbeszéltük a munkát mind a városi művelődési osztállyal, mind pedig az érintett intézmények vezetőivel. A vizsgálatot kérdőíves módszerrel végeztük, külön kitöltési utasítást mellékelve a tanulók részére. A kérdőívek névtelenek voltak, azt sem kértük, – talán helytelenül – hogy fiú-e vagy lány a kitöltője, vagy hányadik évfolyamos. Önkritikusan meg kell jegyeznünk, hogy utólagosan több hasznos tapasztalatra tettünk szert a felmérés technikáját – s így áttételesen tartalmát – illetően. Azt is jelezzük, hogy további vizsgálódást tervezünk, amikor is ezeket hasznosítani fogjuk. Ugyancsak ez vonatkozik kérdéseink, illetve vizsgálódásunk tartalmára is. Mostani vizsgálatunk kérdései ugyanis inkább a jelenség, helyzetkép szintjén maradtak – eredeti céjainknak megfelelően – de úgy ítéljük meg, hogy a téma mélyebb vizsgálata, összefüggések feltárása más kérdéseket is igényelne (pl. családi háttér, szabadidő struktúra stb.).

Kérdéseink jelenleg a következőkre irányultak: 1. Mekkora a tudatossági foka az iskolán kívüli művelődési lehetőségeknek a tanulóknál? – 2. Milyen a helyzet a közművelődési intézmények látogatottsága terén? – 3. Kik motiválják a közművelődési intézmények látogatását? – 4–5. Milyen intenzitású az igénybevétel? – 6. Mennyire érvényesül az iskolákban a korszerűbb tanítási-tanulási modell? – 7. Mennyire motiválja az iskola, a nevelő a különböző területeken az iskolán kívüli művelődést?

2. Következtetések és helyzetelemzés.

1. A vártnál nagyobb mértékű az iskolán kívüli művelődési lehetőségek szükségességének, hasznosságának tudatossága. Ebben – örömdetesesen – a középfokú intézmények tanulóinál fejlődés is látszik. Az általános iskolai tanulóknál mutatkozó, viszonylag nagyobb számú nemleges válasz mögött talán a korosztály játékidejének, szabadidejének rövidege is meghúzódhat. Feltételezhető az értékfogalom kialakulatlansága is. Feltűnő mindkét korosztálynál bizonyos prakticista (továbbtanuló, érvényesülő) szemlélet jele is a „teljesebbé teszi ismereteimet” válasz gyakorisága nyomán. Ezt azért is bátorkodunk megkockáztatni – napi tapasztalatainkon túl – mert mintha megegyeznének ezek a válaszok azokkal, ahol az intenzívebb foglalkozásokra kérdeztünk (a szakkörök és részben a tanfolyamok látogatásával). A viszonylag pozitív helyzetkép ellenére is elgondolkoztató azonban a nem kevés „nem foglalkozat ilyesmi” választípus. Úgy

ítéljük meg, hogy a középiskolások differenciáltabb megközelítési módja személyiségfejlődési, nevelési eredmény, ami mindegyik típusú 332iskolára egyaránt jellemző. Nem mutatnak nagy eltérést az egyes általános iskolák sem.

2. A könyvtárlátogatásnál két válasz tűnik ki főleg: a „havonta” és a „ritkábban”. Az elsőt elfogadhatónak tartjuk, ha figyelembe vesszük, hogy a családi könyvtárak is szépen fejlődnek, egymástól is kaphatnak könyvet; a „ritkábban” – válaszok és a „nincs válasz” – sorok azonban elgondolkoztatóak lehetnek. Különösen, ha összevetjük az olvasott könyvek mennyiségével (4.), valamint a tanítási-tanulási modell eredményeivel (6.).

Rendkívül magas a mozilátogatás, különösen a középiskolásoknál. Ez annál is figyelemre méltóbb, mert más forrásokból tudjuk, hogy meglehetősen magas a TV nézettsége is, másrészt a városban vetített filmek nagy hányada ún. korhatáros, „kassza film”. Ha összevetjük ezt a képet a motivációs mutatókkal (3.), vagy akár a más intézmények igénybevételével (1. alább) vagy az intenzívebb művelődési formákkal (5.), akkor kirajzolódhat egy passzív szórakozási, kortárs csoporttól motivált forma bizonyos fokú túlsúlya.

A város viszonylag gazdag múzeumi-kiállítási lehetőségeit figyelembe véve optimális képnek ítéljük a válaszokból kirajzolódott helyzetet. Az már külön kérdés, hogy hogyan vesszük igénybe a múzeumi lehetőségeket! Sajnos tapasztalataink szerint ez sem tartozik megfelelő mértékben az aktivizáló, nevelési integrációt szolgáló formák közé.

A művelődési otthon jellegű intézmények látogatottságának elszomorító mutatói egyben fontos – megítélésünk szerint társadalmi méretű – ellentmondásra is utalnak. Ugyanis ezek az intézmények azok, amelyek a legtudatosabban, a legtöbbet igyekeznek tenni, viszonylag rugalmas eszközszerük birtokában, az oktatási intézményekkel történő kapcsolat terén. Ám ugyanakkor az is tény, hogy nem tudnak megfelelő foglalkozási formákat találni ennek a korosztálynak, vagy nagyon csekély mértékben. Ezt világosan érzékeltetik a „nincs válasz” magas értékei is. Más tájékozódásból tudjuk pl. azt is, hogy a város lakóira vetített éves művelődési központi látogatási szám személyenként 4 alkalom, a rendszeres (kiscsoportokban) látogatók aránya a lakosság 1,2%-a csupán. Nyilván más tevékenységstruktúra (de térszervezés, adottságok is!), tudatosabb kapcsolatrendszer jelentősen változtathatna ezen. Ellenpéldának talán a kisebbeknek (alsósok) nagy sikerrel szervezett ún. játszóházi (kreatív) formát hozhatnánk fel, vagy az ország több helyén alkalmazott ún. „nyitott ház” kísérleti rendszert. De ide sorolhatók azok a kezdeményezések is, amikor az iskola „rendel” meg bizonyos tevékenységi formákat (témazáró komplex foglalkozások, kihelyezett programok).

3. Általánosan jellemző a motiválásra a kortárs csoport és tanári motiváltság. Figyelemre méltó a saját elhatározás viszonylag magas száma, ami megegyezik az 1. alatti tudatosság fokával. De ugyanígy – negatívan – feltűnő a szülők (kivételesen a múzeum) igen alacsony motiválási száma. A múzeumnál is – lehet, hogy alaptalanul – sejtünk itt valami könnyű megoldási kísérletet a gyerek „elterelésére”. A művelődési otthon jellegű intézményeknél ismételen ránk köszön a magas közömbösséget jelző „nincs válasz”. Úgy véljük, komoly figyelmet érdemel a kortárs-csoport meghatározónak tűnő ereje. Az is, a mozi, a TV közismert nagy hatásfokával együtt csak kiemeli, felhívja a figyelmet a művelődési folyamatban a spontán hatásokra. De meggondolandó ez a helyzetkép a tekintetben is, milyen hatékonysággal segítik a közművelődési intézmények az önművelést, vagy milyen uralkodó hatása van a személyiségfejlődésben a szervezett, intézményes hatásrendszernek, az iskolának? Milyen hatékony a szülői ház és az iskola, közművelődési intézmények együttműködése? Egy kétségtelenül finomabb, mélyebb vizsgálat során érdekes összefüggéseket 333tárthatna fel az a vizsgálódás, amely pl. a szülők társadalmi rétegződését, az iskola

pedagógiai kultúráját is igyekezne kideríteni. Szándékaink szerint a későbbiekben ezzel is foglalkozunk.

4. Mint már utaltunk rá, itt csak durvább, mennyiségi mutatókat kerestünk. Nyilván többet mondana egy finomabb, a „mit olvas?” kérdését is vizsgáló kérdés-, ill. válaszcsoporthoz. Talán jogosan pozitív tendenciának ítéljük a viszonylag kis számú „nem szeretek olvasni” válaszokat, másrészt a növekvő számú válaszokat az olvasott könyvek számát illetően.

5. Úgy véljük, hogy azok, akik különböző kiscsoportok tagjai, az aktív művelődők körét jelzik. Ezért is fontosnak tartottuk ezt a kérdést. Sajnos a felmérésnél (kitöltési utasítás) nem hívtuk fel kellően a figyelmet az iskolai és egyéb kiscsoportok megkülönböztetésére. Így erre biztonságos választ nem is kaphattunk, de feltételezhetően viszonylag kevés az iskolai kiscsoport. Hasonlóképpen felmérési hiba folytán (nem pontosítottuk a kiscsoportokba járókat) zavaró lett volna a „nincs válasz” kitöltése. Ennek ellenére nem tartjuk megalapozatlannak – más forrásokból eredően – azt a megállapításunkat, hogy a tanulók viszonylag kisebb köre él ezzel a lehetőséggel, ám ezek közül többen több csoportnak is tagjai. Mint már korábban értelmezni próbáltuk, kimagasló a szakkörök száma mindkét iskolatípusban. Lényegesen kevesebb a talán nagyobb erőfeszítést igénylő (eredménycentrikus) tanfolyamok száma, valamint a kreativitást igénylő, közösségi jellegű alkotó munkát kívánó művészeti csoportok száma. Viszont örömdetesen magasnak ítéltető a sportolási kedv, erőfeszítés.

6. Ennél a kérdésnél – mint már utaltunk rá – a korszerű tanítási-tanulási modell érvényesülését kerestük. Tudatosítottuk, hogy nem a tanár, a tantárgy iránt érdeklődünk, bár áttételesen erre is némi fény derülhet! A „rendszeresen” szót „hetente” megszorítással értelmeztük. Bár volt kérdésünk az „időközönként” (negyedévenként) gyakoriságra is, nem mutatott lényeges eltérést. Talán ennél a kérdésnél mutatkozik a legpregnansabb eltérés az általános és a középfokú iskolák között. Meg merjük kockáztatni azt az állításunkat is, hogy ez a két iskolatípus pedagógiai szemléletére is utalhat. Az általános iskolában nagyobb a nevelői készség az együttes eredmény elérésére, a középfokon viszont a tanuló jobban magára van utalva. Több a követelés, mint a segítség. De más, figyelemre méltó jelenségek is meghúzódnak a válaszok mögött. Így pl. az ún. humán tárgyak – megítélésünk szerint indokolatlan – előtérbe kerülése, az osztályfőnök nem éppen pozitív szerepe (kivéve a szakmunkásképzőt, ahol a véletlen folytán tudjuk, hogy egy jó pedagógus személye rejlik a válaszok mögött), az idegen nyelvek tanításának közismert alacsony hatékonysága, a gyakorlatra, szakmára való felkészítés sokszor bíralt elégtelensége. Feltűnően magas a „nincs válasz” aránya is. Ez viszont véleményünk szerint negatív, közömbös tanulói magatartásra (vagy alacsony tanári motivációra!?) utal, hiszen más tanulói csoportok ugyanabból a közösségből vették a tanári motiválást.

7. Itt más – tantárgyi – vonatkozásban vizsgáltuk, milyen motivációt kapnak a tanulók az iskolán kívüli művelődésre. Volt ebben a kategóriában egy, eredeti szándékaink szerint finomabb megkülönböztetés is, ti. a szorosabb értelmű művelődés és a szórakoztatva művelődés között. Ám ismételtén a mi hibánk folytán nem jött ki a szándékolt eredmény, csak párhuzamosságok, ezért erre külön nem is térünk ki. A válaszokból kitűnik bizonyos eltérés az egyes tárgyak és iskolatípusok között is. Változatlanul – és jobbára egységesen – vezető szerepű a magyar-történelem. Viszont örömdetesen nagyobb a középiskolai osztályfőnökök, illetve a szakmai tárgyak nevelőinek motivációja. Kirajzolódik a kiállítások és hangversenyek (rajz, ének) irányába mutató hatás, elsősorban az általános iskolákban. Örömdetesen látszik a matematika megjelenése, valamint a „nincs válasz” viszonylag alacsony mértéke. Természetesen felvetődhet a kérdés bennünk – más információk nyomán is – a viszonylagosan kielégítőnek tűnő tanári felhívás nyomán, vagy talán a tudatossági [334](#)fokot vizsgáló 1. kérdés pozitív eredménye után: eléggé hatékonyak-e ezek a motivációk, valóban eredményesen törekszünk-e a nevelési integrációra, tudatosan együtt szervezzük-e a

személyiség épülését, a társadalmi szerepekre való felkészítést?

3. Összegezve a helyzetképet, azt hiszem megállapíthatjuk, hogy az imént felvetett kérdésre – a kétségtelenül sok úrt maga után hagyó fenti vizsgálat alapján is – sajnos nem-mel válaszolhatunk. Annak ellenére, hogy nem szándékunk – nem is feladatunk és jogunk – senkinek az elmarasztalása sem. Mi csupán arra törekedtünk, hogy feltárjuk a helyzetet (véleményünk szerint tipikus helyzetet), felhívjuk a figyelmet egy – megítélésünk szerint – létező ellentmondásra, mely a társadalmi igény és a gyakorlat között húzódik e téren is. Nem boncolgattuk az okokat – nem is volt a mostani vizsgálat célja – a körülményeket, melyben tanuló, tanár, szülő, közművelődés tevékenykedik. Jóllehet meggyőződésünk, hogy a napjainkban méltán sokat hangoztatott innovációra és innovációs készségre itt is szükség van. És lehetőség is! Ezeket az erőket mozgató vállalkoztunk végül is erre a munkára!

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Király Tibor: A soproni tábori küldöncjázat

Király Tibor: A soproni tábori küldöncjázat

A soproni „Rákóczi Ferenc” honvédreáliskolai nevelőintézet vezetősége 1938 és 1939 nyarán az intézet növendékeinek táborozása alkalmával a tábor és az otthon között a gyorsabb kapcsolat megteremtése céljából küldöncjázatokat létesített.¹⁽⁴⁷⁾

A tábori postai küldöncjázat ötlete Renvers Istvántól, a 2. növendékszázad parancsnokától származott. A tábori küldöncjázat díját a postai küldeményen bélyeg formájában kellett leróni, amely a „szolgáltatás” jellegétől függően változott (1, 2, 4 és 6 fillér). A küldöncjázat a tábor és a postai felvevőhely között látta el feladatát.

„A küldöncjázat-bélyegek használatbavételét a soproni postaigazgatóság tudomásul vette, s közölte az intézet vezetőségével, hogy e bélyegek használatát a fennálló rendelkezések nem tiltják, és mivel a posta a táborhelyre a kézbesítést nem vállalhatja, a küldöncjázat létesítése akadályba nem ütközött”.²⁽⁴⁸⁾ Kiss István postaigazgató átirata még a következőket tartalmazta: A bélyegek forgalomba hozhatók, ha nem téveszthetők össze a magy. kir. posta bélyegeivel és nem helyettesítik azokat (Erdélyi Tibor szíves közlése). A bélyegek a Röttig-Romwalter nyomdában készültek harmincas ívekben, mégpedig vízszintesen 5 db, függőlegesen 6 db bélyeggel. A bélyegek rajzát Bariss Dezső, az iskola rajztanára tervezte. Lényegében két kiadásról beszélhetünk.

Az I. kiadás (1938)

1938 júniusában a nevelőintézet tanulói és vezetői Sopron környékén táboroztak. Június 7–9-ig Hidegvölgyben (Hidegvíz forrás). Ekkor a küldöncjázat a tábor és Sopron 2. számú postahivatala között, június 9-től 13-ig a Kistómalom és Sopron 3. számú postahivatala között működött. A tábor és a postahivatal között magánpostabélyeggel került a megfelelő díj lerovásra, a posta és a rendeltetési hely között pedig a küldemény jellegének megfelelően az adott időszakban érvényes postai tarifák szerint került sor a bérmentesítésre. Ez a megoldás hasonlított a század első évtizedében az Erdélyi Kárpátgyesület magánpostai működésére. Itt is a szállóból a megállapodás ³³⁵szerinti postahelyre szállították a megfelelő futárszolgálati díj bélyeggel való lerovása ellenében a postai küldeményeket, majd a megfelelően lerótt

postai díj ellenében a címzetthez.[3\(49\)](#)

Mindkét (1938 és 1939) kiadásból négyféle bélyeg került forgalomba. Mégpedig nyomtatványra 1 filléres, levelezőlapra 2 filléres, levélre 4 filléres, ajánlott vagy expresszlevélre, postautalványra, szállítólevélre 6 filléres bélyeget kellett ragasztani. A bélyegek azonos rajzzal készültek (1. kép).

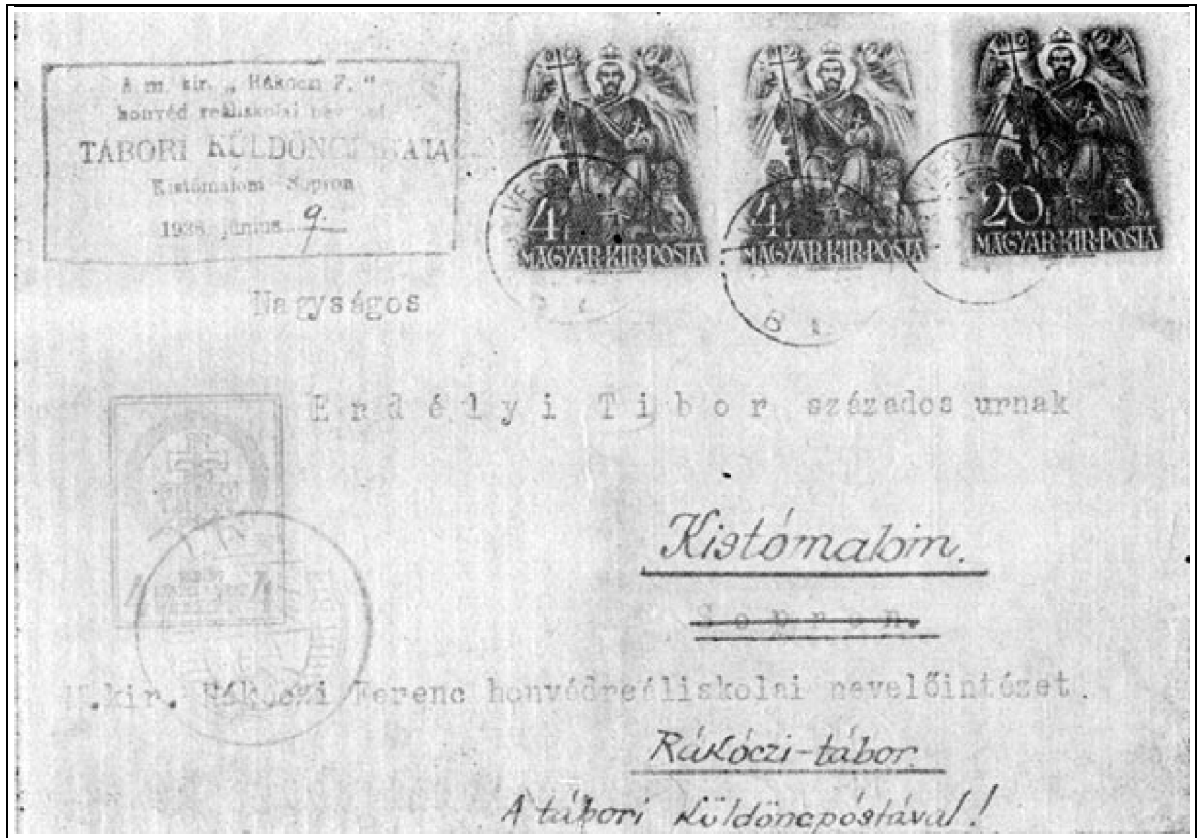
1–2. kép.

A bélyegek tervezése során több próbanyomat készült, mind a négy értékre. Számuk nem ismeretes. A fekete próbanyomásoknál a papír sárgás, a felülnyomás fekete (2. kép). Színpróbák is készültek, mégpedig feltűnően sokféle variációban. Fehér és színes alapokra nyomták a különböző színű bélyegrajzolatokat. A fekete próbanyomatokkal ellentétben csak egy értékre, az 1 filléresre készültek színpróbák. Fehér alapon a következő színű próbák készültek: narancs, lila, piros, püspöklila, kék, zöldeskék, zöld, barnáspiros. Színes alapon színvariációk: szürkéskék alapra: lila, kék, zöld; zöld alapra: zöld; lila alapra: lila, piros; barnás alapra: narancs, piros, barna és vörös. A próbnyomatok és színpróbák vágott ívekben készültek. Számuk nem ismeretes.

A bélyegek nyomása során 1 ív 4 filléres bélyegnél a középső 2 sorban (8 db bélyeg) gépszínátnyomás található. A bélyegek vízjel nélküli, színes papíron készültek. Fogazásuk 11 1/2-es. Az 1 filléres lila, a 2 filléres barnáspiros, a 4 filléres zöld és a 6 filléres piros színű. 1000 db tábori levelezőlap is készült.

A felragasztott küldöncjáratú bélyegek egy Rákóczi címert ábrázoló bélyegzővel kerültek érvénytelenítésre. A hidegvölgyi táborban piros, a kistóalmi táborban kék színű bélyegzést használtak. Ezenkívül a küldeményeket ellátták „tábori küldöncjárat” bélyegzéssel, amely tartalmazta a viszonylatot és a dátumot. A tábori küldöncjárat létezését a bemutatott mindkét viszonylatban valóban „futott” levél és levelezőlap igazolja (3–4. kép).

A táborozások után a kibocsátott és a felhasznált (itt zárójelben!) bélyegekről, tábori levelezőlapokról 1938. jún. 28-án jegyzőkönyvet vettek fel: 1 filléres 2310 (532) db, 2 filléres 2310 (640) db, 4 filléres 1500 (400) db, 6 filléres 1620 (291) db, levelezőlap 1000 (430) db, összesen 236 (55.89) pengő értékben. A maradék készletét hivatalosan megsemmisítették. „A Rákóczi-intézet múzeumában elhelyezett egy-egy ívnyi bélyeg, néhány »futott« levél, mindkét bélyegző, a bélyegek nyomódúca stb. Sopron bombázásakor elpusztult vagy elkallódott”.[4\(50\)](#)

3363. „Futtó” levél

3374. „futott” levél

A

m. kir. „Pákozti Ferenc“ soproni honvéd főrealiskola.

TÁBORI KÜLDÖNCJÁRATA

Uraiújfalu - Mocsári puszta.

TÁBORI
KÜLDÖNCJÁRATTAL
ÉRKEZETT.

3385. II. kiadás

3396. „Futott” ajánlott küldemény

340 A II. kiadás (1939)

Az előző évi kiadáshoz hasonlóan ez a kiadás is négy értéket tartalmaz, azzal az eltéréssel, hogy táborig levelezőlap nem készült. Az 1, 2, 4 és 6 filléres értékeket a továbbítás ellenértékéért kellett felragasztani. Ennél a kiadásnál is használtak érvénytelenítő bélyegzőt. Ez fekete színű volt, tábortüzet, zászlót és néhány sátrat ábrázol. Táborig küldöncjártat bélyegzést a viszonylatokkal, és külön „Táborig küldöncjártattal érkezett” bélyegzést is használtak (5. kép).

Ebben az évben az Uraiújfalu melletti Mocsári-pusztán táboroztak június 14-e és 27-e között. Próbanyomatok erre a kiadásra is készültek. Fehér alpra fekete színű próba készült minden értékből. A színpróbákból jóval kevesebb a variáció, mint az 1938-as kiadásnál. Fehér alpra: piros, zöld, kék, barnás és sárga színnel készültek színpróbák az 1 filléres értékből. A fekete színű próbanyomatok és a színpróbák csak fogazatlanul léteznek. Számuk nem ismeretes.

A bélyegek vízjel nélküli fehér papíron, 11 1/2-es fogazással készültek. Az 1 filléres barna, a 2 filléres zöld, a 4 filléres piros és a 6 filléres kék színben.

A II. kiadást két igen szép „valódi” filatéliai dokumentummal illusztrálhatjuk: Balatonlelle–Uraiújfalu

(Mocsári-puszta) és (Mocsári-puszta) Uraiújfalu–Balatonlelle viszonylatban az előírt összegű bélyegekkel bérmentesítették (6–7. kép).

Ennél a kiadásnál is készült a táborozás végeztével a kibocsátott bélyegek felhasználásáról jegyzőkönyv: 1. filléres 1500 (305) db, 2 filléres 1500 (642) db, 4 filléres 1000 (349) db, 6 filléres 800 (142) db, összesen 133 (38,37) pengő értékben. A tábori küldöncjáratnál használt bélyegeket, bélyegzőket stb. az intézet múzeumban kiállították: „Az 1938. évi növendéki táborozás postája, eredeti bélyegrajzzal, idomszerekkel, próbanyomatokkal és különböző bélyegekkel ... kerültek a gyűjtemény birtokába”⁵⁽⁵¹⁾ A tábori küldöncjárat feldolgozásához nyújtott segítségért köszönetet mondok Tóth Máté gyűjtőtársnak, aki gyűjteménye rendelkezésemre bocsátásával járult hozzá az anyag részletes feldolgozásához, s ez által ezt a szinte ismeretlen magánpostai kiadást sikerült bemutatnom.

3417. „Futott” ajánlott küldemény

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / A. Szála Erzsébet: Liebezeit Zsigmond György (1689–1739)

342 A. Szála Erzsébet: Liebezeit Zsigmond György (1689–1739)

1. A magyar protestáns kollégiumok és gimnáziumok szoros kapcsolatot tartottak fenn a jénai és a wittenbergi egyetemen, valamint az 1694-ben megnyitott hallei Academia Fridericianával: egyrészt tanítóikat hozták német főiskolákról, másrészt arra törekedtek, hogy tanulóikat további képzésre – elsősorban jogi, teológiai, de orvosi tanulmányok végzésére is – ezekbe az intézményekbe küldjék. A

kapcsolat eredete a XVI. század közepéig nyúlik vissza, majd a XVII. század végén megindult ellenreformációs kampány következtében még szorosabbá vált. 1725-ig a hallgatók akadálytalanul látogathatták a különböző külföldi egyetemeket, de ezután a tanulók választása – a már kiépült kapcsolatok következtében – elsősorban Hallera és Wittenbergre szűkölt. A hallei és a wittenbergi egyetemokről hazatért tanerők, teológusok és orvosok tevékenységének eredményeként a soproni és Sopron környéki evangélikus értelmiség a XVIII. században nagy szerephez jutott az európai polgári eszmék meghonosításában. Ez a nyelvi okokból is kezdettől fogva a német kultúra vonzáskörében megmaradt hazai lutheranizmus kapcsolatba került a XVII. század végén keletkezett, majd a XVIII. században A. H. Francke (1663–1727) hallei professzor által irányított német pietista mozgalommal. A pietizmus a XVII. század eleji német lutheránus misztika továbbfejlődése a puritanizmus hatására: olyan irányzat, amely egyrészt a kor német polgárságát szinte túlhajtott kegyességre, másrészt azonban korszerű pedagógiai módszerek alkalmazására és a gyakorlatias tudomány megteremtésére serkentette. E pietizmus honosodik meg a XVIII. század magyarországi líceumaiban is, hiszen tanulói többnyire Halleban, Wittenbergben és Jénában végzik egyetemi tanulmányaikat. A Hallera és az ott képviselt pietizmusra támaszkodó szellemi magatartás egyik középpontjává vált Sopron is. A város evangélikus gimnáziumában főképpen a Halleban végzett és August Hermann Franckeval kapcsolatban álló tanárok tanítottak.¹⁽⁵²⁾

A diákok különböző ideig tartózkodtak külföldön. Aki csak tehetett, igyekezett több egyetemen is megfordulni, minél több tudást, tapasztalatot gyűjteni, híres egyetemi tanárokat hallgatni. A diákokat a tanács is segítette továbbtanulásukban: tanulmányaik megkezdése előtt vizsgát kellett tenniük, s annak sikerétől függően határozták meg a támogatás, az ösztöndíj nagyságát. 1725. június 3-tól – a Helytartótanács rendelete értelmében – azonban csak királyi vagy helytartótanácsi engedéllyel folytathatták a soproni tanulók külföldön tanulmányaikat.²⁽⁵³⁾

2. Sopronból már 1533-ban mentek tanulók Wittenbergbe Melanchthonhoz.³⁽⁵⁴⁾ A hallei anyakönyvekben elsőként megjelenő soproni orvostanhallgató Georg Sigismund Liebezeit. Ő az orvoslás első hazai képviselője, aki az Academia Fridericiana orvostudományi karára iratkozott.

³⁴³Liebezeit György Zsigmond németajkú kereskedő gyermekeként született 1689. november 10-én Sopronban.⁴⁽⁵⁵⁾ A nemesemberré lett soproni üzletember fia⁵⁽⁵⁶⁾ szülővárosának iskolájában, az akkori evangélikus líceumban tanult, majd 19 éves korában Halleba utazott. 1708. október 2-án iratkozott be és kezdte meg tanulmányait a hallei egyetemen.⁶⁽⁵⁷⁾ Édesapjának, Paul Liebezeitnek 1708. március 15-én kelt sajátkezü végrendelete biztosította tanulmányainak folytatását.⁷⁽⁵⁸⁾

A hallei egyetemen a XVIII. század nagy orvosegyéniségei tanítottak: Friedrich Hoffmann (1660–1742), aki az orvostan első tanáráként működött a hallei egyetemen 1684-től, és Georg Ernst Stahl (1659–1734) német kémikus és orvos. (Stahl vitte be elsőként a kémia tudományába a flogiszton elméletet.) Itt tanított Michael Alberti (1682–1757), Stahl tanítványa is. Alberti ebben az időben kezdte meg akadémiai pályafutását, amely őt a tudományosan megalapozott törvényszéki orvostani iskola egyik alapítójává tette.

Liebezeit öt éven át tartózkodott Halleban, s itt az ő előadásait, valamint németalföldi útja során Leidenben Boerhaave-t (1668–1738) hallgatta.⁸⁽⁵⁹⁾ Boerhaave korának egyik legnevesebb orvosegyénisége, leideni katedrája pedig a kor orvostudományának egyik fontos forrása. Liebezeit Leidenből Halleba tért vissza, és ekkor írta meg vizsgamunkáját, melyről „De noxia et nefanda abortus promotione” címmel vitatkozott Alberti elnöklete alatt.⁹⁽⁶⁰⁾ Műve egyike az első jelentős törvényszéki orvostani vitairatoknak, amelyet Halleban megvitattak. A dolgozat tárgya az abortus criminalis (vétkes elhajtás), és Liebezeit – többek között – a Jus Carolinum 133. cikkelyéről vitatkozik. A munkát – szokás szerint – Alberti adatta

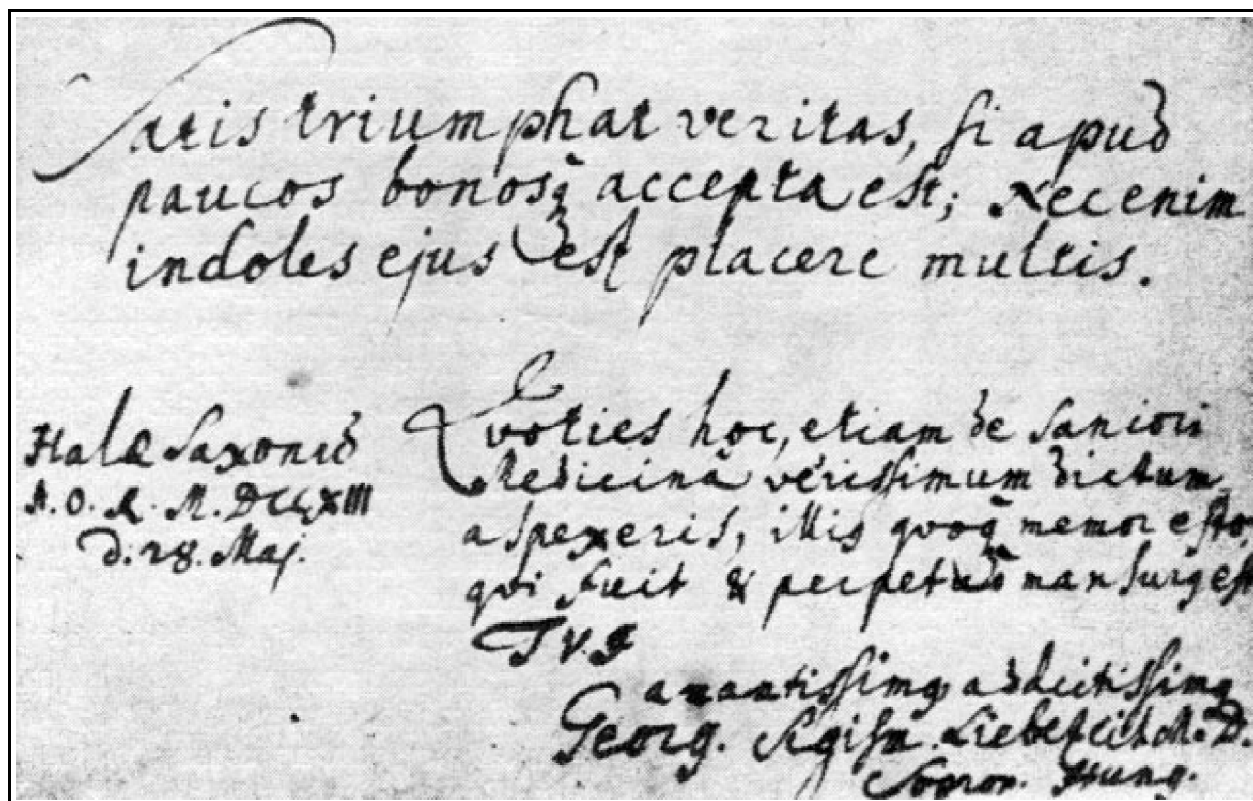
ki.¹⁰⁽⁶¹⁾ A könyv oly ³⁴⁴rendkívüli érdeklődést váltott ki a kor orvosaiból, hogy a nyomtatott értekezés csakhamar elfogyott. 1729-ben Alberti új kiadást határozott el. A sajtó jelentette ezzel kapcsolatban: „Ismét kiadásra kerül M. Alberti udvari tanácsos úr 1711 januári értekezése, az „Abortus noxia et nefanda promotione”, amely az évek folyamán teljesen elfogyott, minthogy eziránt sokirányú írásbeli és szóbeli érdeklődés mutatkozott. Az értekezés a törvényszéki orvostan témakörébe tartozik.”¹¹⁽⁶²⁾ A korabeli sajtó jelentésével ellentétben viszont Hajnóczy Dániel egyértelműen Liebezeitnek tulajdonítja a művet.¹²⁽⁶³⁾

Liebezeit két évvel értekezésének megírása után, 1713-ban védte meg doktori disszertációját Stahl elnöklete alatt „De tumore oedematoso podagrigo” címmel.¹³⁽⁶⁴⁾ Johann Christoph Dreyhaupt (1699–1768) hallei krónikás szerint ez a 113. disszertáció, melyet Stahl adott ki.¹⁴⁽⁶⁵⁾ Liebezeit doktori disszertációját jegyzi a Waller-bibliográfia,¹⁵⁽⁶⁶⁾ valamint a jénai egyetemi könyvtár katalógusa is, mely mindkét munkáját pontos leírással közli Alberti, ill. Stahl címszó alatt.¹⁶⁽⁶⁷⁾ Címlapja: SSz. 1955, 1–2. sz. 110.

Liebezeit György Zsigmondot többen is üdvözltek doktori fokozatának elnyerése alkalmából. Alberti üdvözlő beszédet írt, mely nyomtatásban is megjelent, hozzákötve Liebezeit disszertációjához. A volt soproni diák ezt a munkáját Sopron város tanácsának és az evangélikus konventnek ajánlotta.¹⁷⁽⁶⁸⁾

Liebezeit utolsó tanulóéveiben több – az egyetem más fakultásaira járó – honfitársával is kapcsolatban állott. Barátja volt a joghallgató ifj. Köleséri Sámuel is.¹⁸⁽⁶⁹⁾ Arról, hogy a diákok kikkel tartották a kapcsolatot és merre jártak tanulmányi idejük alatt, diákalbumaik tanúskodnak. Liebezeit diákalbumáról sajnos nem tudunk, az ő köszöntő sorait viszont megtaláljuk Pápai Páriz Ferenc albumában, amelyben – többek között – Newton aláírása is látható.¹⁹⁽⁷⁰⁾

3. Liebezeit hazatérése után először gyakorló orvos volt Sopronban. Az akkori városi főorvos, Gensel Ádám, akit halála (1720) után Neuhold János, majd Liebezeit követ ebben a tisztségben (1721). Fizetését 100 forintban állapították meg.²⁰⁽⁷¹⁾ Tisztségét ³⁴⁵rendkívül nehéz időszakban vette át: a török háborúk után meginduló keleti kereskedelemnek Sopron volt az egyik csomópontja, s így a különböző, nagyrészt behurcolt járványoknak is útjába esett. (Pestisjárvány áldozata lett Gensel Ádám is.) Így természetes, hogy Liebezeit munkásságának középpontjában a járványok elleni küzdelem, azok megelőzésének kísérlete állt. 1727-ben, amikor a várost ismét közelgő járvány fenyegette, a tanács maga elé kérte Dr. Andreas Dorschau, a katolikus, és Dr. Georg Sigismund Liebezeitet, az evangélikus orvost. Liebezeit vállalta, hogy a járvány ideje alatt; magát nem kímélve teljesíti orvosi kötelességeit, a várost és betegeit el nem hagyja, s hangsúlyozza, hogy mindezt a városa iránti szeretetből is teszi. A tanács Dr. Liebezeitnek – a 100 gulden saláriumon kívül – 12 mérő gabonát és 8 öl fát ígért szolgálataiért. Egyben felkérte a tanács Liebezeitet arra is, hogy abban az esetben, ha a katolikus orvos, Dr. Dorschau hivatalát nem látná el, annak munkáját is elvégezze.²¹⁽⁷²⁾

Liebezeit Zsigmond György bejegyzése Pápai Páriz Ferenc diákalbumában (Lobenwein Tamás felvétele)

Tudományos pályafutása is ezekben az években ívelt felfelé. 1721. július 24-én felvették a Leopoldina tagjainak sorába, s a felvételtkor a humanista Nileus nevet kapta.²²⁽⁷³⁾ 1723. június 9-től tagja volt. a berlini Tudományos Akadémiának, ahol F. Boerner vezette be őt a tagok sorába.²³⁽⁷⁴⁾ Időközben kitüntették még a brandenburg-bayreuthi örgróf főorvosának címével is. A képzett és művelt orvost F. E. Brückmann név szerint is megemlíti könyvében, melyben magyarországi utazásai során szerzett tapasztalatait írja le. Sopronról: „A városnak két nagyobb és egy kisebb kapuja és két gyógyszerháza is van. A város orvosa D. Hartung római katolikus, és D. Liebezeit evangélikus, aki csiszoltabb, műveltebb”.²⁴⁽⁷⁵⁾ A Késmárkon praktizáló Fischer Dániel ³⁴⁶orvos (1695–1746) ezidőtájt kísérte meg egy magyar orvosi testület létrehozását. Meghívólevelet fogalmazott, majd bizottságot állított össze, amely egy alapítandó tudományos folyóirat szerkesztőbizottsága lett volna. A bizottság tagjai között két sopronit találunk: Liebezeit György Zsigmondot és Neuhold Jánost.²⁵⁽⁷⁶⁾ Fischer társaság- és folyóiratalapítási tervei sajnos nem valósultak meg. A soproni szerzők írásai – a korábbiakhoz hasonlóan – továbbra is német időszakos folyóiratokban jelentek meg.²⁶⁽⁷⁷⁾

1738-ban kelet felől ismét pestisjárvány fenyegette Sopront. Az akkori katolikus orvos, Dr. Forlani, a fizetést kevésnek tartva, a munkát nem vállalta. Liebezeit az 1739. február 6-i tanácsülésen kijelentette, hogy a lemondott Dr. Forlani helyett is vállalja a feladatot. Illetményét, a február 1-től megállapított – fizetésen felüli – 25 guldent elfogadja, de kéri, hogy amennyiben a járvány következtében ruháját vagy más tárgyait el kellene égetnie, ezért a város külön kárpótolja őt.²⁷⁽⁷⁸⁾

Feltehetően ennek a járválynak eshetett áldozatul Liebezeit doktor 1739. november 30-án.[28\(79\)](#) Végrendeletet nem hagyott hátra, s a halálára, annak körülményeire vonatkozó bejegyzést a tanácsi jegyzőkönyvek nem tartalmazzák.[29\(80\)](#)

4. Georg Sigismund Liebezeit 25 évig élt házasságban. 1714. május 2-án kötött házasságot Meisner Mihály evangélikus püspök Esther Katharina nevű leányával.[30\(81\)](#) Házasságukból két leánygyermek, Maria Anna Theresia és Maria Charlotta, valamint egy fiú, Albrecht Sigismund született. Liebezeit tudományos munkájának elismerésére, jó személyi kapcsolataira utal az a tény is, hogy a két leány keresztapaságát Liebezeit egykori professzora, a hallei Georg Ernst Stahl vállalta.[31\(82\)](#)

Fiának keresztapja Poch János György belső tanácsos, 1724-ben soproni polgármester (akihez Liebezeit anyja, férje halála után, 1711. augusztus 18-án újra férjhez ment).[32\(83\)](#) Poch János a család régi barátja, hiszen Liebezeit édesapjának végrendeletét is ő írja alá tanúként.

E Liebezeit család otthona a Fegyvertár utca 1. számú ház volt.[33\(84\)](#)

Georg Sigismund Liebezeit temetésén Hajnóczy Dániel, az evangélikus líceum akkori társigazgatója, a jénai Latin Társaság tagja mondta a gyászbeszédet. A gyászbeszéd még abban az évben nyomtatásban is megjelent.[34\(85\)](#)

Liebezeit Zsigmond György halálával a hallei, wittenbergi és jénai hatásokon alapuló termékeny soproni tudományos orvosi időszak csaknem végetért. Ez azonban nem jelentette Sopron hallei kapcsolatainak megszakadását, mert az iskolai és egyházi hatóságok továbbra is szoros kapcsolatot tartottak fenn az ottani intézményekkel. Az aktív szellemi kapcsolat még későbbi évtizedekben is éreztette hatását Sopron tudományos életében.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Printz János: Egy híján száz óra a sportról Sopronban

347 Printz János: Egy híján száz óra a sportról Sopronban

1. Így foglalható össze egy mondatban a TIT Soproni Olimpiai történelmi Szabadegyetemének programja. Az ennél részletesebb összegzés, értékelés ideje is elérkezett, mert a két és fél éves sorozat rövidesen lezárul.

A testnevelés és sport sokakat érdekel. Nap mint nap lehet tapasztalni azt is, hogy milyen széles azoknak a köre, akik kérdéseivel az átlagosnál mélyebben foglalkoznak. Ezek jó része azonban szervezeti háttér nélkül, elszigetelten végzi tudományos igényű tevékenységét. Másrészt az általános sportismeretek fejlesztésének igénye és szükségessége is érzékelhető. Az előbbieket összefüggnek azzal, hogy a testnevelés- és sportelmélet jelenleg nagyon szerény szerepet kap az általános és középiskolai oktatásban, s csak a Testnevelési Főiskola (TF) nyújt felső fokon ilyen ismeretanyagot.

Az ellentmondás feloldására az ELTE Eötvös József Kollégiuma tett először kísérletet, amikor 1976-ban Olimpiai történelmi Szemináriumot indított. A szemináriumnak nagy sikere volt. Bizonyítja ezt, hogy az akkori hallgatók többsége újságíróként, kutatóként, szervezőként ma is „sportközelben” van, meg az is, hogy a szeminárium tagjai közül eddig tízen kaptak meghívást a Nemzetközi Olimpiai Akadémiára.

Komoly szerepet játszott a szeminárium a sporttörténet népszerűsítésében. Ezt igazolta, hogy egyre többen

keresték meg az Eötvös Kollégiumot a programról és a részvételi lehetőségről érdeklődve. Többen vidékről tájékoztak, noha tudták: egy budapesti sorozaton való részvétel számukra különös megterhelést jelentene. Szinte kínálkozott az ötlet: ki kell próbálni milyen eredményeket hoz egy budapestihez hasonló sorozat vidéken. Miután az elképzelést a Magyar Olimpiai Bizottság is támogatta, megkezdődött a szervezés.

Dr. Keresztényi József, aki az ELTE szemináriumát vezette, több megyében, városban járt. Igyekezett megtalálni azt a helyet, amely a sporttörténeti kutatás első vidéki bázisa lehet. Nem kellett sokáig keresgélnie, Sopronban ideálisnak mutatkoztak a feltételek. A TIT helyi szervezete – élén dr. Hiller Istvánnal – szívesen vállalta a lebonyolítást. Néhány szervező – különösen Bácskai Kornél, a GYSEV mérnöke – ígéretes lendülettel látott munkához, s megfelelő volt az előzetes érdeklődés is. Említsünk meg itt egy apró momentumot. Keresztényi Józsefet ezer szál fűzi a városhoz, s külön örömmel töltötte el, hogy itt kezdeményezheti a kísérletet.

Hosszas előkészületek után, 1981 őszén hangzott el a sorozat nyitó előadása. Ettől kezdve minden második hétfőn találkoztak az érdeklődők az új utcai klubban. A sorozat kettős céllal indult. Egyrészt azoknak az összefogását vállalta, akik a városban és környékén sporttörténeti kutatásokkal foglalkoznak. Ezenkívül az ismeretterjesztést tűzte ki feladatul – azzal a nem titkolt gondolattal, hogy ily módon is egyre több hívet szerezzen az elmélyültebb kutatómunkának is.

Mi kellett a célok megvalósításához?

2. Először: jó program. Úgy véljük, ezt sikerült biztosítani. A hallgatók már az induláskor kézbe vehették azt a műsort, amely öt félévre, harminchárom alkalomra tartalmazta az egyes foglalkozások időpontját és témáját. A foglalkozásokat hat témakörbe csoportosítottuk. Ezek: a sporttörténeti kutatások általános kérdései, az ókori és az újkori olimpiák története, a nemzetközi és a hazai sportszervezetek munkája, a sport és a különböző tudományágak kapcsolata, Győr-Sopron megye és Sopron város sporttörténete, a legfontosabb sportágak fejlődése és jellemzői.

A foglalkozások döntő többségén már túl vagyunk. Elmondhatjuk: az eredeti menetrendet sikerült tartani.

3. Másodszor: érdekes foglalkozások. Ezt úgy próbáltuk elérni, hogy minden témához a legnevesebb szakértők közül kértünk fel előadót. A kezdeményezés nagy elismerésének tartjuk, hogy szinte minden meghívott vállalta az előadást. Az összejöveteleket [348](#) az ő előadásuk nyitotta, majd a kérdések sora és a vita következett. Sportnyelven szólva: komoly válogatottat tudtunk vendégül látni.

1981. november 27.

Dr. Kutassi László (egyetemi tanár, kandidátus, TF): A sporttörténet tárgya, helye, szerepe a tudományok rendszerében.

december 7.

Dr. Keresztényi József (olimpiatörténész, a MOB tagja, a Nemzetközi Olimpiai Akadémia tiszteletbeli tagja): Az ókori játékok története.

december 16.

Dr. Kákósy László (egyetemi tanár, a tudományok doktora, ELTE): Egyiptom testkultúrája.

1982. február 8.

Dr. Reisinger János (irodalomtörténész): Mítosz és valóság – az olimpiai játékok eredete.

február 22.

Dr. Reisinger János: Olimpiák nélküli korszakok.

március 9.

Dr. Kun László (tanszékvezető egyetemi docens, TF): A XVIII–XIX. század testkultúrája.

március 22.

Dr. Keresztényi József: Az újkori játékok kezdete.

április 13.

Kahlich Endre (sporttörténész): Olimpiák a század elején.

április 19.

Dr. Kun László: A hazai és nemzetközi sportmozgalom tendenciái a két világháború között.

május 10.

Scheidl József (olimpiai válogatott labdarúgó): A két világháború közötti olimpiák története.

május 24.

Dr. Kutassi László: A második világháború utáni sportélet.

október 25.

Dr. Kutassi László: Történeti kutatások a sportpolitika szolgálatában.

november 8.

Dr. Temes Judit (olimpiai bajnok, a MOB tagja): Olimpiák – a fejlődés mérföldkövei.

november 22.

Kárpáti Rudolf (olimpiai bajnok, a MOB tagja): 1956. Melbourne; 1960. Róma.

december 13.

Ránkyné Németh Angéla (olimpiai bajnok, a MOB tagja): 1964. Tokió; 1968. Mexikó-város.

1983. január 24.

Dr. Hegedűs Csaba (olimpiai bajnok, a birkózók szövetségi kapitánya): Olimpiai élményeim.

február 7.

Bácskai Kornél (a GYSEV mérnöke): Moszkvai élmények I.

február 14.

Bácskai Kornél: Moszkvai élmények II.

február 21.

Dr. Keresztényi József: Sport és irodalom.

március 7.

Dr. Kun László: Nemzetközi sportszervezetek.

március 14.

Elbert György (az OTSH főosztályvezetője, a MOB titkára): A MOB és a NOB helyzete.

349 március 25.

Dr. Reisinger János: Az olimpiai gondolat ma.

április 25.

Dr. Frenkl Róbert (tanszékvezető egyetemi tanár): Orvosbiológiai és orvosszociológiai kérdések.

május 9.

Dr. Nádori László (a TF rektorhelyettese, a tudományok doktora): A tudományok szerepe a sportteljesítmények fokozásában.

június 13.

Printz János (közgazdász, a szabadegyetem vezetője): Az olimpiák lebonyolításának gazdasági kérdései.

4. Harmadszor: a sikerhez kellene aktív érdeklődők, az érdeklődés felkeltéséhez jó propaganda. A propagandát összességében sikeresnek minősíthetjük. Az indításkor beharangozó cikkek jelentek meg a megyei és az országos sajtóban, falragaszokon hívtuk fel a figyelmet a sorozatra. Ezenkívül az egyes előadásokat meghirdettük a Soproni Műsorban, a Kisalföldben, s egy-két esetben a Népsportban is.

Mindezek hatására ki is alakult egy olyan törzsgárda, amelynek tagjai szinte minden alkalommal megjelentek a TIT klubjában. Közben-közben új arcok is feltűntek, de meg kell mondani, hogy több eseti érdeklődőre számítottunk.

A rendszeres hallgatók aktivitását, munkáját jellemzi, hogy két alkalommal közülük kerültek ki az előadók is. A sorozat mérlegét megvonva köszönet illeti meg a várost, a TIT helyi szervezetét, hogy egy ilyen vállalkozásnak otthont adott.

Úgy véljük, még ha menet közben akadtak is gondok, összességében elégedetten zárhatjuk a két és fél évet. A város vidéken első ízben nyújtott a sporttörténettel foglalkozók számára fórumot. A sorozatot e téma hívei országszerte örömmel üdvözölték, sőt híre határainkon túlra is eljutott. Ottó Szimyczek, a Nemzetközi Olimpiai Akadémia rektora Budapesten járva külön gratulált a soproni programhoz.

5. Reméljük, hogy a résztvevők munkájához sok segítséget, ösztönzést és kellemes élményeket nyújt majd az öt félév. A következő nyolc előadáson a sportdiplomáciával, a sportpszichológiával, a sport és a tömegkommunikáció kapcsolatával, Győr-Sopron megye sporttörténetével, valamint néhány sportág aktuális kérdéseivel kívánunk foglalkozni.

Láng Miklós: Vidovszky Béla Győr-Sopron megyei alkotásai

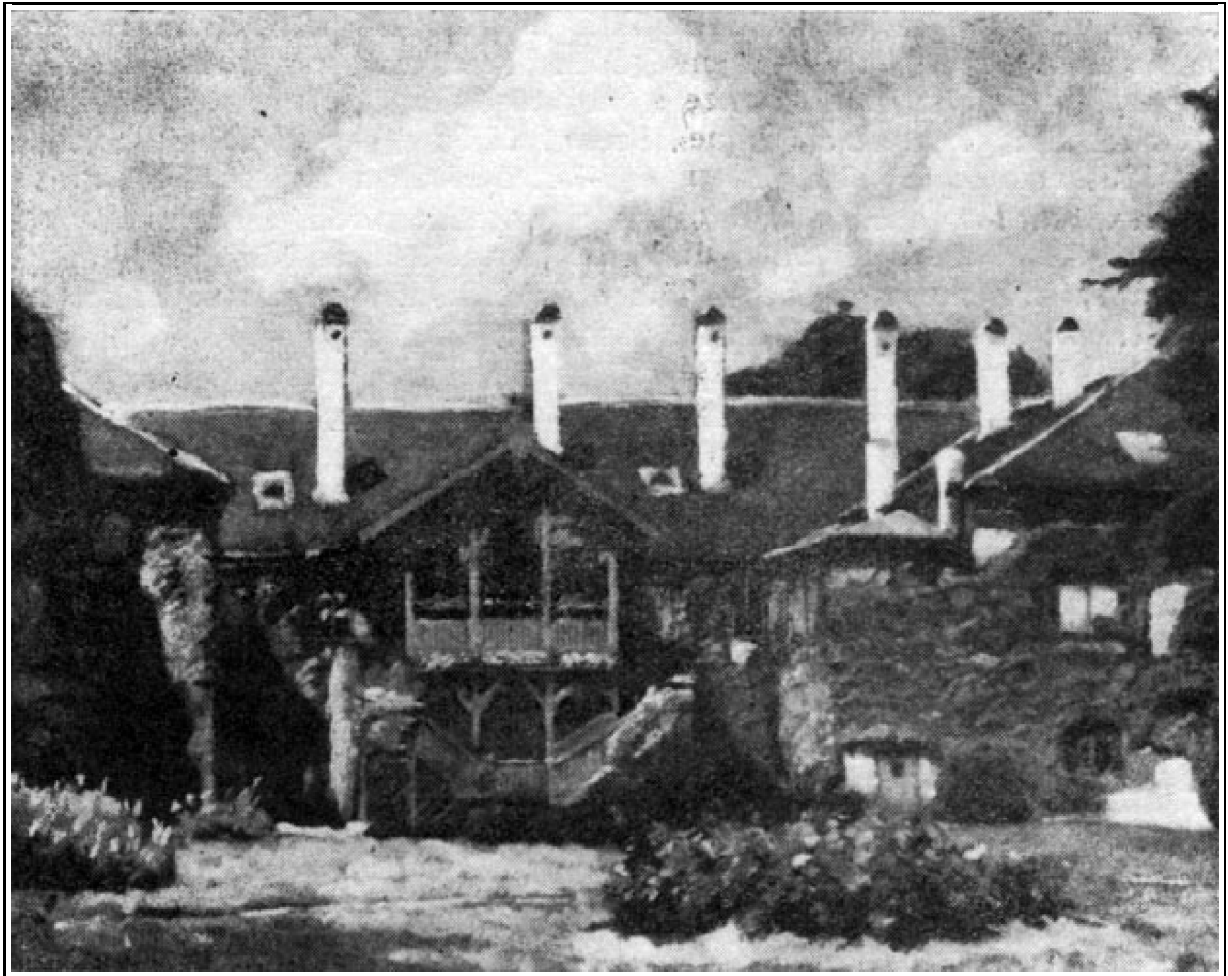
Vidovszky Béla az Alföld szülötte (Gyoma, 1883. júl. 2.–Budapest, 1973. febr. 2), s jóideig mint az Alföld festőjét tartották számon. Bár igaz, hogy Békés megye, majd 1912-től a szolnoki művésztelep törzstagjaként a Tisza-Zagyva tája sok szép részét megörökítette, összességében több képet festett hazánk más tájain.

A Rába-parti Kapuvárra 1928-ban került el. Itt megállította őt a XVIII. századbeli Esterházy-kastély, amit le is festett. A művész feljegyezte, hogy ezt a képét is a soproni Lámfalussy Sándor vette meg.

1941-ben Eszterházára, a mai Fertődre kapott meghívást. Ezúttal már hosszabb időt töltött ezen a környéken, amelyet ő maga – a kastélyra is gondolva – hazánk egyik leggazdagabb témaforrásának tartott. Ismerve Vidovszky munkatempóját, biztosra vehető, hogy mintegy 4–6 hetet tölthetett itt, mert három-három enteriőrt és tájképet festett: Női szalon Eszterházán; Esterházy-szalon; Gobelin-terem; A kastély a park felől; A kastély az udvar felől; Fertői részlet.

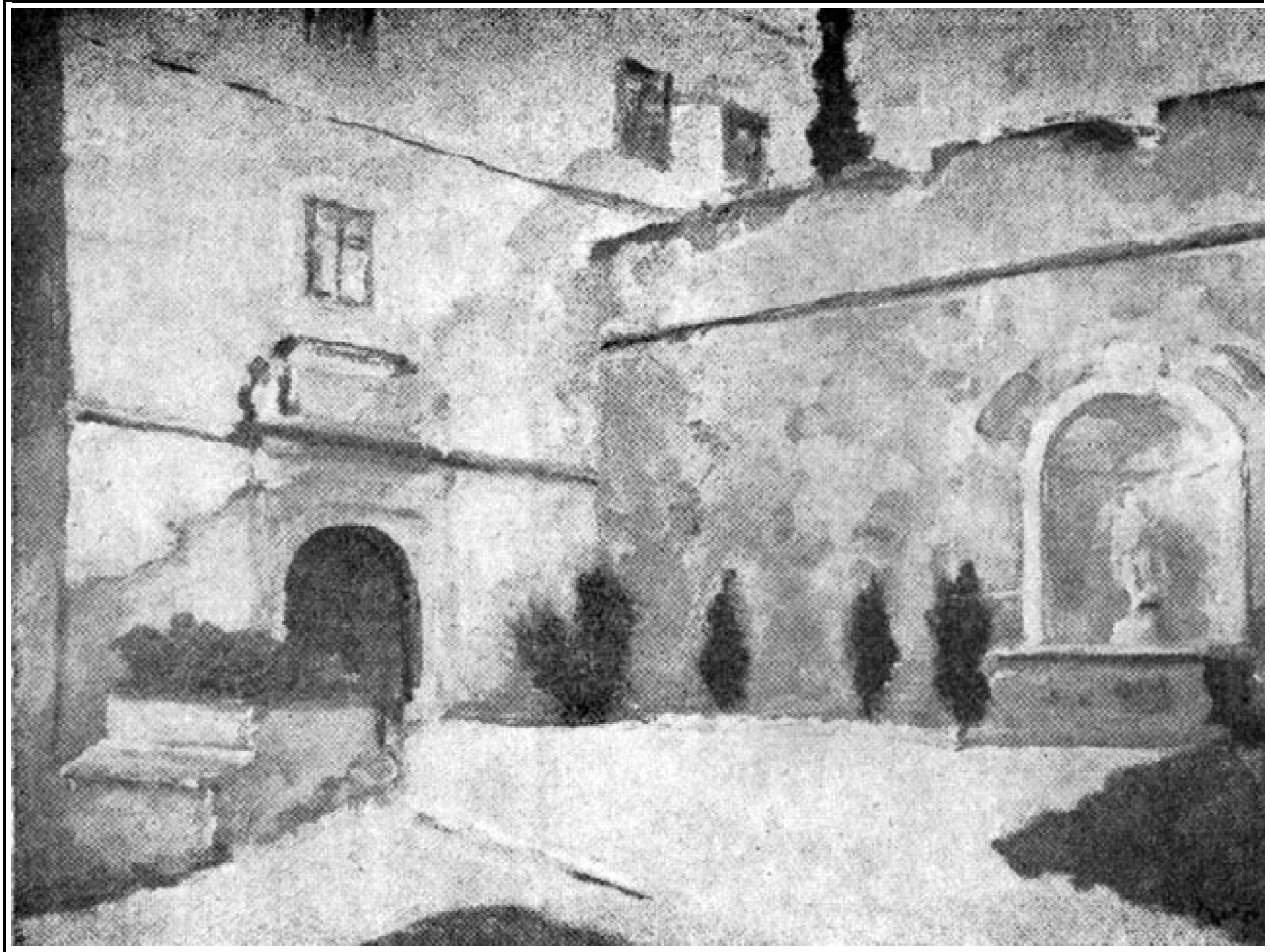
350 Valamennyi képét a vendéglátó vette meg, s ezek az Eszterházán maradt egyéb értékekkel együtt nagyrészt megsemmisültek. Néhány vásznát azonban reprodukcióról ismerjük (pl. a Képzőművészeti Társulat 1942. évi tavaszi tárlatának katalógusából: „Gobelin-terem az eszterházi kastélyban”).

Vidovszky 1959-ben Burgenlandba is ellátogatott, s Fraknó váráról és környékéről 16 képet festett (ebből kettő enteriőr). E vásznai közül kettő Békéscsabán, egy Budapesten, egy pedig az NSZK-beli Mülheimben van, magántulajdonban (1–3. kép).

1. A kapuvári kastély 1928. Lámfalussy Sándor tulajdona (Sopron)

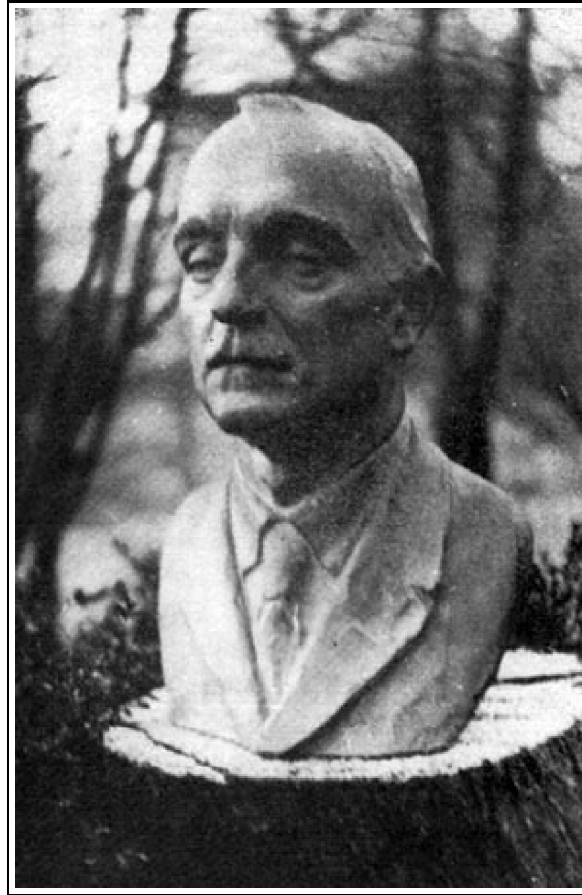
A művészt és alkotásait jól jellemzik Ybl Ervin korabeli sorai: „Nyugodt, lelkiismeretes, kiegyensúlyozott Vidovszky Béla festői világa. Szemléletét nem korbácsolják fel külső vagy belső viharzások; mint a hegyi tó vize, olyan csendes, olyan tiszta a piktúrája. Nem változik, nem erjed, mindig hű marad a természethez, ennek szelíd szépségeit elmélyedően festi lírikus ecsettel. Akár szabad tájat, akár interieurt ábrázolnak képei, a világítás mindig egyenletes, sohasem keresi a nagy ellentéteket a fény vagy a sötétség skáláján. A napfény nem olyan erős, hogy felbontsa festményein a dolgok körvonalait, viszont semmi sem merül el a sötétségben. Technikája sima, nem emel ki semmit, mindent egyforma odaadással fest. Szereti a tükrözéseket akár a Tisza vagy a Zagyva nyugodt vizénél figyeli meg azt, akár az interieurok fehér-lakkos ajtóin vagy fénylő padlóin. Talán éppen az interieurok között találjuk legsikerültebb munkáit. A XVII. századi hollandusokhoz hasonlóan festi nem egyszer az egymásba nyíló barokk- és biedermeier-szobákat, finoman mérlegelve a különböző oldalról beömlő világosságot. Mint egy régi világ letűnt emléke, úgy áll előttünk ez a meghitt, rokonszenves művészet, amelytől távol van a mai élet nyugtalan, válságos szelleme” (Budapesti Hírlap, 1933. jan. 22).

3512. A frasnói vár udvara (1959). Olaj, falemez 25x36 cm

3523. Fraknó vára estefelé (1959). Olaj, falemez 25x36 cm

3534. Vidovszky Béla (Pátzay Pál munkája)

E sorokat igazolja a Magyar Nemzeti Galériában elhelyezett 18 képe, a Parlamentben levő öt alkotása, s az a mintegy száz vászna, amely különféle múzeumokban, intézményeknél, külképviseleteinken díszítik a falakat, úgyszintén az eddig 354 felderített mintegy 200 műve, amely magántulajdonban van. Ezek között sok portré is található, de néhány akt, kiemelkedő értékű zsánerkép (köztük a díjnyertes „Vacsora után” című) és szemet gyönyörködtető csendélet is előkerült e gyűjteményekből.

Azért választottam éppen ezt az 1933-beli kritikát, mert talán azokban az években volt a művész elismerése tetőfokán. Például a Budapesti Hírlap 1933. november 19-i számának képes melléklete egy előző nap megnyílt kiállításról négy reprodukciót közölt: Aba-Novák Vilmos, Iványi-Grünwald Béla, Csók István és Vidovszky Béla egy-egy festményét választotta ki az igényes napilap a kiállított sokszáz kép közül. Vidovszky ezután még közel 40 évet élt, ezalatt művészete kiterjedtebbé vált, mind témaválasztásban, mind színekben gazdagodott, neve az idők folyamán mégis halványodott, úgyhogy ma lényegesen kevesebben, szűkebb körben ismerik (bár ott igen jól), mint hasonló színvonalú pályatársait. Méltán háborgott ezen az ötvenes évek elején Tyihomirov, a neves szovjet művészettörténész, s kívánta Vidovszky elismerését és értékelését.

A kutató, persze, keresi az okokat is, s egészen röviden fogalmazva azt találta, hogy a harmincas évek végének jobbra tolódásában túl baloldalinak tartották, a felszabadulás után pedig szemére vetették, hogy

főúri kastélyokat festett. Enyhült kissé a kritika, amikor egy komlói képével 1953-ban megnyerte a „Hazánk új arculata” című tájkép-pályázatot. Még ezután is 1961-ig kellett várnia, amíg a Csók Galériában rendezett nagyszabású kiállítása végképp „rehabilitálta” mind a művészt, mind a művészetét, aki aztán 1966-ban még a Munka Érdemrend arany fokozatát is elnyerte. A mellőzés évtizedeit azonban már aligha lehet jóvátenni.

E kiállításon láthattuk a kapuvári származású Pátzay Pálnak Vidovszkyról készített mellszobrát is (4. kép), amit a két nagy művész barátsága jelképének is tekinthetünk. A kiváló munka nem került el a kritikusok figyelmét sem, jól sikerült, nagyszerű alkotásnak tartották. E centenáriumi évben szó van közterületi felállításáról is.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE / Kornidesz Mihály: A IV. Országos Érembiennálé megnyitója (1983. június 24.)

Kornidesz Mihály: A IV. Országos Érembiennálé megnyitója (1983. június 24.)

A magyar művészet történetében az egyes művészeti ágak nem egyenlő mértékben, és nem azonos időben fejlődtek, teljesedtek ki. A XIX. század közepén, amikor a legtöbb közülük alkalmassá vált a polgári és nemzeti eszmények összetett és differenciált kifejezésére, s ennek megfelelő társadalmi megbecsülést vívott ki, az éremművészetet csak szűk körben művelték és méltányolták. Pedig már Kazinczy is nagyra tartotta és lelkesen gyűjtötte, mint olyan műfaj alkotásait, mely nemcsak a művészet szeretetére, hanem történelemre és hazafiságra is tanít.

A magyar éremművészet a nem éppen kedvező indulás ellenére az utóbbi évtizedek egyik siker-műfaja lett. Hogy miért, annak sokféle okát lehetne adni; tény, hogy már a két világháború között néhány kiemelkedő éremszpálya – például Beck Ö. Fülöpé – megteremtett egy sajátos magyar formanyelvet, mely, ha nem utat, de ösvényt jelentett a következő nemzedékeknek. Újabb fontos motívum szocialista kulturális és közéletünk megörökítendő ünnepeivel való gazdagodása is. Legalább ennyit jelent azonban az, hogy az érem, mint műfaj, olyan sajátosságokkal rendelkezik, melyek a közönség szemében különösen vonzóvá teszik.

355Ma Magyarországon minden eddiginél több a műgyűjtő. Érthető, hogy a szobrászi igényű, de mégis – anyagigényénél, kis méreténél és sokszorosíthatóságánál fogva – olcsóbb, hozzáférhetőbb, a szerényebb jövedelműek számára esztétikai engedmény nélkül is birtokolható, gyűjthető érem különösen népszerűvé vált. Ez nemcsak érthető, hanem méltányolható is, hiszen kedvező társadalmi jelenségről van szó. Az érem művészi igényességében rokon a szobrászattal, de ezzel együtt öntörvényű, speciálisan meghatározott műfaj is.

Vonzó tulajdonságai közé tartozik az is, hogy rendkívül korrekt tervezést és kivitelezést igényel, a mesterség fölényes, virtuóz ismeretét, finom ízlést, és a hatáskeltés méretbeli pótlékai nem állnak rendelkezésre. Kamaraműfaj: s ki dönthetné el, hogy Mozart szimfóniai vagy kvartettjei nagyszerűbbek-e? Aki érmet vásárol, nyugodtabb lehet abban, hogy értéket visz haza, mint aki a kissé felhígult értékrendű táblaképet gyűjti. Formanyelve világos és egyértelmű s mégis, mindez nem zárja ki a legmerészebb újításokat, a műfaj gazdagságát és mozgékonyágát, reagálóképességét, ha kell extravaganciáját.

Mint kultúrhistoriai vonatkozásban gazdag kamaraműfaj sajátos mikroklímát, szellemiséggel telített meghittséget kíván. Nem lehet kétséges, hogy ezeknek a követelményeknek Sopron a maga mindig megújhódní kész történelmi levegőjével kiváltképpen megfelel, s a város kulturális tradíciójában, százados hagyományában az érem természetes környezetre lel.

Örvendetes, hogy e város ismét sokat hallat magáról, az itteniek igyekeznek olyan gazdag, sokrétű eseménysorral jelentkezni, a régi kövekhez immár új hagyományok is tapadnak, szolgálva a helyi művelődést, de munkálkóvva ezzel az egész ország művelődésén is, egyszersmind vonzó programot is adva a hagyományosan nagy idegenforgalomnak. Ma már ezek közé sorolható az érembiennálé is.

1977-ben, amikor a város hétszázadik évfórdulójának ünneplése részeként útjára indították ezt a rendezvényt, mindenki örömmel, tördéssel kísérté vállalkozásukat.

A házigazdák jó körülményeket biztosítottak a tárlatnak. A Lábasház felújított épülete bensőséges hangulatot és környezetet jelent – intim, mint az érem maga.

A rendezők magasra tették a mércét, amikor Ferenczy Bénit választották példaképnek, a XX. század magyar szobrászatának és éremművészetének egyik meghatározó, a műfajt megújító egyéniségét. Művészetének szelleme napjainkig követendő példa. A Biennálét érmeinek bemutatásával indították a rendezők, nevét viseli a kiállítás nagydíja. Ez a választás feltétlenül helyes volt, mert a humánú és a vitán felüli mesterségbeli kvalitás iránti igény manifesztálását jelenti; olyan normákat tehát, melyeket ma, amikor nem kevés blöff, álérték és „művészet” címkéje alatti exhibicionizmus divatozik, különös hangsúllyal kell támogatnia mind az igazi művészetnek, mind a politikának.

A Biennálé ettől még korántsem lesz egysíkú. Örömmel fogadja be a klasszikus hagyományokra épülő, rendszerint valamilyen eseményt, vagy neves személyiséget megörökítő kompozíciókat, de ugyanilyen lelkesedéssel támogatja az új törekvéseket, kísérleteket, a mai kor anyagainak felhasználásával készülő, új jelrendszereket keresó alkotásokat. Helyet kapnak az elismert, határainkon túl is becsült alkotók mellett a fiatal érmészek is, akik évről-évre nagyobb számban jelentkeznek a Biennáléra, s fogadja a résztvevők – sőt a díjazottak – közé az ötvösöket is. A díjazottak névsorát végignévve meggyőződhetünk arról, hogy mindezek az éremművészetre jellemző vonások, melyekről az előbbiekben szó volt, érvényesültek a kiemelésüknel.

Külön kell foglalkozni az ez évi nagydíjas Kiss Nagy Andrással. Hosszú ideje egyik legjelentősebb alkotónk, aki nemcsak itthon, hanem a nemzetközi kiállításokon is számos alkalommal szerzett elismerést, díjat hazánkna. Művei jelentős gyűjteményekben gazdagítják hazánk hírnevét. Itt kiállított érmeinek sora is bizonyítja, hogy elkötelezetten, elmélyülten és a tehetségből fakadó művészi felkészültséggel milyen példamutató, szakmailag és tartalmilag meggyőző alkotásokat lehet létrehozni. Az ő eredményei, sikerei is bizonyítják többek között azt a helyes szándékot, célkitűzést, amely az értékteremtő művészet számára biztosít elsősorban megfelelő feltételeket.

356Az előző biennálé nagydíjasa, Lugossy Mária önálló anyaggal szerepel. Kísérletező művész, új anyagokat, új formákat alkalmaz: mindezeket magas színvonalon oldja meg. Korunk új gondolatai, fogalmai foglalkoztatják, keresi ezeknek plasztikai megjelenítési módját.

A mostani biennálénak van egy különösen örvendetes vonása: nevezetesen az, hogy csaknem megkétszereződött a résztvevők száma, igazolva a rendezők, a házigazdák szándékát: Sopron otthona akart, s otthonává tudott lenni a kortárs magyar éremművészetnek. Nemcsak a korábban is szerepelteket tudta megtartani, hanem bővíteni volt képes az érdeklődők körét, művészekét, hazai és külföldi szakértőket egyaránt.

Az is sikerként könyvelhető el, hogy az elmúlt évben a Szovjetunióban, idén pedig Londonban kerül sor olyan éremművészeti kiállításunk megrendezésére, melynek anyagát zömében az érembiennálékról válogatták. A soproni érembiennálék iránt az elmúlt években egyre több külföldi érdeklődés volt tapasztalható. A FIDEM, az éremművészek nemzetközi szervezete éppen úgy számon tartja, mint jelentős külföldi múzeumok, gyűjtemények. Ez a tény ismét a rendezvény növekvő sikerét, eredményességét igazolja, s szolgálja kulturális külkapcsolataink ügyét is, melynek sikeressége érdekében manapság nehezebb körülmények közt is kell fáradoznunk, s ezért minden pozitívumát kétszeresen kell becsülnünk.

A soproni érembiennálé, az eddigi négy kiállítás ismeretében ez bátran állítható, jó ügyet képvisel. Az eddigi siker biztatás arra, hogy a rendezők ezen az úton folytassák tovább a munkát, a soproniak legyenek a továbbiakban is olyan gondos házigazdái a Biennálénak, mint ezideig tették, s akkor nem következhet be a hasonló rendezvénysorozatoknál oly gyakori kifulladás. A siker pedig nemcsak a város, hanem az egész ország kulturális életének gazdagodását is jelenti. Bizonyos vagyok benne, hogy a lehetséges és a szükséges most már világos: a Biennálét eddig lehetséges volt megrendezni; ezután már szükséges lesz.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE / Szabó Gyula: A Manninger-emléktábla felavatása

Szabó Gyula: A Manninger-emléktábla felavatása

A Soproni Szemle 1970. évi 2. számában Szabó István dr., az Országos Állategészségügyi Intézet h. igazgatója emlékezett meg az 1970. február 4-én, életének 80. évében meghalt dr. Manninger Rezső professzorról s méltatta életét, pályafutását s kimagasló egyéniségét.

A Magyar Állatorvosok Lapja 1983/1. számában ismertette terjedelmes közleményében azt az ünnepséget, mely 1982. október 2-án Sopronban Manninger Rezső szülőházán elhelyezett emléktábla felavatása alkalmával volt. Szép számmal jelentek meg az ország legkülönbözőbb vidékéről is, hogy ily módon emlékezzenek meg professzorukról, aki Sopronból indult el, s futott kimagasló tudományos és társadalmi rangra (1. kép). Az emléktábla felavatását megelőzően emlékülés volt a Liszt Ferenc Művelődési Központban, ahol három előadás hangzott el.

Az ünnepi előadást dr. Szent-Iványi Tamás akadémikus, az Állatorvostudományi Egyetem járványtani tanszékének vezetője, Manninger volt munkatársa és tanszékén utódja tartotta.

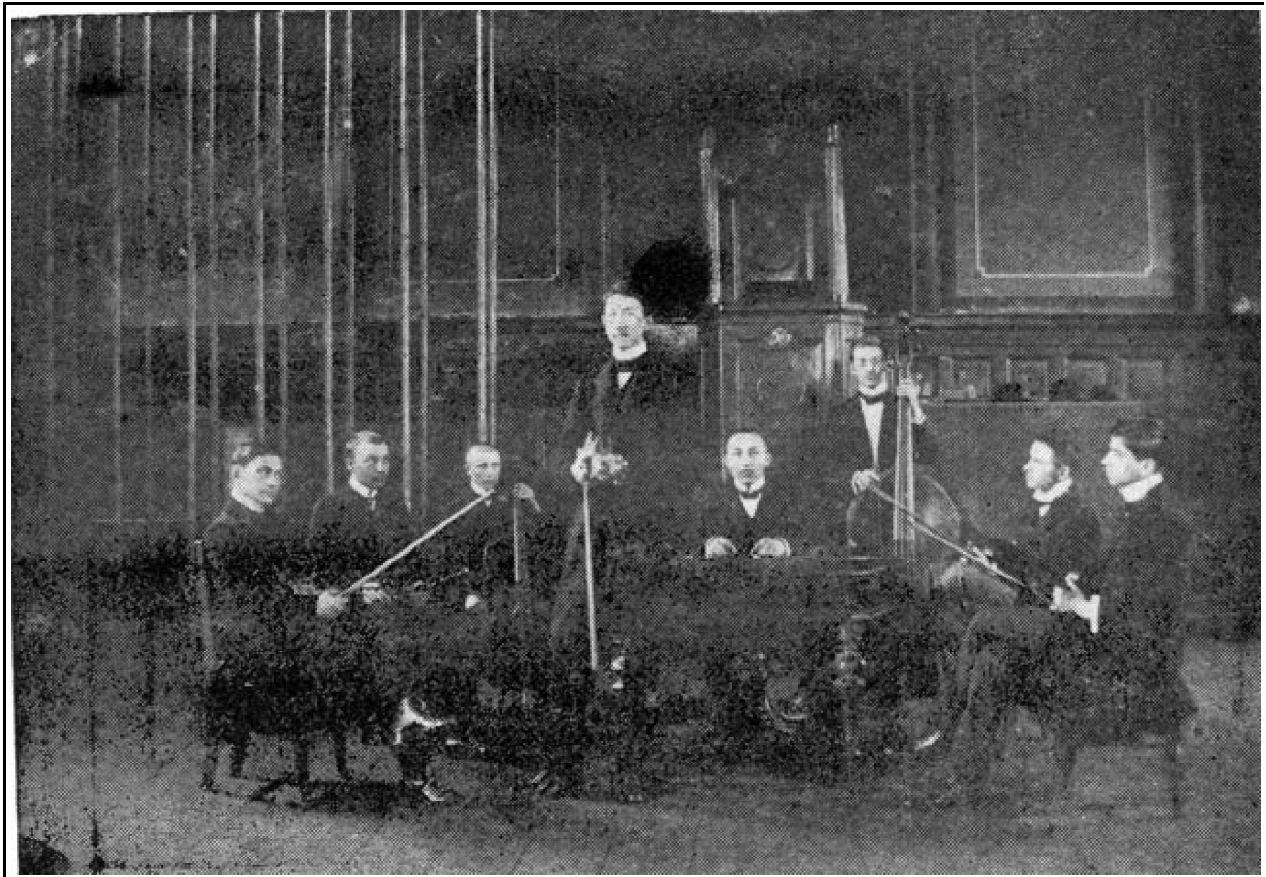
Szólt arról, hogy a soproniak előtt is ismeretes Manninger Vilmos sebészprofesszor (akiről Sopronban utcát is neveztek el). Hutyra Ferenc professzorral történt megbeszélés alapján unokaöccsének az állatorvosi

pályát javasolta. Az 1912-ben jelesen diplomázó fiatalemberben Hutyra már korán meglátta az ígéretet arra, amire 357 később tudatosan nevelte, hogy többek között tanszéki utódja legyen. Hozzá tartozott Hutyra céljaihoz az is, hogy az ebből a főiskolából kikerülő szakembereknek méltó megbecsülést vívjon ki. Hutyra Ferenc ebből a szempontból sem találhatott műve folytatására és továbbfejlesztésére méltóbb utódot. Az 1927-ben történt professzori kinevezést követő 35 évfolyam magyar állatorvosai őt tartották legkiválóbb oktatójuknak és ez idő alatt hivatalosan is ő volt a magyar állategészségügy „nagykövete” hivatalos fórumokon. Döntő szerepe volt pl. abban, hogy magasabb körök ilyen irányú törekvései ellenére sem létesült hazánkban külön Mezőgazdasági Akadémia, vagy második állatorvosi főiskola, és egységes maradt egyetemi oktatásunk, pedig a tervek készen álltak arra, hogy a hallgatók 2. évfolyama után specializálódjanak. Hány egyetemünkön beszélnek most arról, hogy túlfutottak az alapképzés „felrostdozásával” és ezért újra szélesíteni kell az ismeretanyagot az alapképzésben. Mi pedig, élvezzük annak előnyét, hogy minden magyar állatorvos ugyanabból a közel 2 évszázados Alma materből, egységes lehetőségekkel és szakmai tudással, útravalóul a tarsolyában indul el. Manninger tankönyvei több nyelven is megjelentek s nemzetközi szervek becslése szerint évtizedeken át a világ állatorvostanhallgatói 2/3-ának képezték a bibliáját. Az amerikai és nyugateurópai szakfolyóiratok ezzel magyarázzák, hogy az 1959-ben Madridban tartott állatorvosi világkongresszuson az egész világról összesereglett több ezer állatorvos szokatlan kitörő lelkesedéssel, felállva ünnepelte őt tiszteleti tagságának átvételekor, amint egy angol folyóirat írta: „a kongresszus minden tagja tudásának egy részét ennek az embernek köszönhette”.

Kitűnő retorikai, logikai és didaktikai készsége révén hallgatói megéreztek, milyen komolyan vette ő maga előadásait. Kötelezettségeit mindig úgy ütemezte, hogy előadásait maga tarthassa meg. Példát mutatott abban, hogy az állatorvosnak egyrészt orvosi műveltségű, másrészt állattenyésztésben is járatos

szakemberként kell szolgálnia. Ő alapította és másfél évtizeden át vezette is az Országos Állategészségügyi Intézetet. Az emlékülés következő előadója dr. Fornosi Ferenc, az Országos Közegészségügyi Intézet főosztályvezetője, a Magyar Mikrobiológiai Társaság főtítkára szerint a Társaság büszke, hogy Manninger Rezső személyében olyan mikrobiológust vallhatott magáénak, akinek a munkássága, egész élete a szakma határát jóval meghaladó területen is példaként állítható. Manninger Rezső fiatalon bekapcsolódott az egykori „Országos Közegészségi Egyesület” munkájába, mely elsődleges feladatának az egészséges életre való nevelést, az egészségügyi felvilágosítást tekintette. 358A huszas években az Egyesület másodtitkáráként vett részt választmányának munkájában. Az „Egészségpolitikai Szemle” című folyóirat szerkesztőségének már a lap indulásakor, 1934-ben tagja lett. Az Országos Közegészségügyi Intézet Tudományos Tanácsában pedig nyugdíjba vonulása után is aktív szerepet töltött be. Ő adta elő a hatósági orvosok akkor közigazgatásának nevezett tanfolyamán az állategészségügy közegészségügyi vonatkozásait. A Magyar Mikrobiológiai Társaságnak alapító, egyben megalakulásától vezetőségi tagja, 1955–1967 között pedig 12 éven át elnöke volt. Mindig a mikrobiológia minden ága egységének megtartása mellett foglalt állást, a Társaság ma is gondosan őrzi ezt a szellemet. 1967-ben, amikor már semmiképpen sem volt hajlandó az elnöki funkciót tovább betölteni, a Társaság megválasztotta első, tiszteletbeli elnökének, 1970-ben.

Az ev. líceum cigányzenekara az 1900-as évek elején

A pályatársak mély tiszteletét és nagybecsülését tanúsítja, hogy a Magyar Mikrobiológiai Társaság már

1973-ban Manninger Rezső-emlékérmet alapított.

3593. Manninger Ágost üzlete 1895–1896-ban

Dr. Szabó Gyula ny. ig. főállatorvos szerint Manninger Rezső számunkra nemcsak egyetemi tanár, akadémikus, a nagy tudós, hanem Manninger Ágoston és Schneker Lujza soproni, Várkerület 29. számú lakos, kereskedő család elsőszülött fia, aki a soproni evangélikus egyházközség keresztelési anyakönyve XIII. kötet 378. lap 147. sorszáma alatt lett anyakönyvezve 1890. augusztus 3-án. Itt született, itt nevelkedett s innen indult el magasba törő pályafutása, 1900-tól a líceumnak végig eminens ösztöndíjas és tandíjmentes diákja. A szülői házból hozott német nyelv tudását itt tökéletesítette s ezt a későbbiekben angol és francia nyelvtudással gyarapította. Az ének- és zenekar főjegyzőjévé választották, tagja volt a gimnáziumi zenekar cigányzene karának. Erről a zenekarról birtokomban van egy fotó (2. kép), ahol a zenekar primása Raiger Alfréd, aki évfolyamtársa lett az állatorvosi főiskolán is. E képen látható

Manninger Rezső kezében a hegedűvel, a zenekarban másodhegedűs volt. Amikor már egyetemi tanár lett, felkereste Raiger Alfréd simasági körállatorvost s Raiger dr. a maga humorával megjegyezte: tudod Rezső, valamikor én voltam a prímás és te a szekundáns, most te vagy a prímás és én a szekundáns. Egy másik fotó, a Manninger kereskedő családot örökíti meg 1895-ben vagy 1898-ban, 360 amint a Várkerület 29. szám alatti üzlethelyiség előtt állnak. A képen jól látható az üzlethelyiség a tulajdonos Manninger Ágost feliratával s jól látható a kis 5–6 éves Rezső s a ház, mely a felszabadulás után a Lenin körút 30. számot kapta. Ebben a házban (3. kép) nevelkedett Manninger Rezső 1912-ig, amikor a család elköltözött, de Sopronban maradt. Manninger professzor a későbbiek folyamán is állandóan tartotta a kapcsolatot, sok értékes előadást tartott Sopronban, ahova mindig is szívesen és örömmel jött.

Délután Szentágothai János dr., az Akadémia elnöke leplezte le a Lenin körút 30. sz. ház kapuja fölött elhelyezett emléktáblát. Felidézte az állatjárványtan területén elért eredményeit, számos akadémiai tiszteleti tagságát, kitüntetéseit (1927-től az Akadémia levelező, 1939-től rendes tagja, 1960–1967-ig alelnöke). Az emléktáblán a Magyar Tudományos Akadémián kívül számos intézmény helyezte el koszorúját a család koszorúja mellett. Az emléktáblát Kovács György szobrászművész készítette Dávid Ferenc művészettörténész tanácsainak figyelembe vételével. A felvétel dr. Mészáros László munkája.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK

MEGEMLÉKEZÉSEK

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Berecz Dezső: 90 éve született Geleji Dezső (1893–1969)

Berecz Dezső: 90 éve született Geleji Dezső (1893–1969)

Meghatottság nélkül nehéz írnom arról a Geleji Dezsőről, akivel már az elemi iskolában egy osztályba jártam, majd nyolc évig a gimnáziumban; együtt érettségiztünk s együtt jogászokdtunk is. Jó pajtások voltunk. Jellemző emberi tulajdonságai már a gimnázium felső osztályaiban kialakultak: izgékony, mozgékony gyerek volt, akit minden érdekelt, ami a világban történik, hozta és hirdette a híreket, falta az újságokat, a folyóiratokat, minden könyvet elolvasott. A nyomtatott betű volt az életeleme. Az ő kezében láttam meg először a Nyugatot, lelkesedett azért, amit olvasott, Adyt és társait magyarázta. Jogászkorunkban, pontosan 1914 elején ő vitt magával Budapesten a Galilei Kör Ady-estjére. Akkor láttam életemben egyetlenegyszer Ady Endrét. Élőben. Fáradt embernek látszott, csak nagy fekete szeme égett lázasan. Régen volt, csak ez a lenyűgöző látvány maradt meg az emlékezetemben.

Mozgósításkor Geleji Dezsőt besorozták a 18-as honvédgyalozegredbe, közel két évet töltött a fronton, meg is sebesült, nagyezüstöt kapott és főhadnagyként szerelt le. Közben elvégezte a jogot s 1918 őszén megkapta a jogi doktori diplomát.

Geleji Dezső 1893. dec. 14-én született. Apja, Frigyes (1868–1921) a soproni ev. elemi iskolában tanított,

mellesleg hivatásos újságíró volt, a század elején a „Sopron”, majd a „Nemzetőr” c. napilap állandó munkatársa. A Nemzetőr a 48-as függetlenségi párt orgánuma volt Geleji Frigyes pedig a pártnak lelkes híve. Nevét 1896-ban magyarosította. A család eredeti neve *Greilinger* volt.

A családi hagyomány szerint a Greilingerek a XVIII. század elején Nürnbergből települtek át Magyarországra. Ezt a hagyományt megerősíti Házi Jenőnek Sopron polgárcsaládairól írt könyve (Bp., 1982, 5761–69. sz.) is. Ebben olvashatjuk, hogy Greilinger György molnár 1720. X. 2-án, András Kristóf molnár pedig 1739. X. 4-én kapott polgárjogot. Nem tűnik ki, hogy ez a két Greilinger rokonságban volt-e egymással. A következő adatok András Kristóf leszármazóira vonatkoznak, utolsónak Nándor, aki 1830. XII. 28-án lett polgár, 1848-ban pedig a városi közgyűlés tagja. Felesége Zsuzsánna, kinek családneve nem szerepel. Dezső családja őrzi Nándor eredeti oklevelét a polgársági jog megadásáról. A családi hagyomány úgy tudja, hogy Dezső apjának, Frigyesnek apai nagyanyja, tehát valószínűleg a fenti Zsuzsánna, [362](#)Behaim-leány volt, leszármazottja a nürnbergi Martin Behaim nevű (1459–1507) földrajztudósnak, aki az első globuszt alkotta.

A Greilingerek vagyonos emberek voltak. Több malmuk volt, szőlőjüket, borral kereskedtek és fuvaroztak is. A vasutak kiépítése a fuvarozást csődbe juttatta, a szőlőt pedig a filoxera pusztította el úgy, hogy a gazdag Greilingerek tönkrementek, Frigyes apja is, ezért Frigyes nem tudta iskoláit folytatni: beállt pincérinasnak a bécsújhelyi vasúti vendéglőben. Itt talált rá Thiering Károly (1834–1915), az ev. líceum tanára, aki a soproni szabadkőműves páholy főmestere volt akkoriban s magával vitte Sopronba. Itt a szabadkőműves páholy tette lehetővé, hogy Frigyes elvégezze a tanítóképzőt és tanító lehessen. Csakhamar feleségül vette Hardy Mária postáskisasszonyt. A házasságból három fiú született: Dezső, Géza (1895–1962) és Sándor (1897–1967), a későbbi Kossuth-díjas egyetemi tanár és akadémikus (vö. Hiller István: SSz. 1972. 176–181).

Geleji Dezső a forradalmak alatt az igazságügyminisztériumban dolgozott, ebből kifolyólag a tanácsköztársaság bukása után a soproni rendőrség őrizetbe vette, de kihallgatása után ideiglenesen szabadon engedte. Dezső nyomban átszökött a határon és Bécsben a magyarországi emigrációhoz csatlakozott. Ugyanakkor apját is letartóztatták és a tanácsköztársaság alatti tevékenysége miatt (úgy tudom, hogy a nagybirtokok államosításában vett részt) 5 évi börtönre ítélték. A gyenge fizikumú ember nem bírta a börtönt, halálosan megbetegedett, ennek következtében a börtönből kiengedtek, de rövidesen meghalt. A családot a most már illegalitásban létező szabadkőművesek támogatták.

Geleji Dezső nem soká maradt Bécsben, véglegesen Belgrádban telepedett le, csatlakozva az ottani magyar emigránsokhoz. Mi volt ennek a változásnak az oka, Geleji önéletrajzi feljegyzéseiből sem tűnik ki. Belgrádban szerkesztette az emigráció könyvmatosát, a Balkánexpresszt és tudósította a Bécsi Magyar Újságot. Később a Bács megyei Naplót szerkesztette.

A politikai helyzet változása nyomán az emigráció lassan felmorzsolódott, sajtója megszűnt. Geleji Dezső több külföldi távirati ügynökséggel lépett érintkezésbe, így állandó tudósítója lett a svájci Die Tat, a londoni Central News és 15 éven át az amerikai International News Service nevű ügynökségeknek, a 30-as évek folyamán pedig rendszeresen tudósította a Magyar Nemzetet és a Mai Napot. Vérbeli újságíró volt, aminek jellemzésére idézem özvegyét, aki adatkérő levelemre küldött válaszában így nyilatkozik: „Mindig riporter volt, aki számára a riport a földön fekszik. Élete végéig mindig az események érdekelték és izgatták”.

1941-ben a németek lerohanták Jugoszláviát s a magyar emigránsokat kiutasították az országból. Geleji feleségével, kisfiával együtt végre visszatért Budapestre, feljegyzései, iratai, könyvtára, berendezett lakása azonban Belgrádban maradt. Egy budapesti tartózkodásom alkalmával az utcán szembejön velem Parragi György Geleji Dezsővel, akit közel 30 évig nem láttam. Persze, hogy egymás nyakába borultunk. Bensőséges barátságunk haláláig tartott.

Hegedüs Gyula főszerkesztő jóvoltából Geleji a Magyar Nemzetnél helyezkedett el s ott dolgozott a háborús idők kényszerű szünetét leszámítva 1949-ig. 1946-ban nagy lelkesedéssel vetette bele magát a politikai életbe, a radikális pártban vállalt vezető szerepet, annak Haladás c. lapját szerkesztette és az 1947. évi választásokon ennek a pártnak a programjával került be a parlamentbe. Élete csúcspontján járt. Két könyve jelent meg: „Magyarország 1944-ben” és „Tito Jugoszláviája”. Ez az utóbbi könyv lett a vesztes. Annak ellenére, hogy a kormány Tito marsallt a könyv díszkötésű példányaival ajándékozta meg, nemsokára Jugoszlávia felé megváltozott a széljárás és Geleji előtt becsukódtak a redakciók ajtajai. Félretett ember lett belőle. Kiseb lapokba írogatott, fordítgatott. Mozgékonyágát, az események iránt való érdeklődését azonban nem veszítette el. Továbbra is benne élt a történések forgatagában. [363](#)Menedéke volt a szép családi élet és a jóbarátok köre. Aztán betegség támadt rá, kórházba került, majd motoros ütötte el.

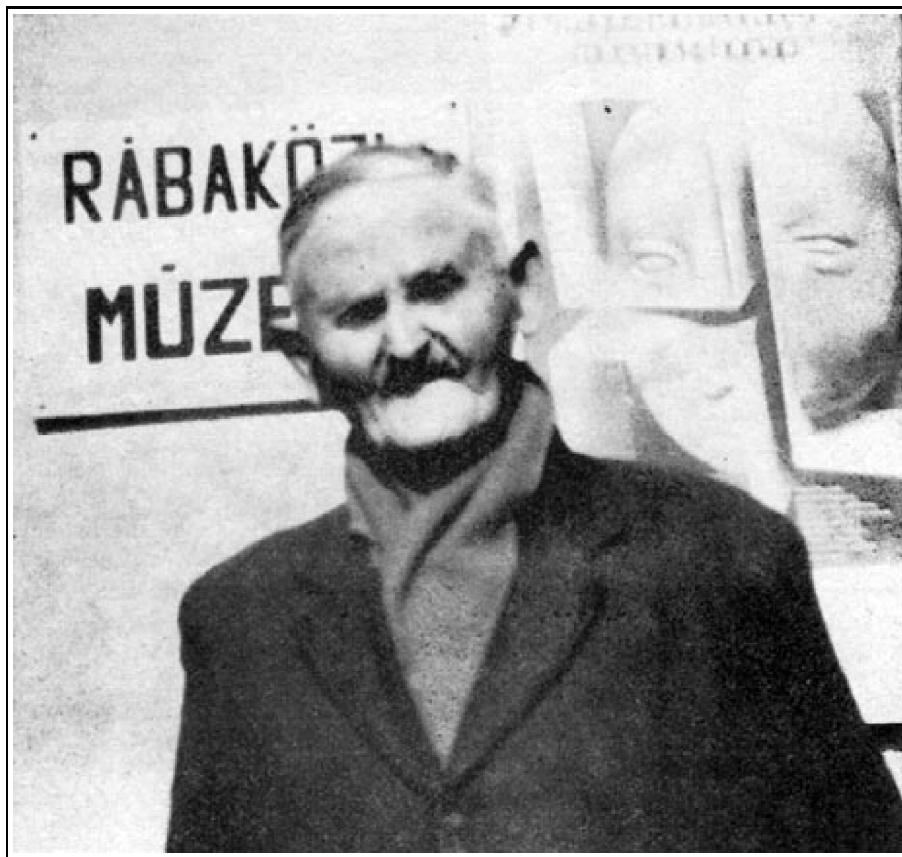
De nem panaszkodott, számára mindez esemény volt, mint annyi minden a világon. Riporter maradt s riportjai számára saját koponyájában nyitott rovatokat. 1969. dec. 18-án halt meg hirtelen szívrohamban. Utolsó sóhajtása feleségének szólt: Mindent köszönök!

Nagyon szerette Sopront. Boldog volt, ha a Lövékben sétálhatott, ha nézegethette az ódon házakat s rátalálhatott a diákkori emlékekre. Sokszor jött Sopronba. Szerette az itteni embereket, itteni barátait. Úgy szerette Sopront, mint szülővárost, pedig Nagykikindán született.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Faragó Sándor: Áldozó József (1892–1983)

Faragó Sándor: Áldozó József (1892–1983)

Amilyen szerény és csendes volt egész életében, épp olyan csendben és szerényen távozott: április 30-án kísértük minden élők utolsó útjára.

Zárkózott volt, nem maga-mutogató, ezért még azok, akik ismerték is, keveset tudtak róla, egyébként nagyon szűk beszédű volt.

A Művészeti Lexikon a következőket írja: „Áldozó József (Himod); festő, a naiv művészet képviselője. Pasztelljeiből 1971-ben az Ernst Múzeumban nyílt gyűjteményes kiállítás. Himodon él.”

364 Már a „naiv művészet” epithon is mutatja, hogy az őt értékelő szakirodalom nem tudott elvonatkoztatni a vállveregető, a 30-as évekből ittmaradt és úgy tűnik napjainkig átöröklött lekicsinylő jelzőtől.

Igaz, körötte nem hullámoztak a vájtfülűek vitái; miatta és érte kevés szó esett, néhány cikktől eltekintve, agyonhallgatták. Pedig csak az írhatta, mondhatta, hogy „naiv-festő”, aki nem ismerte közel hét évtizedes művészi tevékenységét. „Pictor doctus” volt ő, a szó szoros értelmében is! Nézzük röviden az életét.

1892-ben, augusztus 10-én született Himodon. Apja két-háromszáz öl földesken gazdálkodott, de tulajdonképpen napszámos volt. Annyi más társával együtt ő is megjárta Amerikát, onnét is szegényen került vissza. Áldozó Józsefnek öten voltak testvérek. Elképzelhető, mennyi kenyér juthatott ötödmagának. Himodról először a háború vitte idegenbe: Sopronban volt katona a 9. honvéd gyalogezrednél. 1915 őszén kivitték az orosz frontra; 1916. augusztus 31-én esett fogságba. Murmanszkban volt fogságban. 1919 júliusában egy transzporttal jött haza. 1921–22 között Cinfalván (ma: Siegendorf), a cukorgyárban dolgozott.

Első művészi élménye az volt, hogy Kapuvárott az Éhn-féle nagyvendéglőben, egy budapesti képkereskedő kiállítását látta. Ekkor már otthon ő is rajzolgatott. Megismerkedve a képkereskedővel, kinek nevét haláláig emlegette: Kézdi-Kovács ajánlólevelet adott neki, s így került Budapestre, Folkmann Arthur Oroszlán utcai iparrajziskolájába. Két évig járt oda. Tehát már ezért valóban „pictor doctus” volt ő, megtévezve azzal az isteni szikrával, ami keveseknek jut. Ide az iskolába, a magyar képzőművészet legnagyobbjai jártak korrigálni. Néhány nevet említünk: Csók István, Szüle Péter és Rudnay Gyula, aki anyagiakban is sokat támogatta Áldozót (1928), felismerve tehetségét, látva az oroszánkörmöket. Közben, hogy elartsa önmagát, kávéházakban árulta képeit. Itt egy alkalommal az általa már személyesen ismert Rudnayval találkozott, aki felismerve őt, mosolyogva vásárolt is tőle képet.

Egy Vosinka Géza nevezetű tisztviselővel lakott akkoriban együtt, albérleti szobában. Ő hívta fel a figyelmét 1929-ben Áldozónak arra, hogy az Ernst Múzeumban „képeket vesznek be”. Áldozó két festményét vitte be, s mindkettőt ki is állították. Ez a „Munkácsy Céh” kiállítása volt. Ekkor ismerkedett meg Márton Ferencsel, akivel később barátságba került, aki az ő barátainak és ismerőseinek ajánlotta megvételre Áldozó képeit.

Dr. Lázár Béla, az Ernst Múzeum műtörténész-kritikusa arra biztatta, hogy ne egyenként vigye be képeit. Az ő unszolására azután, 1930-tól kezdve, megismerkedve Déry Bélával is, a Nemzeti Szalonban rendszeresen kiállított. Ugyancsak rendszeresen résztvett a Műcsarnok kiállításain, a Baló Ede Arcképkiallításán, valamint az őszi, téli, tavaszi tárlatokon.

1931-ben hazajött Himodra. Itthon, változatlanul festett, biciklijével bejárta a környék úri házait, s árulta képeit. Közben azért fel-felutazott Pestre, hogy egy-egy kiállítást megnézzen és felkeresse művész ismerőseit.

1944-ben behívták katonának. Vácról, Erdélyen keresztül Ausztriába, majd Csehszlovákiába vitték. Ugyanaz év decemberében leszerelték, s akkor visszatért Himodra.

1945-ben három hold földet kapott, s azon gazdálkodott. Közben változatlanul és sokat rajzolt, festett. Ez

az időszak még nem kedvezett annak a művészetnek, melyet áldozó József reprezentált: sem támogatásban, sem elismerésben, sem állami vásárlásban nem részesült.

1957-től kezdve a művészeti élet is tisztultabb légkörben teljedhetett ki. Akkor is Kapuvárra vezetett első útja, hogy bemutassa éveinek termését, hogy abból egy kiállítás álljon össze. A mai Városi Kiállítóterem (akkor a KISZ Járási Bizottsága) volt gyűjteményes kiállításának a helye. A kiállítást e sorok írója nyitotta meg.

Ettől kezdve rendszeresen résztvett a megyei és országos kiállítások mindegyikén. 1971-ben Z. Szabó László nyitotta meg az Ernst Múzeumban gyűjteményes kiállítását. Ezután a Rábaközi Múzeum 25 alkotását vásárolta meg tőle, aki nagyon nehezen vált meg képeitől.

365Ebből az anyagból, valamint a tulajdonában lévő képekből Győr-Sopron megyében egy kiállítás-sorozatot rendezett a Rábaközi Múzeum. 1974–75-ben Kapuvárott, Győrben, Csornán, Sopronban és Mosonmagyaróvárott gyönyörködhetnek a látogatók Áldozó képeiben. A kiállításokat mindenütt e sorok írója nyitotta meg. 1967. április 16-a óta tagja volt a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának. Utolsó esztendeiben csak látogatóba jött haza Himodra, egyébként Budapesten élt leányánál.

Áldozó József művészetének értékelésével még adósok vagyunk. Bizonyos, hogy nem „naív”, vagy „parasztfestő” volt, hiszen páratlan rajztehetsége, színvilága a bizonyosság arra, hogy nagyon is tudatos és megkomponált minden ecset-, krétavonása. Őszinte volt művészetében, nem akart „kitalálni” semmit, alázatosan folytatta a történelmi nagymesterek általa nagyon jól ismert útját.

Nem magyarázott bele semmit képeibe! Gyakorta bejött a múzeumba, megmutatta az újabb termést, s ilyenkor hátralépve, kicsit összehúzott szemöldökkel, újra megnézte alkotását, s elégedetten, szerényen csak annyit mondott: „Azér ez jól meg van füstve”. Mindig igaza volt: mindig, minden alkotása mívesen lett megfestve.

Leánya kérésére a himodi temetőben pihen. Ott voltunk, akik közelről ismertük és tiszteltük, nagyon fájlaltuk, hogy egyetlen pályatárs sem jött el a végtisztességet megadni.

A Rábaközi Múzeum gyűjteményében őrzött Áldozó-alkotások:

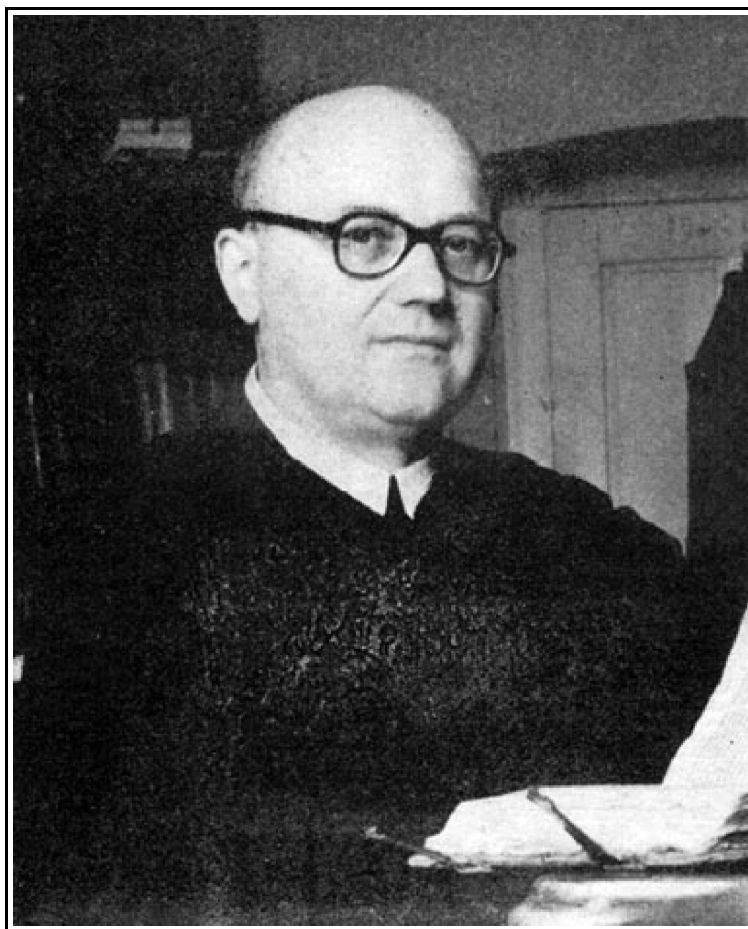
1. Himodi táj	(1961)	pasztell	60×42 cm
2. Virág-csendélet	(1961)	pasztell	59,5×42 cm
3. Lakodalom	(1963)	pasztell	59×41 cm
4. Behordás	(1962)	pasztell	59×42 cm
5. Tyúkok	(1968)	pasztell	50×40 cm
6. Fehér tehén	(1966)	pasztell	58×38 cm
7. Falusi udvar	(1966)	pasztell	58×38 cm
8. Krumpliszedők	(1966)	pasztell	58×38 cm
9. Betakarítás	–	pasztell	50×34 cm
10. Lakodalom	(1929)	pasztell	38×23 cm
11. Aratók	–	pasztell	50×35 cm
12. Esti pihenő	–	pasztell	46×30 cm

13.	Boronálás	–	pasztell	46×30 cm
14.	Krumpliválogatók	(1943)	pasztell	46×30 cm
15.	Tavaszi táj	–	pasztell	72×52 cm
16.	Regruták	(1935)	pasztell	40×30 cm
17.	Falusi udvar	–	pasztell	58×38 cm
18.	Falusi munka	–	pasztell	58×38 cm
19.	Krumpliszedők	–	pasztell	58×38 cm
20.	Legelő	–	pasztell	50×35 cm
21.	Konyha	–	pasztell	46×30 cm
22.	Szekér	–	pasztell	46×30 cm
23.	Önarckép	–	pasztell	46×30 cm
24.	A szomszéd	–	pasztell	46×30 cm
25.	Kukoricamorzsoló	–	pasztell	46×30 cm
26.	Mákfejtők	–	pasztell	46×30 cm

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Holl Béla: Szigeti Kilián (1913–1981)

366 Holl Béla: Szigeti Kilián (1913–1981)

A hazai zene- és művelődéstörténetnek e jeles dunántúli tudósa életének hatvankilencedik évében, 1981. december 26-án halt meg.

A reá való emlékezést személyes élménnyel kell kezdenem. 1947. december 30-tól tizenkét napos „mesterkurzus” folyt a Zeneművészeti Főiskolán. Az egykorú krónikás „francia mesterek tanfolyamá”-nak nevezte a hazai egyházi zene háború utáni első nagy eseményét, amelynek vezetői Auguste Le Guennant, a párizsi Institut Grégorien igazgatója, Olivier Messiaen, akkor a párizsi Conservatoire orgona tanszakának professzora és a fiatal zongoraművész, Yvonne Loriod voltak (Magyar Kórus 1948. 1375. lap.) A Zeneakadémia nagytermének orgonája mellett és a második emeleti X. tanteremben e napokban illusztris hallgatókat hívtak össze: Harmath Arturt, Werner Alajost, Bárdos Lajost, Forrai Miklóst, Peskó Zoltánt, Lisznyay Szabó Gábort, Gergely Ferencet, Papp Gézát, a növendékek közül Bárdos Kornélt, Margittay Sándort, és többen másokat, az egyházi zene akkor és ma hivatott művelőit. A „tantárgyak” a gregorián ének elmélete és gyakorlata, az orgonajáték és improvizáció, Debussy „Péleas és Mélisande”-jának elemzése voltak. Felejthetetlen emlékek maradtak Messiaen (a modern francia zene ma legkimagaslóbb egyénisége) magyarázatai, az orgonánál a magyar művészekkel vívott vetélkedése a rögtönzésben, a kézzongorás [367](#)bemutatók, vagy az utolsó vasárnapon a pesti Bazilika kórusán – Kodály Zoltán jelenlétében – a közös gregorián éneklés. Ebben az együttesben találkoztam először Szigeti Kiliánnal; ezekben a lelkes napokban ismerkedhettem meg derűs, szeretetet sugárzó, nyílt, önzetlenül segítőkész, mindig dolgos és az igazáért küzdeni is kész egyéniségét.

Gazdag életpályájának főbb állomásai a következők. 1913. április 13-án született Szombathelyen.

Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában és Győrött végezte. 1931-ben Pannonhalmán belépett a bencés rendbe. Megszerezte a történelem-földrajz szakos tanári oklevelet és 1936-tól rendjének győri gimnáziumában tanított. Közben ugyanitt a helyi zeneiskolában zenei tanulmányokat végzett. 1938–1942 között Rómában az egyetemi fakultás rangjával működő Pontificio Istituto di Musica Sacra hallgatója volt és egyházzenei doktorátust szerzett. 1947–1949-ben elvégezte a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola orgona tanszakát. Zenei képességei és sokoldalú alapos felkészültsége már 1942-től több mint három évtizeden át alkalmassá tette a pannonhalmi bencés monostor liturgikus és zenei életének vezetésére. Fáradhatatlanul tanított a rend főiskoláján és a gimnáziumban, vezette a gregorián kórust és az énekkart. E mindennapos tevékenységében bontakozott ki tudományos munkássága. A magyarul, németül, franciául és angolul megjelent dolgozatai, könyvei itthon és külföldön tekintélyt biztosítottak nevének. Tagja volt a himnológusok nemzetközi egyesületének (Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie), amely 1981 nyarán Oxfordban tartott konferenciáján a vezetőségbe is beválasztotta. (E szervezet számára Bárdos Kornél emlékezett meg haláláról: IAH Bulletin 10. Groningen. Juni 1982, 2–3.)

Szigeti Kilián irodalmi munkásságát három, időben is elkülönülő területen kísérhetjük figyelemmel. Először az egyházi ének gyakorlata és pedagógiája érdekelt: megírta a gregorián ének kézikönyvét (Bp., 1948). A hatvanas évek elejétől kezdett foglalkozni a hazai középkori gregorián ének és liturgia történetével. Végül életének utolsó másfél évtizedében a magyarországi orgonák és az orgonamuzsika történetét kutatta.

A középkori zenetörténet emlékeinek beható tanulmányozásával a magyarországi gregorián éneklés emlékeit akarta összegyűjteni és rendszerezni. Tanulmányai közül e téren kiemelkedik az 1961–1972 között a Magyar Könyvszemlében közzétett hat dolgozata, amelyben közel húsz jelentős középkori forrásunknak mintaszerű kodikológiai elemzését közölte (1961: A Szelepchényi-kódex; 1963: A Mátyás Graduale eredetének kérdése; 1964: Egy XIV. századbeli énekeskönyvünk továbbélése; 1969: Mátyás király liturgikus kódexei; 1970: Két középkori erdélyi Graduale eredetének kérdése; 1972: Mesko veszprémi püspök Pontificaleja). Felfedezés számba menő megállapításaival, a keletkezésre, eredetre vonatkozó ismereteinket gyarapította, pontosította. E munkában mesterének vallotta neves rendtársát, Sopron szülöttét, Radó Polikárpot, és erről a halálára írt megemlékezésben is tanúságot tett (SSz. 1975, 83–85). Radó nyomdokaiban járt, amikor szűkebb pátriájának, Nyugat-Dunántúlnak zenei emlékeit, közöttük a soproni levéltár mintaszerűen rendezett kódextöredék-gyűjteményéből, a kőszegi titkos levéltárból a kottás emlékeket közölte (SSz. 1963, 29–40, 145–149; Vasi Szemle 1963, 86–69). Úttörő, kezdeményező dolgozataiban elsőként Szigeti Kilián vette észre a középkori hangjegyes kódex-töredékek fontosságát. Feladatának tekintette a források, teljes kódexek és töredékek hangjegyzírásának, notációjának paleográfiai meghatározását. Ennek eredményeként elsőként kísérhette meg a hazai szakirodalomban a magyar középkori notáció európai helyének meghatározását (Denkmal der Gregorianischen Chorals aus dem ungarischen Mittelalter. *Studia Musicologia* 1963, 129–172).

Kísérlete ugyan korainak bizonyult, megállapításai az újabb kutatások tükrében vitathatók, módszertani szempontból mégis sok tanulságot rejtenek középkori zenénk kutatói számára. Kutatásainak mindennél jelentősebb, maradandóbb eredménye, hogy elsőként fedezett fel a korábban „egyszólamú”-nak ítélt magyar középkorban többszólamú zenei emléket (Mehrstimmige Gesänge aus dem XV. Jahrhundert im Antiphonale des Oeswaid Thus. *Studia Musicologia* 1964, 107–117).

368Szigeti Kilián zenetörténeti érdeklődésének másik nagy területe a régi magyarországi orgonák és az orgonamuzsika kutatása volt. Ezen a területen is kezdeményezőnek bizonyult és alighanem itt alkotta a legmaradandóbbat. E téren is az elmélet és gyakorlat egyaránt foglalkoztatta. Pannonhalmán orgonatörténeti múzeumot létesített, új orgonákat tervezett, szerkesztett hanglemezeket és

kotta-kiadványokat, az orgonaépítők oktatási-képzési tervének kidolgozásán fáradozott. A hatvanas évek végétől pedig fáradhatatlan kitartással és szorgalommal járta az országot, kereste a régi műemlék-orgonákat, szorgalmazta azok rendbehozását és védelmét (Műemlékvédelem 1969. és 1972. évf.). Egyben kutatta és különféle folyóiratokban közölte a jelentősebb magyar városok orgonaépítő mestereire, orgonatervekre, orgonákra vonatkozó adatait, rajzait. Figyelmének előterében ismét szűkebb szülőföldjének városai, Sopron, Kőszeg, Győr voltak (Sopronról: SSz. 1972, 307–320; Burgenlandische Heimatsblätter 1974, 59–74; Kőszegről: Studia Musicologia 1974, 205–240; Győrről: Studia Musicologia 1978, 413–450). 1947-től a Régi magyar orgonák című sorozatban jelentek meg a városok szerint rendezett monográfiái magyar és egyidejűleg idegen nyelveken. E tíz kötetre tervezett sorozatnak öt kötetét megérthette (Kőszeg, Győr, Szombathely, Pécs, Eger), a hatodik (Szeged) már halála után jelent meg. Betegségén a budapesti orgonákról szóló kötetének megírását emlegette; ennek elkészült anyaggyűjtését azonban már Gergely Ferenc rendezte sajtó alá. A soproni orgonákra vonatkozó adatokat is felkutatta, a közreadásával azonban meg akarta várni Bárdos Kornélnak a város régi zenei életéről készülő könyvét.

Szigeti Kilián nagy szorgalma, lendületes munkabírása és biztató, jentős eredményei mellett is jól látta, érezte, hogy a vállalt feladatok túlnőnek erején. Utolsó éveiben sokszor bevallotta aggodalmát, hogy élete műve csonka, befejezetlen marad. A halála után írt legalaposabb számvetésnek szerzője, Papp Géza ezt őszintén ki is mondotta: „Tudományos életműve – mindannyiunk kárára – befejezetlen maradt” (Vigilia 1982, 863–865). A folytatás, a továbbgondolás és talán egyszer a befejezés a nyomába lépő örökösökre és tanítványokra maradt.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC

SOPRONI KÖNYVESPOLC

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalírné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1982. évre

Hiller István–Mastalírné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1982. évre

A bibliográfiában szereplő rövidítésekre nézve vö. Soproni Szemle 1978, 268; 1979, 362.

Alpárné Szála Erzsébet: Bányamérő műszerek kiállítása a soproni Központi Bányászati Múzeumban. BKL-B. 115, 1982, 857.

Alpárné Szála Erzsébet: Muzsikáló múzeum. BKL-B. 115, 1982, 636.

Andics, Hellmut: Auf Welle Burgenlandkultur. BL. 33, 1982. 3–4. sz. 2–3.

Antalfy Gyula: Reformkori magyar városrajzok. Bp., 1982, Panoráma 438.

Ars. A Magyar Ifjúság alkotóköreinek versantológiája. Miskolc, 1982, Ságvári Endre Könyvszerkesztőség

137.

Askercz Éva: A III. Országos Érembiennále (1981. aug. 20-okt. 25.). SSz. 36, 1982, 253–261.

Augusztinovicz Elemér: A Frankenburg Irodalmi Kör hét évtizede (1877–1949). SSz. 36, 1982, 289–301.

Aumüller, Stephan: Az etnobotanika jelenlegi helyzete Burgenland területén. OK. Suppl. 1979 (1982). 103–111.

369Aumüller, Stephan: István Csapody: Védett növényeink. BHBl. 44, 1982, 43–44.

Ács Anna: Domonkos Ottó: A magyarországi képfestés. MH. 5, 1982, 109–110.

Árendás Vera: A magyarországi archeobotanikai adatok összehasonlító értékelése. ASz. 24, 1982, 1–52.

Baranyai Lenke: Jubilál az Alma Mater. K., 38. sz., 1982. okt. 3.

Baranyai Lenke: Sopron és vidékének munkásmozgalma 1929–1933. Győr, 1982, MSZMP Győr-Sopron megyei Biz. 85.

Baróti Szabolcs: Mutasd a portádat. Sopron a sarkára állt. Népszava 110. sz., 1982. ápr. 2.

Barta Ferenc: A gyógy- s üdülöhelyi szempontok figyelembevétele a tervezésben. Vá. 1982, 5. sz. 16–17.

Bartók spielte nie Haydn. Kapitäl der Haydn-Rezeption in Ungarn. BR. 16, 1982. nov. 1.

Batári Gyula: Az első gyógyászati szakfolyóiratok Magyarországon. MKSz. 98, 1982, 772–75.

Bán Károly: A Fertő mítosza. MHi. Mell. 15, 1982. ápr. 3.

Bársony Lajos: Fűrész- és lemezipari technikusok képzése Sopronban. EF. 1982, 8–9. sz. 4–5.

Bársony Lajos: Középfokú szakemberképzés és -továbbképzés Sopronban. Er. 31, 1982, 143–147.

Bárth János: A győri püspöki javadalom átadása 1914-ben. SSz. 36, 1982, 244–250.

-bd-: Christoph Lackner: „Fiat Voluntas Tua”. NZ. 26, 1982. jan. 9.

Becher, Ferdinand: Die Choleraseuche in Brennbörg. NZ. 26, 1982. szept. 11.

Becher, Ferdinand: Die Hexenwiese von Brennbörg. NZ. 26, 1982. okt. 23.

Becher, Ferdinand: Kampf um die soziale Sicherheit. NZ. 26, 1982. dec. 11.

Becher, Ferdinand: Der Retter von Brennbörg. NZ. 26, 1982. szept. 4.

Becher, Ferdinand: Weihnachten im Bergmannsdorf. NZ. 26, 1982. dec. 24.

Bellér, Béla: Abriss der Geschichte des Ungarndeutschtums. NZ. 26, 1982. jan. 30., febr. 6., 13., 20., márt. 6., 13., ápr. 10., 24., máj. 1., 15., 22., júl. 31., aug. 14., nov. 6.

Beöthyné Kozocsa Ildikó: Egyházi Könyvtárak állományvédelme Magyarországon. MKSz. 98, 1982, 135–140.

- Berecz Dezső: Az irodalmi kör gondjai a századfordulón. *SSz.* 36, 1982, 335–338.
- Berg, Friedrich: Löbl, Robert und Schreyer, Helmut: Burgenland. Innsbruck–Wien–München, 1980. *BHBl.* 41, 1982, 48.
- Beszámolók az 1980-ban végzett tudományos kutatásokról. Bp., 1982, Országos Meteorológiai Szolgálat 387.
- Bibó István: Festetics házak rajzai a XVIII. század végéről. *MÉ.* 31, 1982, 50–52.
- Billédi Ferencné–Tószegi Zsuzsa–Vörös Györgyné: Együttműködés és koordináció az ágazati szakirodalom beszerzésében (Vitaanyag). *MEIK.* 1982, 3–4. sz. 14–22.
- Bokor Péter: A TIT és a középiskolák. *Ho.* 1982, 1. sz. 27–30.
- Bolgár Józsefné: Vizsgálatok a Pinus fajok virágzás- és természetbiológiája köréből. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron 1981 (1982), 12–13.
- Bolgár Józsefné: Vizsgálatok az Erdészeti és Faipari Egyetem Botanikus Kertjében tenyésző Pinus fajok virágzás- és természetbiológiája köréből. *Erdészeti és Faipari Tudományos Közlemények* 1981 (1982), 2. sz. 115–119.
- Borbély József: Falumúzeum a Fertő mentén. *MI.* 26, 1982. okt. 8.
- Borbély József: Hazai tudósítások. *Széchenyi fészek.* Magyarország, 19, 1982. júl. 25.
- Borbély, József: Hofmusikant bei Nikolaus dem Prächtigen. Joseph Haydn und die Esterházy. *BR.* 16, 1982. ápr. 12.
- Borbély József: Joseph Haydn évforduló. Magyarország, 19, 1982. márc. 28.
- Borbély József: Mozdítatlan emlékek (Fertőszéplak-tájmúzeum). Magyarország, 19, 1982. ápr. 18.
- Borbély József: Művelődéstörténet. Berzsényi diák úr. Magyarország, 19, 1982. aug. 1.
- Borbély, József: Ödenburg-Sopron. *Alte Zeitungen.* *BR.* 16, 1982. dec. 6.
- 370**Borbély József: Parragi György 1902–1993. *SE.* 1981–82. 6. sz..
- Borbély, József: Sopronbánfalva. Von Wäldern umgeben. *BR.* 16, 1982. nov. 15.
- Borbély József: Soproni nosztalgia. Magyarország, 19, 1982. okt. 20.
- Borbély, József: Vor 425 Jahren gegründet. Das evangelische Lyzeum in Sopron. *BR.* 16, 1982 okt. 4.
- Borbély, József: Wo die Széchenyis wohnten. *Chronik von Nagycenk.* *BR.* 16, 1982. ápr. 9.
- Borbély László: Mühl Aladár emlékkiállítás Sopronban. *SSz.* 36, 1982, 361–363.
- Boronkay Antal: Haydn, Fertőd 1982. *Mu.* 25, 1982. 9. sz. 7–8.
- Borosy András: Közrendű és nem szabad eredetű hadakozó népelemek az Árpád-korban. *HK.* 29, 1982,

3–25.

Bréda Gyula: Néhány gondolat a Mérnöki Továbbképző Intézet múltjáról. MÉPi. 31, 1982, 472–475.

Brieber, Stefan: Gastspiele des Ödenburger Deutschen Volkstanzensembles. NZ. 26, 1982. okt. 2.

Bunke Zsuzsanna: Stanislaus Albach botanikai munkássága. Botanikai Közlemények 67, 1980 (1982), 227–236.

Burgenland. 60 Jahre bei Österreich. Katalog zur Sonderausstellung 1982. 28. März–15. November 1982. Pinkafeld, 1982, Amt der Burgenländischen Landesregierung, Abteilung XII/3. Landesmuseum, 23. (Kleine Führer Nr. 7.)

Buzás, Josef (bearb.): Kanonische Visitation 1757 Südburgenland. BF. 1982, 71. H. 396.

Bünker, Otto: Johann Reinhard Bünker. Sein Lebenswerk für die Volkskunde. Eisenstadt, 1982, Burgenländisches Landesmuseum 71.

Café im Storno-Haus. Gastätte im Gambrinus Haus. NZ. 26, 1982. júl. 31.

Chmelar, Hans: Heidrich, Charlotte. Burgenländische Politik in der Ersten Republik. Studien und Quellen zur österreichischen Zeitgeschichte. Wien, 1982. BHBl. 44, 1982, 186–187.

Chmelar, Hans: Kulturpreise 1981 überreicht. BL. 33, 1982, 1–2. sz. 1.

Csapody István: Védett növényeink. Bp., 1982, Gondolat, 346.

Csapody István: Védett növényeink. Tudomány és Mezőgazdaság 20, 1982, 3. sz. 75.

Csatkai, André: Ein fideler Greisler. Wortmühle 1982, 1–2. sz. 144–146.

Csendes László: Lipszky János huszártiszt életútja és térképei. HK. 29, 1982, 464–481.

Csiby Mária: A soproni Tómalom Odonata faunája. Közlemények. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága 1976–1981. (Alpokalja természeti képe). 1981 (1982), 1. sz. 73–74.

Császár László: Kriszt György: Nagycenk. Bp., 1982. M. 26, 1982, 318.

Dávid Ferenc: Egy emléktábláról. SSz. 36, 1982, 250–253.

Dávid József: Széplak. KÚ. 23, 1982, 26. sz. 16–17.

Dercsényi Balázs: Hazai műemlékeink. A soproni tűztorony és a városfalak. TM. 93, 1982, 1. sz. 27–29.

Derx, Josef H.: Die Ödenburg-Pressburger Vizinalbahn. BL. 33, 1982, 3–4. sz. 9–11.

Die älteste Apotheke. NZ. 26, 1982. máj. 8.

Dittrich, Michael: Die Tanzmusik Joseph Haydns im Spiegel der Zeit. P. 10, 1982, 1. sz. 20–21.

Domonkos Ottó: Sopron. Pékmúzeum. Bp.–Veszprém, 1982, Kartográfia, 16. (Tájak-Korok-Múzeumok 105.)

- Dóka Klára: A vízügyi szakigazgatás fejlődése 1. (1772–1867). *Vízügyi Közlemények* 64, 1982, 515–529.
- Dudás László–Hargitai László: Új eljárások a keretfűrészlapok forgácsolási tulajdonságainak javítására. *Agrártudományi Közlemények* 41, 1982, 844–855.
- Eisenberger Mihály: Sopronhorpács, nagyközségi tanácsház, orvosi rendelő, orvoslakások. *MÉPi.* 31, 1982, 41–42.
- 371 Ember Győző: A magyar királyi kamara pénzbeli bevételei és kiadásai 1555–1562. *Sz.* 116, 1982, 507–538.
- Engel Pál: Honor, vár, ispánság. *Sz.* 116, 1982, 880–922.
- Entz Géza: Ismeretlen soproni látkép 1840-ből. *SSz.* 36, 1982, 358–359.
- Erhaltung des wertvollen Kulturgutes. Aus dem Tätigkeitsbericht 1981 des Landeskonservators für das Burgenland. *Volk und Heimat* 37, 1982, 1. sz. 46.
- (É-G-Ó): Köszöntés. Balsay István nyug. egyetemi tanár 75 éves. *BKL-K.* 115, 1982, 344.
- Érszegi Géza: Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg. III. Band. *Levéltári Közlemények* 50, 1979 (1982), 141–143.
- f.: Erdészeti és Faipari Egyetem Fekete Zoltán kiváló kollégium. *EF.* 1982, 11. sz. 1.
- F. I.: A képzés korszerűsítésének jegyében. *EF.* 1982, 11. sz. 7–9.
- Fahrplan für den Personenverkehr auf der Südbahn samt Nebenlinien. Mit einer Übersichtskarte. Giltig vom 1. Oktober 1913. Preis samt Fahrplan der Wiener Lokalstrecke 30 Heller. K. K. priv. Südbahn-Gesellschaft. Wien, 1982 (Nachdruck), Verl. Josef Otto Slezak 96 + 10.
- Falumúzeum a Fertő mentén, (A Magyar Ifjúság után). *Magyar Képes Újság* 31, 1982, 20. sz. 11.
- Faragó, Sándor: Die Zwergtrappe (*Otis tetrax orientalis* Hartert, 1916) in Westungarn und im Neusiedlerseengebiet. *Egretta* 25, 1982, 2. H. 37–46.
- Faragó Sándor: A Fertő tó faunájának vadászati hasznosítása. *Az EFE Kutatási Témái* 1. Közlemény Sopron, 1982, 79–80.
- Faragó Sándor: Lukácsy Lajos élete és művészi munkássága (1876–1927). *SSz.* 36, 1982, 73–90.
- Farkas Imre: Látogatóban Niklán. Az utolsó Berzsenyiek. *K.* 38, 1982. ápr. 3. Farkas Imre: Sopron és a GYSEV. *V.* 8, 1982, 11. sz. 1–2.
- Farkas Ottóné: Emlékezés Balázs István egyetemi tanárra, születésének 100. évfordulóján. *BKL-K.* 115, 1982, 121–122.
- Fehér, Rózsa: Gastgeber für alle. Freuden und Sorgen einer Grenzstadt. *BR.* 16, 1982. okt. 11.
- Fejér Ernő: Sulyok Gabriella grafikai és fotói a miskolci József Attila Könyvtár kiállítótermében. *Mű.* 23, 1982, 7. sz. 27.

- Fejér Gyula: Egy múzeumváros gondjai. NSz. 40, 1982. jan. 1.6.
- Fejér Gyula: Mi lesz veled barlangszínház? NSz. 40, 1982. febr. 20.
- Fenyő István: Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. KT. 26, 1982, 1644–1650.
- Feriendorf Pannonia. BL. 33, 1982, 3–4. sz. 42–43.
- Fischer, Otto: Rust bietet mehr als nur 13 Störche und viel Wein. 60 000 Dukaten und die „Weinbau Ost”. Kurier 1982. máj. 15.
- Fogarassy László: A nyugat-magyarországi kérdés diplomáciai története. 1–3. SSz. 36, 1982, 1–19, 97–115, 193–211.
- Fogarassy László: Prónay Pál és Lévy Ferenc levélváltása. Somogyi-könyvtári Műhely Szeged, 1982, 3. sz. 118–121.
- Fónagy: A gyakorlati oktatás szolgálatában. EF. 1982, 11. sz. 17–19.
- Frank, Norbert: Burgenländische Landesbibliothek. Landeskundliche Neuerwerbungen 1980–1981. BHBl. 44, 1982, 131–138.
- Frauenkirchen. Burgenlands jüngste Stadt. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 11.
- Frodl, Walter: A „Műemlékvédelem Európa díja” – Szakál Ernőnek. (Budapest, 1982. május 12.) M. 26 1982, 312–314.
- Frodl, Walter: Europapreis für Denkmalpflege an Ernő Szakál (Budapest, 12. Mai 1982.) SSz. 36, 1982, 225–227.
- Fügedi Erik: Mátyás király jövedelme 1475-ben. Sz. 116, 1982, 484–506.
- Führer Ernő: A fafajösszetétel megváltozásának hatása a Sopron hegyvidéki erdők vízgazdálkodására. Er. 31, 1982, 423–426.
- [372](#)Führer Ernő: Intercepció vizsgálatok bükkösökben. Agrártudományi Közlemények 41, 1982, 530–532.
- Fülep, Zs.: Ausstellung in Eisenstadt. Kelten und Römer um den Neusiedler See. BR. 18, 1982. ápr. 12.
- Füzes Endre: Domonkos Ottó: A magyarországi képfestés. Mű. 23, 1982, 5. sz. 54–55.
- (G. T.): Csapodi [sic!] István: Védett növényeink. TV. 111, 1982, 527.
- Gál János: Az erdészeti felsőoktatás fejlesztésének feladatai. Er. 31, 1982, 31–37.
- Gál János: Az alkotás és a szakképzés összehangolása a távlati fejlesztéssel. Agrártudományi Közlemények, 41, 1982, 475–482.
- Gál János: Környezetvédelmi tábor Drégely váránál. Dunakanyar 18, 1982, 2. sz. 11–12.
- Gál János: Magyar János, az MTA levelező tagjának 70. születésnapja alkalmából. Agrártudományi Közlemények 41, 1982, 67–75.

- Gál Péter: Egy zsinagóga utóélete. SE. 1981–82. 2. sz. 12–13.
- Gárdonyi Béla: Hazai tudósítások. Kisváros nyugaton. Magyarország 19, 1982. máj. 23.
- Gellai István: Ahogy én láttam. Földmérő 28, 1982, 4. sz. 9–13.
- Gellai István: Nagyszerű kezdeményezés a 3-as osztályon. Földmérő 28, 1982, 4. sz. 14–18.
- Gerencsér Miklós: Készül az emlékfá. NSz. 40, 1982. okt. 9.
- Geophysical Observatory Reports of the Geodetic and Geophysical Research Institute of the Hungarian Academy of Sciences Year 1981. Observatory of Nagycenk. Sopron, 1982, Széchenyi Ny. 127.
- Gobbi Hilda: Közben ... Bp., 1982, Szépirodalmi 328.
- Goethe, Johann Wolfgang über Esterházy. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 10.
- Gollnhofer Sándor: Király Béla (1900–1981). SSz. 36, 1982, 91–93.
- Gottas, Friedrich: Ungarn an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert. BF. 1981 (1982), 70. H. 5–25.
- Gömöri János: Gondolatok egy kiállításon. SSz. 36, 1982, 348–357.
- Göcze Tibor: Négy és negyed század. A soproni lyceum jubileuma. MN. 38, 1982. jan. 26.
- Grosina, Helmut: Kultur und Naturverständnis am Beispiel Neusiedler See. BF. 1981 (1982), 70. H. 26–48.
- Grosina, Helmut: Unser Neusiedler See. 1–4. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 36., 2. sz. 39., 3. sz. 40., 4. sz. 38–39.
- Gruber, Oswald: Beitrag zur Geschichte Neckenmarkts. Volk und Heimat 37, 1982, 4. sz. 40–42.
- Grundschule „Christoph Lackner“ in Ödenburg. NZ. 26, 1982 szept. 11.
- Guglia, Otto: Über einige typisch pannonische Pflanzen des Burgenlandes. Volk und Heimat 37, 1982, 3. sz. 42.
- Győrffy Sándor: „Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat” Négyszázhuszonöt éves a soproni líceum. NSz. 40, 1982. okt. 2.
- Gyulay Ferenc: Visszapillantás a statisztikatörténeti szakcsoport húszéves működésére. Statisztikai Szemle 60, 1982, 910–914.
- Haas, Hanns: Die Rechtslage der österreichischen Volksgruppen in der Ersten Republik. BF. 1981 (1982), 70. H. 49–69.
- Hajdu Endre: Mechanika-oktatási kísérlet tapasztalatai. FSz. 31, 1982, 449–452.
- Hary, Norbert: Entwicklungsprogramm nördliches Burgenland. Planungsgrundlagen. Raumplanung Burgenland 1982, 1. sz. 110.
- Haydn-Museum Eisenstadt. Eisenstadt, 1982, Amt der Burgenlandischen Landesregierung, Abt.

XIII/3.-Landesmuseum. 44. (Kataloge Nr. 18.)

Haydn-Schätze in Ungarn. Eine Ausstellung im Fertőder Schloss. NZ. 26, 1982. jún. 19.

Hárs József: Egy végrendelet a XVII. századból. SSz. 36, 1982, 175–178.

Házi Jenő: Soproni polgári családok 1535–1848. Bp., 1982, Akadémiai 1081.

373 Heckenast Andrea: A fordítás: szolgáltatás. Fórum 1982, 6. sz. 2–3.

Hegedűs Magdolna: A várakozások költője. Vasi Szemle 36, 1982, 610–616.

Heitler László: Profán oltárok. Giczy János triptichonjairól. Mű. 23, 1982, 3. sz. 20–23.

Hegyí, Imre: Wort und Recht in der völkischen Waldbenutzung in Ungarn. Congressus Quintus Internationalis Fenno-Ugristorum Turku, 1980 (1982), 32–39.

Hegyí Imre: Fejezetek a Bakony erdei állattartásának történetéből. A Hajdú-Bihar megyei Múzeumok Közleményei 39, 1982, 253–269.

M. Hejhál Éva: Az 1981. évi építészeti nívódíjak. Palatinus Motel [sic!], Sopron. MűT. 22, 1982, 3. sz. 44–48.

Herényi István: A magyar törzsszövetség törzsei és törzsfői. Sz. 116, 1982, 62–92.

Herpay Imre: A fahasználati kutatás és az oktatás. Er. 31, 1982, 79–81.

Hiller István: Erdőgazdálkodásunk történetéből. Dunakanyar 18, 1982, 2. sz.

38–39.

Hiller, István: Heinrich David Wilckens. Er. 31, 1982, 469–470.

Hiller István: Húsz éves a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtárosok Tájékoztatója. MÉIK. 1982, 3–4. sz. 1–13.

Hiller István: Kálmán Imre (1882–1953) soproni kapcsolatai. (Egy elfelejtett jegyzőkönyv.) SSz. 36, 1982, 66–72.

Hiller István: Múzeumi gondolatok. SE. 1981–82, 5. sz. 2–3.

Hiller István: A TIT 1981. évi tevékenysége Sopronban. SSz. 36, 1982. 179–185.

Hiller István: Újabb adatok Joseph Haydn soproni kapcsolatairól. SSz. 36, 1982, 169–173.

Hiller István: Újszerű bibliográfiai kezdeményezés. Kö. 32, 1982, 755.

Hiller István–Mastalírné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1981. évre. SSz. 36, 1982, 370–383.

Hoffmann Tamás: Gondolatok népi műemlékeinkről. Műhely 5, 1982, 4. sz. 68–70.

Horgas Béla–Levendel Júlia: Társalkodások. Jelenkor 25, 1982, 877–885.

- Horváth Lászlóné: Kiállítás a Központi Bányászati Múzeumban. BKL-B. 115, 1982, 249.
- Horváth Lászlóné: A Központi Bányászati Múzeum (KBFI) beszámolója. BKL-B. 115, 1982, 194.
- Horváth Lászlóné: Szakestély a Központi Bányászati Fejlesztési Intézetben. BKLB. 115, 1982, 644–645.
- Horváth Mária: Egy növényjegyzék háttéréből. Adalékok a németújvári (güssingi) könyvtár alapításának körülményeihez. MNY. 78, 1982, 191–203.
- Horváth Zoltán: Thirring Gusztáv és Sopron (1861. dec. 25–1941. márt. 31.). SSz. 36, 1982, 185–188.
- Hotel Burgenland. BL. 33, 1982, 1–2. sz. 25.
- Hörandner, Edith: Von Lebzelten und Modeln. Volk und Heimat 37, 1982, 4. sz. 2–5.
- Huszár György: Az önéletrajzok, mint fogorvostörténelmünk forrásai. OK. 26, 1980 (1982), 1–3 (89–91). sz. 157–174.
- Hutz, Ferdinand: Gebürtige Burgenländer und Ungarn als Chorherrn im Stift Vorau. BHBl. 44. 1982, 180–183.
- I. Cs.: Vergessene Kohlenvorkommen. Brennbergbánya. BR. 26, 1982. jún. 21.
- Imre Béla: Dr. Fidelius könyvei Sopronban. Az ország egyetlen műemlékkönyvtára. A professzorok és Turek őrnagy. K. 38, 1982. ápr. 3.
- In Zeitungen geblättert. „Oedenburger Zeitung” und andere. NZ. 26, 1982. nov. 20.
- Ivancsics Jenő: A Soproni-hegység fejlődéstörténeti vázlat. BKL-B. Különszám 115, 1982, 19–23.
- Jandrasits, Johann: Österreichisch-jüdisches Museum in Eisenstadt. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 24–26.
- Jászberényi Ferencné (összeáll.): Győr-Sopron megye a sajtóban 1980. második felében. (Válogatott cikkbibliográfia.) Műhely 5, 1982, 1. sz. 111–115.
- Jérome René: Heinrich David Wilckens. Er. 31, 1982, 469.
- [374](#) Joseph Haydn. Niemals erlahmendes Streben nach Vollendung. NZ. 26, 1982. ápr. 3.
- Juhász Arpád: Magyarország legősibb kristályos kőzetei és kapcsolatunk a Kárpáti-Alpi hegységkerettel. FRK. 30, 1982, 7–21.
- Juhász Arpád: A Soproni-hegység, a „Magyar Alpok”. FÉ. 16, 1982, 297–300.
- ka-: Altes Handwerk in jungen Händen. N7.. 26, 1982. dec. 11.
- ka-: Bilder einer Ausstellung, NZ. 26, 1982. ápr. 24.
- ka-: „Denn wer alles hat gesehen ...” NZ. 26, 1982. dec. 4.
- ka-: Ein Löwe auf Ödenburgs Strassen. NZ. 26, 1982. dec. 18.

- ka-: Kroisbacher Eindrücke. NZ. 26, 1982. júl. 10.
- ka-: Noch einmal Brennborg. NZ. 26, 1982. jún. 12.
- ka-: 7. Ungarndisches Volkstanztreffen. NZ. 26, 1982. okt. 2.
- ka-: Treffen der Tänzer im September. NZ. 26, 1982. aug. 20.
- ka-: Zukünftige Förster in Ödenburg. NZ. 26, 1982. jan. 9.
- Kajdi Béla: A választék Sopronban N. 29, 1982, 3. sz. 16–18.
- Kaus, Margarete: Kelten und Römer um den Neusiedlersee. P. 10, 1982. 1. sz. 17.
- Káldy József: Az erdészeti és faipari felsőfokú továbbképzés helyzete és tervei. Er. 31, 1982, 487–490.
- Kállay István: A családi hitbizományok Magyarországon. Levéltári Közlemények 50, 1979 (1982), 1. sz. 69–91.
- Kálmán Gyula: Kiss Ferenc emléke Szilváskényben. SSz. 36, 1982, 368–370.
- Kárpáti László: A Fertő tó gerinces faunájának ökológiai viszonyai. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 16–18.
- Kárpáti László: Madártani hírek Sopron környékéről. Madártani Tájékoztató 1982. ápr.–szept. 164–166.
- Kárpáti László–Haraszthy László: A Magyar Madártani Egyesület I. Tudományos Ülése. Madártani Tájékoztató 1982. okt.–dec. 201–203.
- Kecskeméti István: „Haydn-kincsek Magyarországon”. A jubileumi Haydn-kiállítás elé. Mu. 25, 1982, 6. sz. 1–3.
- Kerék Imre: Tüskés Tibor: A nyugati kapu. Jelenkor 25, 1982, 381–382.
- Kertész Pál: A műemléki kőanyagok bányahelyeinek kutatása. ÉÉ. 14, 1982, 193–228.
- Keszei Dénes: A hatféle jobbágyteher a nagykenki uradalmakban. SSz. 36, 1982, 142–147.
- Kitaibl, Hans: Die Binderzeche im Purbach am Neusiedler See. Volk und Heimat 37, 1982, 4. sz. 43–45.
- D. Kiss János: Huzat nélküli ablak. MHi. 15, 1982. márt. 27.
- D. Kiss János: Másfél millióan kopogtattak... Határ menti vendégfogadás. MHi. 15, 1982. márt. 16.
- Kiss Jenő: „Kecskeméten gyűjtött ritkább magyar szók” 1795-ből. MNy. 78, 1982, 253–256.
- Kiss Józsefné: A mezőgazdasági termelősövetkezetek gazdálkodásának differenciáltsága Győr-Sopron megyében. Területi Statisztika 32, 1982, 492–513.
- Király Pál: Selmeci hagyományaink. EF. 36, 1982, 2. sz. 18–19.
- Király Tibor: Négy hónap bélyegtörténete Sopron és környéke történetéből. SSz. 36, 1982, 147–169.

Kirchknopf, Maria: Die Entstehung und Entwicklung der Burgenlandischen Festspiele. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 35–37.

Klampfer, Josef: Der wilde Liszt. Volk und Heimat 37, 1982, 3. sz. 27.

Klein, Rudolf: Joseph Haydn in seiner Landschaft. P. 10, 1982, 1. sz. 18–20.

Kloss Andor: Aranykeret kép nélkül. Soproni füzetek '80. Műhely 5, 1982, 1. sz. 106–108.

Knapp Éva: Magyar egyházi gyűjtemények kincsei. Vi. 47, 1982, 790–791.

Kocsó Mihály: Génmegőrzés a Botanikus Kertben. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 46.

375 Kocsó Mihály: Honosítás az EFE Botanikus Kertjében. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 46–47.

Koczás Sándor: A visszaperelt folytonosság. – Simonffy András: Kompország katonái. Jelenkor 25, 1982, 371–375

Kókay György: Búcsú egyházi könyvtárosoktól. Kö. 32, 1982, 44–45.

Komárik Dénes: A gotizáló romantika építésze Magyarországon. ÉÉ. 14, 1982, 275–319.

Koppány Tibor: Wathay Ferenc egykori vági kastélya. MÉ. 31, 1982, 135–139.

Korkisch, Adolf: Gerhard Resch: Die Weinbauterminologie des Burgenlandes. Wien, 1980. BHBl. 44, 1982, 40–41.

Korkisch, Adolf: Volkstümliche Pflanzennamen aus dem Burgenland. BHBl. 44, 1982, 21–36, 80–95, 119–128, 157–179.

P. Kovács Imre: Négyszázhuszonöt éves a soproni Berzsényi gimnázium. Tápláló anyja volt növendékeinek, tápláló forrása a tudománynak. Köznevelés 38, 1982, 35. sz. 3–5.

Kovács János: A földmérők és térképészek szakmatörténeti adatbankjáról. GK. 34, 1982, 299–300.

Kovács József László: Horváth Marietta: Kezedben a mécs. Bp., 1980. SSz. 36, 1982, 189–191.

Kovács József László: Leges Scholasticae Lacknerianae avagy a Sopronyi Keresztény Oskoláknak ... dítséretes törvényei (1620–1718). 1–2. SSz. 36, 1982, 228–238, 314–326.

Kozma Ferenc–Tóth Erzsébet–Dávid Aranka–Török Éva: Hidrometeorológiai jellemzők a Fertő tó vízgyűjtőjén. Beszámolók az 1980-ban végzett tudományos kutatásokról. Bp., 1982, 170–199.

Kótay, Pál: István Weszprémi 1723–1799. OK. 26, 1980 (1982), 1–3 (89–91). sz. 215–221.

Kő-Szabó Imre: Tudományos ülés az EFE Földmérési és Földrendezői Főiskolai Kara fennállásának 10 éves évfordulója alkalmából. GK. 34, 1982, 300–301.

Kőhegyi Mihály: Tilkovszky Lóránt: Unbarn und die deutsche Volksgruppenpolitik 1938–1945. Bp., 1981.

SSz. 36, 1982, 278–279.

Kretzoi M.–Pécsi M.: A pannóniai-medence pliocén és pleisztocén időszakának tagolása. FRK. 30, 1982, 300–326.

Krisztián Béla: A magyar bányászati kultúra megőrzése. BKL-B. 115, 1982, 195–198.

Krisztián Béla: Az öntöttvas-művészet tárgyainak kiállítása Pécsen és Sopronban. BKL-B. 115, 1982, 117.

Kubinszky Mihály: Falusi építészetünk a „poszt-sátortető” korban. MÉP. 1982, 3. sz. 50–51.

Kubinszky Mihály: Gondolatok Sopron mai építészetéről. 1–2. SSz. 36, 1982, 36–49, 129–142.

Kubinszky Mihály: A soproni belváros. SE. 1981–82, 2. sz. 10–11.

Kubinszky Mihály: A soproni Ikva áruház. MÉP. 1982, 2. sz. 64.

Kulin Imre: Egy ötletgazdag virágkiállításról. KÚ. 23, 1982, 31. sz. 25.

Kunt Ernő: Fényképezés és kultúrakutatás. Fotóművészet 25, 1982, 4. sz. 32–37, 49–51.

Kuntár Lajos: Főhajtás az elődök előtt. Kisalföldi Könyvesházak. Műhely 5, 1982, 2. sz. 107–108.

Kuntár Lajos: A nyomdászat és sajtó Kőszegen. Vasi Szemle 36, 1982, 279–290.

Kurcz Béla: Nagycenk. MN. 45, 1982. szept. 2., szept. 3. L. K.: Der Hobby-Schriftsteller. NZ. 26, 1982. aug. 20.

Laczkó András: Harmónia, szín, ritmus. A IV. Dunántúli Tárlat. Műhely 5., 1982, 1. sz. 95–97.

Lang, Alois: Vertraglichkeit von Fremdenverkehrsverein und Naturschutz. NaLa. 1982, 2–3. sz. 77–78.

Lapozgató. Heinrich David Wilckens. Kö. 32, 1982, 617.

[376](#)Lehoczky Ervin: Veszélyben a soproni erdő? ÉT. 37. 1932, 879–881.

Lombosi Jenő: Dr. Radó Aladár. DN. 39, 1982. dec. 18.

Lovas Gyula: Fejezetek vasútunk történetéből. 34–45. V. 8, 1982, 1–12. sz. 2.

Lunzer, Hans: Stadtgemeinde Frauenkirchen. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 12–13.

Macher Frigyes: XXV. magyar színeképelemző vándorgyűlés. BKL-Ö. 115, 1982, 236.

Macher Frigyes: Lecsapolták a negyedmilliomodik tonna vasat a Soproni Vasöntöde kupolóiból. BKL-Ö. 33, 1982, 179.

Macher Frigyes: Művészi cseh vasöntvények kiállítása Sopronban. BKL-K. 115, 1982, 95–96.

A Magyar Hidrológiai Társaság II. Országos Vándorgyűlése. HiK. 62, 1982, 283–285.

A magyar könyv-, nyomda- és sajtótörténeti szakirodalom 1981-ben. MKSZ. 98, 1982, 385–392.

Majer Antal: Irányelvek a soproni tájvédelmi körzet erdőgazdálkodási és természetvédelmi tervéhez. Az

EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 43–45.

Majer Antal: Lúcfenyvesek korszerű gyérítése. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 40–43.

Marác László Károly: Egykorú holland tudósítás az 1681. évi soproni országgyűlésről. SSz. 36, 1982, 243.

Marosvölgyi Béla: A GYSEV soproni gépesített farakodójának technológiai tanulmányterve. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron 1981 (1982), 59–60.

Mastalír Ernőné: A huszonöt soproni nyári egyetem története. SE. 1981–82, 4. sz. 4–5.

Mayer, Josef: An der Wolfsgrube vorbei. Volk und Heimat 37, 1982, 4. sz. 23.

Mayer, Josef: Bildstöcke-Marterl-Denkmäler. Kronzeugen des Schicksals. Volk und Heimat 37, 1982, 3. sz. 18–23.

Mayer, Josef: Esterháza. Folterkammer und Marionettenspiel. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 4–10.

(megay): Altamíra-Fertőrákoson. MN. 38, 1982. máj. 30.

Megújul a nagycenki kastély. TM. 93, 1982, 7. sz. 33.

Mehr Bier aus Ödenburg. NZ. 26, 1982. máj. 8.

Meisel Jánosné (összeáll.): A magyar földtani irodalom jegyzéke, 1981. FK. 112, 1982, 275–297.

Merényi Oszkár–Varga Tibor: Újabb adalékok Berzsenyi Dániel iskolázatásához. SSz. 36, 1982, 238–242.

Mersich, Barbara: Lostage zur Mittwinterzeit. Volk und Heimat 37, 1982, 4. sz. 32–33.

Mesterházy Sándor: A telefon első gyakorlati hasznosítása Sopronban és Sopron vármegyében. 2. SSz. 36, 1982, 50–54.

Mészáros Zoltán–Szabóky Csaba–Ronkay László: Adatok a Fertő-tó lepkefaunájához. Közlemények. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága 1976–1981. (Alpokalja természeti képe.) 1981 (1982), 1. sz. 89–90.

Mihalkovits, Ernst: Ritzing. Volk und Heimat 37, 1982, 4. sz. 36–37.

Milletich, Helmut Stefan: Der vergessene Michael Haydn. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 21–22.

Mollay Károly: Buzás, Josef: Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem Jahre 1713. Eisenstadt, 1981. SSz. 36, 1982, 94–95.

Mollay Károly: Domonkos Ottó: Ár- és bérlimitációk Sopron városban és Sopron megyében (XVI–XIX. század). Bp., 1980, SSz. 36, 1982, 93–94.

Mollay Károly: Domonkos Ottó: A magyarországi képfestés. Bp., 1980. SSz. 36, 1982, 188–189.

Mollay Károly: Haiding, Karl. (hg.): Johann Reinhard Bünker: Schwänke, Sagen und Marchen in

heanzischer Mundart. Mit Ergänzungen zur Auflage von 1906 in vereinfachter Mundartwiedergabe. Graz, 1981. SSz. 36, 1982, 274–275.

377 Mollay Károly: Kiss Jenő: Nyelvjárási tanulmányok. Bp., 1981. SSz. 36, 1982, 282–283.

Mollay Károly: Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig. Bp., 1982, Akadémiai K. 644.

Mollay Károly: Roth-Fuchs, Gabriele: Rust: 300 Jahre Freistadt. Eisenstadt, 1981. SSz. 36, 1982, 284.

Mollay Károly: Településtudományi Közlemények 28. szám. Bp., 1979; 29. szám. Bp., 1980. SSz. 36, 1982, 275–277.

Molnár László: Bányahegyek. – Asztali díszek. TV. 113, 1982. 1. sz. 36.

Molnár, László: Bergbau-Museen und Denkmäler des Bergbaus in Ungarn. Der Anschnitt 34, 1982, 2–10.

Molnár László: A magyarországi bányászati történetírás, a bányászati múzeumok múltja, jelene és a jövő feladatai. BKL.-Kőolaj és Földgáz 15 (115), 1982, 155–157.

Molnár László: A magyarországi bányászattörténeti kutatás és a bányászati múzeumok múltja, jelene és jövőbeli feladatai. BKL-B. 115, 1982, 113–117.

Molnár László: Mária Terézia rendeletei és azok hatása a magyar bányászatra. (Maria Theresia als Königin von Ungarn c. Eisenstadtban 1980. október 6–10. között rendezett nemzetközi szimpóziumon elhangzott előadás.) BKL-B. 115, 1982. 336–340.

Molnár László: Schemnitz. – Wiege des Bergbaus. Bergbau 33, 1982, 146.

Molnár László: Ungarische technik-geschichtliche Quellen der Bergbaus im Karpaten-Bogen. Sources for the History of Technology National Comparisons c. ICOHTECS Symposium. Smolenice 1982. jún. 6–10. 136–150.

Molnár Sándor: Szakmánk életéből. Megemlékezés Vadas Jenő professzorról. EF. 1982, 8–9. sz. 6.

Monok István (szerk.): Magángyűjtemények Magyarországon 1551–172]. Könyvjegyzékek bibliográfiája, Szeged, 1981 (1982), JATE, 219. (Könyvtártörténeti Füzetek)

Monok István (szerk.): Magángyűjtemények Nyugat-Magyarországon 1555–1721 Könyvjegyzékek bibliográfiája. Szeged, 1982, JATE 161. (Könyvtártörténeti Füzetek)

A munkásművelődésről Sopronban. N. 29, 1982, 2. sz. 5–7.

Muck Tibor: 425 éves a Berzsenyi Dániel Gimnázium. Századokra kisugárzó szellemi műhely. Jubileumi ünnepség Sopronban. K. 38, 1982. okt. 5.

Muck Tibor: A soproni fiatalok és a népi írók. Kiállítás a Lábasházban. K. 38, 1982. ápr. 3.

Museum in Sopron. Zwei Originalbriefe von Franz Liszt. BR. 16, 1982. márt. 15.

Mühl Nándor: A soproni helyi szervezet 1981. évi munkája. BKL-K. 115, 1982, 94.

- Nagy Alpár: A Bartók-centenárium főbb eseményei Sopronban. SSz. 36, 1982, 363–365.
- Nagy Elemér: Építészetünk és Klebelsberg Kuno. MÉP. 1982, 6. sz. 58–59.
- Nagy Zsoltné: Könyvtári Szemle 1913–1915. Hasonmás kiadás. Bp. 1979–1980. OSZK. MKSz. 98, 1982, 172–173.
- Németh Gyula–Ágfalvi Mihály–Szabó Gyula: Tízéves a Földmérési és Földrendezői Főiskolai Kar. GK. 34, 1982, 328–334.
- Nikolics Károly: Sopron. Patikamúzeum. Bp.,–Veszprém, 1982, Kartográfia 16. (Tájak-Korok-Múzeumok 106.)
- A nosztalgia vonat. TM. 93, 1982, 10. sz. 31.
- Nowak, Leopold: Joseph Haydn-Leben, Bedeutung und Werk. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 8–13.
- Odze György: Csalán. ÚjI. 22, 1982, 111–116.
- Ónody Éva: Sopron. Das Treppenwunder. BR. 16, 1982. jan. 18.
- Öffentliche Gebietstanzschau: geht Ödenburger Treffen voraus. NZ. 26, 1982. márt. 13.
- p. 1.: Nationalitätentreffen im Burgenland. NZ. 26, 1982. nov. 6.
- Pap János: Egy álmodozó vállalkozó: Széchenyi Ödön. ÉT. 37, 1982, 1012–1013.
- Papp Géza: Egy befejezetlen tudományos életmű. Emlékezés Szigeti Kiliánra. Vi. 47, 1982, 863–865.
- Passl, Rainer: Ärztezentrum und Unfallambulanz in Frauenkirchen. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 16.
- 378 Paul, Hans: Das Haus Esterházy und die Musik. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 1–3.
- Paul, Hans: Die Gemeinde Markt St. Martin (Bezirk Oberpullendorf). Volk und Heimat 37, 1982, 3. sz. 6–7.
- Paul, Hans: Die Stadtgemeinde Mattersburg. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 19–20.
- Paul, Hans: Rudersdorf. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 28–30.
- Paul, Hans: Volk und Heimat Burgenlandlexikon: Peter Zauner. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 39–40.
- Paul, Hans: Zur Organisation der jüdischen Rabbinat in den Bezirken Eisenstadt, Mattersburg und Oberpullendorf um 1850. BHBl. 44. 1982, 63–70.
- Pántos György–Pántosné Derimova Tatjana–Vahaye Gabriel: A hidrolizálható N és könnyen oldható tápelemek dinamikája néhány magyarországi erdei ökoszisztéma talajában. Agrártudományi Közlemények 41, 1982, 520–529.
- Pereházy Károly: Magyarországi kovácsoltvas-művesség. Bp., 1982, Corvina, 71 + 46 t.
- Perényi Imre: A rekreációs igények kielégítésének néhány városrendezési feltétele. Vá. 1982, 4. sz. 22–25.

- Perschy, Jakob: Die Marktgemeinde Donnerskirchen. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 17–18.
- Perschy, Jakob: Neusiedl am See. Kalvarienberg. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 32–33.
- Pethő Lajos: Unokáink is inni fogják? Vizeink jelene és jövője. Műhely 5, 1982, 2. sz. 3–7.
- Polsterer, Josef: Hotel Burgenland ehemals Weisse Rose in Eisenstadt. BL. 33, 1982, 26–29.
- Porpáczy Aladár: A nemesítési alapanyagként előállított Ribes cynosbati L. és köszméte (R. grossulasia L.) fajhibrid és egyes tulajdonságainak vizsgálata. Kertgazdaság 1982, 5. sz. 33–38.
- Pozsgay Imre: A soproni iskolára. ÚjT. 19, 1982, 43. sz. 5.
- Prickler, Harald: Die Lebzelter von Lutzmannsburg. BHBl. 44, 1982, 71–79.
- Probst, Franz: Theaterlandschaft Burgenland. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 31–33.
- Programm des Ödenburger Volkstanztreffens. NZ. 26, 1982. szept. 11.
- Pusztai László: Utószó egy kiállításához. MÉP. 1982, 6. sz. 47–51.
- Rácz Józsefné: Sopron belterületi zöldfelületei. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron 1981 (1982), 75–76.
- Rátkai Ferenc: Joseph Haydn születésének 250. évfordulójára. Műhely 5, 1982, 4. sz. 3–4.
- Regionalplanung Burgenland. Raumplanung Burgenland. 1982, 2. sz. 83. Reingrabner, Gustav. Der Protestantismus in Stadtschlaining. Zusammenhänge und Entwicklungen (zugleich eine Jubiläumsbetrachtung). BHBl. 44, 1982, 49–61.
- Renisch, Franz: Johann Thomas Trattner. Volk und Heimat. 37, 1982, 4. sz. 24–28.
- Renner-Ausstellung in Ajka. Nz. 26, 1982. okt. 16.
- Rennhofer, Maria: Auf den Spuren eines Komponisten. P. 10, 1982, 2. sz. 59–60.
- Rédey Pál: Iskola, elkötelezettség és nemzeti kultúra. Műhely 5, 1982, 4. sz. 47–51.
- Richnovszky Andor: Adatok a Fertő tó Mollusca faunájához. Közlemények. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága 1976–1981. (Alpokalja természeti képe.) 1981 (1982), 1. sz. 101–102.
- Rittsteuer, Josef: Die katholische Kirche – gestern und heute. BF. 1981 (1982), 70. H. 92–109.
- Rosnak, Hans: Für eine neue Friedenskultur. BL. 33, 1982, 3–4. sz. 4–5.
- Rózsa Gyula: Keresztúry Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. KR. 1982, 9. sz. 34.
- Römerbad in Sopron. BR. 16, 1982, ápr. 5.
- 379S. Gy. F.: Másik ezer év. KÚ. 23, 1982, 23. sz. 14–15.
- Salamin Pál: A vízügyi felső- és középfokú oktatás 200 év távlatában. 2. MV. 1982, 4. sz. 20–21.

- Salamon Nándor: Negyedszázados múlt... Giczy János festészete. *Mű.* 23, 1982, 3. sz. 16–19.
- Sárkány Pál (szerk.): Agrártermelésünk 2000-ben. Bp., 1982, Mezőgazdasági 339.
- Schlag, Gerald: Joseph Haydn zum 250. Geburtstag am 31. März. *Volk und Heimat* 37, 1982, 1. sz. 1–7.
- Schlag, Gerald: Landwirtschaft und Landwirtschaftspolitik im Burgenland vom Ersten Weltkrieg bis zur Weltwirtschaftskrise. *BF.* 1981 (1982), 70. H. 110–130.
- Schmall, Sabine: Theater im Burgenland 1921–1938. *BL.* 33, 1982, 1–2. sz. 6–8.
- Schmidmaier, Dieter: Der Umwelt- und Naturschutz und die Bibliotheken. *ZB.* 96, 1982, 73–77.
- Schmidt Attila: Városaink közbiztonsága. Ha kevés a szálloda. *Népszava* 110, 1982. júl. 9.
- 60 Jahre Burgenland. *BF.* Eisenstadt, 1981 (1982), Burgenländisches Landesarchiv 161. 70. H.
- Sedlmayr János: Sopron, Templom u. 12. sz. Műemlék lakóház helyreállítása. *MÉPi.* 31, 1982, 83–86.
- Sedlmayr János: Utalások elpusztult homlokzati elemekre. *M.* 26, 1982, 263–275.
- Sedlmayr Jánosné: Rehabilitáció Sopron védett belvárosában. *Vá.* 1982, 3. sz. 30–31.
- Seljahudin, Achmet–Jenser Gábor–Kollónyi László–Hegab, Aly: A málnatörpülés-mikroplazma magyarországi előfordulása. *Kertgazdaság* 14, 1982, 21–25.
- Sergő Erzsébet: Népi gyógyászati eszközök a magyar múzeumokban OK. *Suppl.* 1979 (1982), 287–312.
- Simon Károly: Az a hét esztendő... *Vasi Szemle* 36, 1982, 99–113.
- Simon V. Péter: Német polgárság magyar földön. *Vasi Szemle* 36. 1982, 140–141.
- Sindulár Anna: Győr-Sopron megyei tudósítónktól. Gyanús „kirándulók”. *Mő.* 25, 1982, 1. sz. 30.
- Sindulár Anna: Győr-Sopron megyei tudósítónktól. A határon. *Mő.* 25, 1982, 12. sz. 31.
- Sisa József: A Kazinczy utcai zsinagóga Miskolcon és az evangélikus templom tornya Sopronban, Ludwig Förster alkotásai. *M.* 26, 1982, 257–262.
- Sódor Márton–Andrési Pál: Bagolyköpet vizsgálatok Sopron környékén. *Madártani tájékoztató* 1982. ápr.–szept. 111–112.
- Somkuti Elemér: A faipar műszaki doktorai. Az Erdészeti és Faipari Egyetemen utolsó 5 éves időszak tapasztalatai. [sic!] *Fa.* 32, 1982, 289–292.
- Somorjay Dorottya: Sopronból, Székesfehérvárról, Szegedről. *Mű.* 25, 1982, 4. sz. 16–18.
- Sótér István: Berzsenyiről – olyanoknak, akik nem is ismerhetik. *ÚjI.* 22, 1982, 5. sz. 3–12.
- Stemlerné Balogh Ilona: Egy kép, egy esemény. A „vándorló fegyház”. *História* 5, 1982, 2. sz. 19.
- Strobl, Otto: Joseph Haydn. *Volk und Heimat* 37, 1982, 1. sz. 18–20.

Suppan, Arnold: Um die Südgrenze des Burgenlandes. Grenzziehung an der deutsch–magyarisch–slowenischen Dreivölkerecke 1918–1921. BF. 1981 (1982), 70. H. 131–157.

Surányi Miklós: Egyedül vagyunk. Bp., (Debrecen) 1982, Szépirodalmi 487 + 541.

Swantusch, G.: Internationaler Faschingstrubel. 6. Fremdenverkehrsball in Sopron. BR. 16, 1982. márt. 7.

Sz. Gy.: Hotel Sopron. V. 8, 1982. 5. sz. 1.

Szabó Iréne: A szakszervezetek Győr-Sopron megyében. Népszava 110, 1982. jan. 15.

380 Szabó János Barna: Higiénés entomológiai problémák megelőzésének lehetőségei az Alpokalján a gyűjtő munka során. Közlemények. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága 1976–1981. (Alpokalja természeti képe.) 1981 (1982), 1. sz. 75–76.

Szabó Jenő: A költő drámaíró és műfordító Kerpely Jenő. SSz. 36, 1982, 266–273.

Szabó, Jenő: Kulturelles Erbe gesichtet. Pädagoge mit Leib und Seele. NZ. 26, 1982. máj. 29.

Szabó Jenő: Mühl Aladár emlékezetére (1902–1981). SSz. 36, 1982, 262–265.

Szabó Jenőné: Krónika. TM 93, 1982, 6. sz. 4–5.

ifj. Szabó Kálmán: A közösségben élő német nemzetiségű lakosság könyvtári ellátásának néhány problémája. Kisalföldi Könyvtáros 1982, 2. sz. 15–23.

Szabó Kálmán: A soproni Berzsenyi Dániel Gimnázium Könyvtára (Vázlatrajz). Kisalföldi Könyvtáros 1982, 1. sz. 29–32.

Szabó László: 30 éves a valétatalálkozó. BKL-B. 115, 1982, 741.

Szabó Leventéné: A Lövérék tervpályázat felhasználásának sorsa. Vá. 1982, 1. sz. 36–37.

Szakál Ernő köszöntése, Műhely 5, 1982, 2. sz. 35.

Szalay-Marzsó Lászlóné: A továbbképzés lehetőségei. B. 37, 1982, 1. sz. 35.

Szantó, Judith R.: 2. Haydns Alltag in Ungarn. P. 10, 1982, 2. sz. 61–64.

Szarka Árpád: Kasichnitz József (1899–1982). SSz. 36, 1982, 366–367.

A. Szála Erzsébet: Amikor tantárgy volt az újságolvasás. 425 éves a soproni líceum. MN. 38, 1982. szept. 22.

Szántó Istvánné: Regionális és szelektív iparfejlesztés. Sopron város iparfejlesztésének jellemzői, a fejlődés várható iránya. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 135–136.

Szárász György: A tábornok. 12. E. 19, 1982, 245–267.

Szelestei N. László: A magyarországi nyomdásztörténetírás kezdetei. MKSz. 98, 1982, 19–39.

Szemző Béla: A magyar cukorrépa termesztés újjászervezése, 1945–1948. ASz. 24, 1982, 184–238.

Szendrey István: Glifozát tartalmú szerekkel szembeni tűrőképesség vizsgálata hazai fenyőféléknél. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény. Sopron, 1981 (1982), 48–49.

Szendrődi László: Erdő- és fagazdaságunk 2000-ben. Sárkány Pál (szerk.): Agrártermelésünk 2000-ben. Bp., 1982, 233–256.

-szent-miklóssy-: Borverseny Sopronban. KSZ. 31, 1982, 20. sz. 1.

-szent-miklóssy-: Olcsóbb a felújítás. Soproni korszerűsítések. KSZ. 31, 1982, 48. sz. 18 + belső címlap.

Szent-Miklóssy Ferenc: Sopronon túl is ismerik. A hibátlan borok titka. KSZ. 31, 1982, 32. sz. 10 + belső címlap.

Szita Szabolcs: Adatok a háborúellenes és antifasiszta ellenállás Sopron megyei történetéhez (1944–1945). 1–4. SSz. 36, 1982, 19–36, 116–128, 212–225, 301–313.

Szmolyan, Stefan: Weinbau im Burgenland. BL. 33, 1982, 3–4. sz. 36–37.

Sztankay József: Tettek Sopronért. Népszava 110, 1982. okt. 10.

Tamás Enikő: Kertelés nélkül. Cikláment vegyenek!? KSZ. 31, 1982, 35. sz. 5.

Tidrenczel Sándor: Talpassy Tibor: A reggel még várat magára. Valóság 25, 1982, 7. sz. 111–112.

Tilcsik György: Ismeretlen adatok Kőszeg, Szombathely és Vas megye népességi és kereskedelmi viszonyaihoz a XIX. század közepén. Vasi Szemle 36, 1982, 439–459.

Tilkovszky Lóránt: Kővágó László: Nemzetiségek a mai Magyarországon. Bp., 1981. Párttörténeti Közlemények 28, 1982, 3. sz. 222–226.

Tilkovszky Lóránt: A magyarországi szociáldemokrata párt tevékenysége a német nemzetiség körében (1919–1931). Párttörténeti Közlemények 28, 1982, 4. sz. 63–105.

Tipity János: Művészi kovácsoltvas emlékeink. K. 38, 1982. ápr. 10.

Tirnitz József: Sopron és vidékének munkásmozgalma (1925–1928). Győr, 1982, MSZMP Győr-S. megyei Biz. 143.

381Tobler, Felix: Kroatische Vorkämpfer für den Anschluss des Burgenlandes an Österreich. BL. 33, 1982, 3–4. sz. 30–31.

Tompa Károly: A Tanulmányi Állami Erdőgazdaság Tómalmi Csemetekertjének 15 éve. SSz. 36, 1982, 54–65.

Tompa Károly: Tasakos fenyőfácskák nevelése. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron 1981 (1982), 24–25.

Tompa Károly: Termesztöközegek és levéltrágyák az erdészeti csemetetermesztésben. Az EFE Kutatási Témái 1. Közlemény Sopron, 1981 (1982), 23–24.

Tompa Károly: A reformtanterv szerinti oktatás főbb tapasztalatai az Erdészeti és Faipari Egyetem

- Erdőmérnöki Karán. FSZ. 31, 1982, 282–288.
- Tompos Ernő: Soproni polgári címerek a Szent Mihály Testvérület könyveiben. SSz. 36, 1982, 326–334.
- Tóth Erzsébet: Osztrák–magyar Fertő tavi szimpózium Sopronban. I. 86, 1982, 382–385.
- Tóth Kálmán: A környezet alakító hatása a településekre. Vá. 1982, 2. sz. 30–31.
- Tóth Sándor: A Soproni-hegységben folyó Syrphidae kutatások. Közlemények. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága 1976–1981. (Alpokalja természeti képe.) 1981 (1982), 1. sz. 83–84.
- Többen a várakról. Bp., 62. Pf. 634. 1396. Magyarország 19, 1982. dec. 5.
- Tömör-Tones Ede: Adalék a soproni gázmű történetéhez. SSz. 36, 1982, 174.
- Török Sándor: Mi volt a neve a három kabar törzsnek? Sz. 116, 1982, 986–1059.
- Traser György: Talajinszepticidok hatása a talajfaunára. Erdészeti és Faipari Tudományos Közlemények 1981 (1982), 2. sz. 129–138.
- Traxler, Gottfried: Feuerlilie, Liliom bulbiferum L., im Burgenland. BHBl. 44, 1982, 129–130.
- Tuba László: A Győri Múzeum Évkönyve Arrabona 19–20. 1977–1978. H. 1982, 3. sz. 59–60.
- Tüskés Tibor: Borsodi Zsuzsa kerámiái. KÚ. 23, 1982, 38. sz. 15.
- Tüskés, Tibor: Soproner Tore. BR. 16, 1982. máj. 24.
- Ulreich József: Sedlmayr János kiállítása. SSz. 36, 1982, 360–361.
- Ungarische Woche. Sensationeller Fund in Sopron. Neuer Skanzen in Fertőszéplak. BR. 16, 1982. aug. 30.
- Urbán István: Szerkezettervezési (statikus) munka a műemlékek helyreállításánál. M. 26, 1982, 70–82.
- Ünnepi gyűlés az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 90. évfordulóján (Miskolc, 1982. március 12.). Hozzászólások: Molnár László okl. bányamérnök. BKL-B. 115, 1982, 463–464.
- V. A.: „Csak egy földünk van” országos vetélkedő. Parkok, erdők Sopron környékén. B. 37, 1982, 372.
- Vanyó Tihamér: A szerzetesi életforma válsága hazánkban a 18. század második felében. TSz. 1982, 2. sz. 211–228.
- Varga Lajos: Fertő vidéki útlevel. TM. 93, 1982, 6. sz. 16.
- Varga Zsolt: Madártani adatok Sopron környékéről. Madártani Tájékoztató 1982. okt.–dec. 220–221.
- Válogatás a Mezőgazdasági Könyvhónap alkalmából meghirdetett „Szakirodalomterjesztési Verseny”-re beküldött pályamunkákból. MEIK. 1982, 1. sz. 7–18.
- Várkonyi Endre: Műemlékek. Huszonegyedik óra. Magyarország 19, 1982. máj. 16.
- Végh-Alpár Sándor: Drága a soproni fedett fedele. Aki zenét rendel, fizessen! MHi. 15, 1982. máj. 27.

- Végh-Alpár Sándor: Reznált jubileum. Feltámad-e Brennberg? MHi. Mell. 15, 1982. ápr. 10.
- Vida Mária: A Kozma és Damján tisztelet írásos és tárgyi emlékei Magyarországon. OK. 26, 1980 (1982), 1–3 (89–91). sz. 257–265.
- 382 Vidovszky Ferenc: Energia-biomassza-erdőgazdálkodás. Sárkány Pál (szerk.): Agrártermelésünk 2000-ben. Bp., 1982. 225–232.
- Viniczai István–Windisch Aladárné (összeáll.): Az 1979. évi Magyarországon megjelent hadtörténelmi irodalom bibliográfiája. 2. HK. 29, 1982, 138–152.
- Viniczai István–Windisch Aladárné (összeáll.): Az 1980. évi Magyarországon megjelent hadtörténelmi irodalom bibliográfiája. 1. HK. 29, 1982, 681–698.
- Vizi, Gyöngyi–Kanyó, László: Auf Bühne und Strassen. Fest der ungarndeutschen Tänzer in Ödenburg. NZ. 26, 1982. okt. 9.
- Vörös Györgyné: Az agrárfelsőoktatási intézmények könyvtárainak 1981. évi munkájáról. MÉLK. 1982, 2. sz. 14–26.
- Vörös László Zsigmond: Jemelka József soproni herbárium 1843–47-ből. Közlemények. Vas megyei Múzeumuk Igazgatósága 1976–1981. (Alpokalja természeti képe.) 1981 (1982), 1. sz. 61–63.
- Walkovszky Attila. Csapadék-intercepció a Fertő tavi nádasban. Beszámolók az 1980-ban végzett tudományos kutatásokról. Bp. 1982. 200–212.
- Wallner Ernő: Die Obere Wart. FRK. 30, 1982, 286–288.
- Weiss. Michael P.: J. Lajos Csóka OSB: Geschichte des Benediktinischen Mönchtums in Ungarn. St. Ottilisn, 1980. BHBl. 44, 1982, 140–142.
- Wéber Antal: Sobor Antal: Hosszú háború. K. 1982, 2. sz. 30–31.
- Winkler Gábor: Sopron, Árpád út és környéke rekonstrukciója. MÉP. 1982, 2. sz. 16–17.
- Winkler Gábor: Ikva Áruház, Sopron, Árpád út. MÉP. 1982; 2. sz. 13–15.
- Winkler Gábor: Sopron, Ikva áruház. MÉPi. 31, 1982, 1–2. sz. 15–16.
- Winkler Gábor: Sopron, Palatinus Vendégfogadó. MÉPi. 31, 1982, 1–2. sz. 74–75.
- Winkler Gábor: Történelmi belvárosok rekonstrukciós tervezésének tudományos kérdései. ÉÉ. 14, 1982, 535–538.
- Zachar József: Ráttky György kuruc ezereskapitány francia generális (?–1742). HK. 29, 1982, 355–392.
- Zakar János: Egy soproni vonatkozású ikonográfiai tévedés helyreigazítása. M. 26, 1982, 68–70.
- Zádor Alfréd: Aujeszki László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő táj lakossága. Bp., 1976. SSz. 36, 1982, 280–282.

Zádor Alfréd: A Hanság lecsapolásának története. SSz. 36, 1982, 338–348.

Zádor Erika: Kelták az Alpok lábainál. MHi. Mell. 15, 1982. ápr. 10.

Zentai László: Tüskés Tibor: A nyugati kapu. Bp., 1981. Műhely 5, 1982, 3. sz. 78–80.

Zika Klára: A magyar ipar szolgálatában. Fórum 1982, 10. sz. 12–13.

Zilay Tibor: Ausztria. Tó a határon. Magyarország 19, 1982. nov. 7.

Zimmermann, Edmond: Der alte Edelfhof in Marz. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 23–25.

Zimmermann, Edmund: Die sieben Gemeinden. Volk und Heimat 37, 1982, 2. sz. 22–23.

Zimmermann, Edmund: Per Pedes durch das Burgenland. 1., 3. Volk und Heimat 37, 1982, 1. sz. 34–35., 3. sz. 35–36.

Zsoldos József: Ferlin József 1929–1981. BKL-K. 115, 1982, 173.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Tüskés Tibor: A nyugati kapu. Móra Ferenc könyvkiadó, Budapest, 1981, 295 lap

**Tüskés Tibor: A nyugati kapu. Móra Ferenc könyvkiadó,
Budapest, 1981, 295 lap**

Az „Ezerszínű Magyarország” című ifjúsági sorozat nyugat-magyarországi kötetének megírását nem is bízhatták volna hivatottabb íróra, mint Tüskés Tiborra, akinél az írói tehetség szociográfiai tapasztalatokkal is társul, amit előző munkái során szerzett. A könyvnek majdnem a fele – 146 oldal – foglalkozik Sopronnal és a történelmi 383Sopron megye területével. Mint kívülről szemlélő fedezte fel magának a tájat. Hosszabb időre eljött a városba, nyitott szemmel nézett körül és szívta magába a közvetlen benyomásokat. Sok mindent észrevesz, ami az itt élők számára már megszokott és fel sem tűnik. Élményeiről frissen, hangulatosan, helyenként szinte izgalmasan számol be, ami a fiatal olvasók figyelmének lekötésére nagyon alkalmas. Minden során látszik, hogy megszerette a tájat és annak népét. Az író ezt így fejezi ki: „Sopronban járva, a városban tartózkodva természetesen nem lettem Sopron szakértő... Csak megszerettem a varost, igyekeztem átélni sorsát”.

Történelmi személyeket és eseményeket ép oly színesen elevenít meg, mint személyes találkozásait a városban ma élő emberekkel. Ezek bizonyára sokszor véletlenül jöttek létre, a személvek kiválasztása, a beszélgetések is szubjektívek.

Természetesen a történelmi események leírása is sokszor leegyszerűsített, idealizált, de a fiatal olvasót bizonyára az ilyen hangú írás képes legjobban megfogni.

Kár, hogy néhány feltűnő képcsere történt. A 91. és 92. oldal képét felcserélték: a balfi szanatórium szerepel Lövér-üdülőként. A KPVDSZ üdülő, pedig mint balfi „Füüdőszálló”. A soproni régészeti múzeum gótikus pincéjében található istenszobrok pedig a könyv szerint Szombathelyre kerültek (175. l.). Pusztacsalád helyett több helyen *Pusztacsatád* szerepel. A balfi fürdőről írva azt mondja a szerző, hogy „Balfon már a két háború közt kéntartalmú gyógyvizet találtak” stb. (86. l.). A könyv többi részénél

látszik, hogy a szerző alaposan tanulmányozta a helytörténeti irodalmat, de itt elkerülte a figyelmét a fürdő római eredete és az elmúlt századokban a virágzó fürdőletről megjelent számos közlemény.

Külön dicséretet érdemelnek a szép fényképfelvételek.

Metzl János

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / LEVÉLSZEKRÉNY

LEVÉLSZEKRÉNY

Király Tibor írja: A SSz. 1982; 149. lapján, a cikkemben közölt fényképei a Lajtabánság postaigazgatója „Igazolvány”-ának francia fordításában *Nyugat-Magyarország* neve sajtóhibából eredően mint „Hongrie Accidentale” szerepel a helyes „Hongrie Occidentale” helyett. A nyomda öröge itt megtréfálta Prónayékat, mert a megközelítően azonos francia *accidentel* jelentése ’esetleges, véletlen’ (vö. még *accidentaliser* ’kitesz a véletlennek’).

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MUNKATÁRSAINK

MUNKATÁRSAINK

Dr. Szabó Jenő író, Sopron, Madách u. 10.

Bognár Dezső, a Soproni Városszépítő Egyesület elnöke, Sopron, Május 1. tér 49.

Dr. Hiller István, az EFE Központi Egyetemi Könyvtárának főigazgatója, Sopron, Pf. 132.

Hárs József statikus szerkesztő, Sopron, Május 1. tér 21/23.

Venezs Ernő a LFMK igazgatója, Sopron, Liszt F. u. 1.

Király Tibor, Sopron Május 1. tér 67.

Alpárné Szála Erzsébet muzeológus, Sopron, Központi Bányászati Múzeum, Templom u. 2.

Printz János közgazdász, 1144 Budapest, Szentmihályi u. 26.

Láng Miklós szerkesztő, 1082 Budapest, Üllői út 54/VI/51.

Kornidesz Mihály, a Magyar Televízió elnöke.

Dr. Szabó Gyula igazgató-főállatorvos, Sopron, Kisfaludy u. 2.

Dr. Berecz Dezső író, Sopron, Kisfaludy u. 8.

Dr. Faragó Sándor múzeumigazgató, Kapuvár, Rábaközi Múzeum.

Dr. Holl Béla irodalomtörténész, 1113 Budapest, Kökörcsin u. 2.

Mastalirné Zádor Márta tud. főmunkatárs, Sopron, Pf. 132.

Dr. Metzl János kórházi főorvos, Sopron, Május 1. tér 35.

1983. XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI SZEMLE

384 SOPRONI SZEMLE

Ödenburger Rundschau
Lokalthistorische Quartalschrift
Redaktion: Karl Mollay

Inhaltsverzeichnis:

Szabó, Jenő: Geschichte des Ödenburger Stadtverschönerungsvereines. Zweite Periode (1946–1948; 1968–1983)

Bognár, Desider: Bemerkungen zur Arbeit von Szabolcs Szita „Zur Geschichte des kriegsfeindlichen und antifaschistischen Widerstandes im Komitat Ödenburg 1944–1945 (SSz. 1982, Nr. 1–4)“

Aktuelle Fragen der Udenburger Geschichtsforschung

Hiller, Stefan: Karl Mollay 70 jährig

Hárs, Josef: Luftaufnahmen von Ödenburg aus dem Jahre 1944

Kleine Mitteilungen

Venezs, Ernst: Die Zusammenarbeit der Schulen mit den kulturellen Institutionen in Ödenburg (Mai 1981)

Király, Tiburtius: Die Sonderpost der Ödenburger Militäroberrealschule

A.-Szála, Elisabeth: Siegmund Georg Liebezeit (1689–1739)

Printz, Johann: Hundert Stunden bis auf eine über den Sport

Láng, Nikolaus: Im Raab-Ödenburger Komitat entstandene Gemälde von Béla Vidovszky

Kulturelles Leben in Ödenburg

Kornidesz, Michael: Eröffnungsrede bei der IV. Ungarischen Medaillen-Biennale in Ödenburg (24. Juni 1983)

Szabó, Gyula: Die Enthüllung der Manninger-Gedenktafel

Nekrologe

Berecz, Desider: Vor 90 Jahren wurde Desider Geleji (1893–1909) geboren

Faragó Alexander: Der Maler Josef Áldozó (1892–1983)
Holl, Béla: Der Musikhistoriker Kilian Szigeti (1913–1981)

Bücherschau

Hiller, Stefan–Mastalir-Zádor, Martha: Die Odenburg-Bibliographie des Jahres 1982
Metzl, Johann: Tüskés, Tiburtius: Das Tor nach dem Westen. Móra Ferenc Verlag. Budapest, 1981, 295 S.

Briefkasten

Unsere Mitarbeiter

Végjegyzet

1 (Megjegyzés - Popup)

Az első szakasz: SSz. 1983. I-16, 97–132.

2 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1970, 34.

3 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1973, 6.

4 (Megjegyzés - Popup)

Tanácsjegyzőkönyv, 1951. február 14.

5 (Megjegyzés - Popup)

Tanácsjegyzőkönyv, 1953. szeptember 28.

6 (Megjegyzés - Popup)

Tanácsjegyzőkönyv, 1954. április 25.

7 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1968, 6.

8 (Megjegyzés - Popup)

Bognár Dezső szóbeli közlése.

9 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1970, 274.

10 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1969, 194.

11 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1970, 34.

12 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1960, 34.

13 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1960, 40.

14 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1968, 7.

15 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1960, 124.

16 (Megjegyzés - Popup)

Ezeket, valamint a többi, az egyesületre vonatkozó adatot a rendelkezésemre bocsátott egyesületi jegyzőkönyvekből vettem.

17 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1964, 383.

18 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1956, 360.

19 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1975, 290. Dr. Entz Géza 1983-ban építészeti, művészettörténeti, műemlékvédelmi tevékenységéért elnyerte a hamburgi Alfred Töpfer által alapított Herder-díjat.

20 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1975, 290.

21 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1955. A. 157.

22 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1972, 339.

23 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1971, 368.

24 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1970, 36.

25 (Megjegyzés - Popup)

A városi tanács végrehajtóbizottságának 1955. július 29-i ülésének jegyzőkönyvéből.

26 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1960, 216.

27 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1960, 220.

28 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1979, 141.

29 (Megjegyzés - Popup)

Az ankét jegyzőkönyvéből, amelyet Bognár Dezső bocsátott rendelkezésemre.

30 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1957, 161.

31 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1961, 97.

32 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1958, 310.

33 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1962, 289.

34 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1961, 256.

35 (Megjegyzés - Popup)

SSz. 1964, 215.

36 (Megjegyzés - Popup)

A cikk írójáról lásd Hiller István: Bognár Dezső 70 éves. SSz. 1979, 141–142 (Mollay Károly jegyzete).

37 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Kovács Gyözőné (szerk.): Győr-Sopron megye forradalmi harcosainak életrajzgyűjteménye. Győr, 1975, 199.

38 (Megjegyzés - Popup)

I. m. 34–35.

39 (Megjegyzés - Popup)

Hollndonner Lajosra vö. Hiller István–Németh Alajos: SSz. 1978, 296–304.

40 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Szabó Jenő: Molnár József a kommunista és az író (1901–1975). SSz. 1976, 274–281.

41 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Kovács i. m. 66–67; SSz. 1971, 57.

42 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Mátyás Vilmos: Györfi János (1905–1966). SSz. 1967, 89–91.

43 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Fábján Lajos: Volksbund-ellenes megmozdulások a SOTEX labdarúgó szakosztályában. SSz. 1980, 176–178.

44 (Megjegyzés - Popup)

Többekre vö. Kovács i. m.

45 (Megjegyzés - Popup)

A levélbeli kéresemre küldött 2 db pozitív, fekete-fehér felvétel mérete 190×222 mm. (A második az elsőhöz képest kb. ötszörös nagyítás.) A kísérő levélben – amely az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségének sajtó- és kultúr tanácsosától érkezett, 1983. január 4-i dátummal – a forrás pontos megjelölése helyett csak „Washington” olvasható. A képek nyilvánosságra hozatalához hozzájárultak. Ez ellen nem emelt kifogást a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Országos Földügyi és Térképészeti Hivatalának Földmérési és Térképészeti főosztálya sem (47656/1/1983. sz., ügyint.: Molnár Sándor). Ez utóbbi levél dátuma: 1983. márc. 23.

46 (Megjegyzés - Popup)

Mondják, hogy vannak kémjelentések, amelyek révén megtudhatták az amerikaiak, hová szállásoltak be német parancsnokságokat, s mikor lesz az országgyűlés. Csakhogy ezek léte még nem bizonyíték arra, hogy a belvárosra hullott bombáknak a jelentésekben közölt címek voltak a célpontjai. Ismerünk néhány híres kémjelentést, amelyek a megbízónál nem találtak hitelre (pl. a japánok Pearl Harbour ellen várható támadásáról, vagy a Szovjetunió elleni német hadi előkészületekről).

47 (Megjegyzés - Popup)

A Magyar Kir. Rákóczi Ferenc honvéd reáliskolai nevelő intézet értesítője az 1937–39. évről. Statisztikai rész 23. lap.

48 (Megjegyzés - Popup)

Erdélyi Tibor: A soproni küldöncjázat bélyegei. Filatéliai Szemle, 1959, 5. szám, 11. lap.

49 (Megjegyzés - Popup)

Ettre László: Hotelposta. Filatéliai Szemle, 1980, 4. sz. 16–17. lap.

50 (Megjegyzés - Popup)

Erdélyi i. h.

51 (Megjegyzés - Popup)

A Magyar Kir. Rákóczi Ferenc honvéd reáliskolai nevelőintézet értesítője az 1938–39 évről. Statisztikai rész 20. lap.

52 (Megjegyzés - Popup)

Németh Sámuel: Fridelius János. SSz. 1941, 238–239; Leitner József: Deccard Kristóf János. SSz. 1941, 136–138.

53 (Megjegyzés - Popup)

Hrabovszky, Georgius: Scrinium Antiquum Quart. Lc. 152. (A Berzsényi Gimnázium könyvtárában.)

54 (Megjegyzés - Popup)

Mollay Károly: Többsnyelvűség a középkori Sopronban. SSz. 1968, 138; Kovács József László: Wirth Mihály soproni diák Wittenbergben. SSz. 1972, 346.

55 (Megjegyzés - Popup)

A források november 11-ét jelölik meg születése napjaként. Az evangélikus konvent tulajdonában lévő keresztelési anyakönyvi bejegyzés szerint: november 10. Mellette a péntek jelölése áll, ez viszont az öröknaptár szerint november 11. Apja: Paul Liebezeit, anyja: Susanna Rosina Launer.

56 (Megjegyzés - Popup)

Id. Paul Liebezeit 1702. április 3-án címeres nemesi levelet kap I. Lipóttól. Címere: ovális alakú négyelt pajzs, benne kardot tartó kar, két bástyatorony, háromágú korona, két, egymásnak háttal álló ágaskodó oroslán, valamint sugaras napkorong. Vö. Tompos Ernő: Címeres pecsétek, különös tekintettel a polgári címerekre, SSz. 1942, 178. Mások szerint a nemességet 1702. április 6-án nyeri. Vö. Házi Jenő: Soproni polgári családok. 2. köt. Budapest, 1982, 632.

57 (Megjegyzés - Popup)

Kaiser szerint Liebezeit 22 éves korában iratkozik be. In: Kaiser, Wolfram–Völker, Arina: Die Physici Sempronenses und ihre Beziehungen nach Halle und Wittenberg. Orvostörténeti Közlemények 1971, 103.

58 (Megjegyzés - Popup)

„...ich Meine Zwey ältere Söhne, Johann Samueln und Paul Liebezeiten wegen ihres Mütter(lichen) und

Ahnlguths albereit abgefertigt, Sie auch Ehr(lichen) aussgesteuret, alss will ich hiermit Meinen Zweyen jüngern in leczter Ehe erZeigten Söhnen Johann Georg Sigmund und Gottlieb Conradten LiebeZeiten als ein Vorauss Vermacht haben den Völligen Mayrhoff mit aller darZu gehörigen hauss Grundstücken, den Neuaussgerautheten Langschilling-Aker und den Kästenbaumgarten... auch soll diesen Zweyen jüngern an bett-, leingewant, tischgeZeüg, Silbergeschmeid und haussrat ein gleich werthes gegeben werden...”
„...Georg Sigmonds Portion soll bestehen in acht Emer Steiner pro 280 fl(oreni), 10 talenta Haussberg pro 180 fl(oreni), 14 talenta Heller pro 308 fl(oreni), 8 talenta Erdburger 114 fl(oreni) und 8 talenta Angerer 144 fl(oreni)”. A szántók, dülök neve előtt álló talenta (talentum) ill. emer (akó) földmértékek. A talentum = 64 négyszögöl, az akó soproni nagyságát nem ismerjük. A végrendelet jelentős vagyronról tesz említést: csak a belvárosi házat – ingatlanaival együtt – 4000 guldenra becsüli. A végrendelet értelmében a két ifjabb fiú – tehát G. S. Liebezeit is – szántókat, dülöket, s teljes majorságot örököl a hozzájuk tartozó telkekkel együtt. Külön megjegyzésben szerepel, hogy a tanulásra szánt pénzt nem lehet az örökséghez számítani, mert az attól függetlenül rendelkezésükre áll. Liebezeit (:Pauli:) senioris, Civis Sempronensis Testamentum. Ladula L. Fasc. III. Num. 102. (A városi levéltárban.)

59 (Megjegyzés - Popup)

Hajnóczy, Daniele: Georgius Sigismundus Liebezeit. Sempronii, 1739; valamint Horányi Elek: Memoria Hungarorum... c. művének 484–485. lapján.

60 (Megjegyzés - Popup)

Liebezeit, G. S.: De abortus noxia et nefanda promotione. Halle, 1711, 46 lap.

61 (Megjegyzés - Popup)

„Seine am 14. Jänner 1711, vorgetragene Disputation ist von Alberti verfasst worden, und später unter dessen Namen neu herausgegeben worden” (Kaiser, W.–Krosch, H.: Zur Geschichte der Medizinischen Fakultät der Universität Halle im 18. Jahrhundert: XVI. Die Disputationen und Doktoranden der Jahre 1700–1749. Wiss. Z. Univ. Halle 15, 1966, M. 1011–1124, S. 1081–82.).

62 (Megjegyzés - Popup)

„ist allhier wieder aufgelegt des Herrn Hof- und Consistorial-Raths D. Alberti dis. de abortus noxia et nefanda promotione, welche An. 1711 Mense Januario gehalten, bey mehrern Jahren aber gänzlich abgegangen: da nun dieshero vielfältige Nachfrage mündlich und schriftlich darnach geschehen, immassen diese Tractation ad Medicinam forensem gehöret” In: Wöchentlichen Hallischen Frage- und Anzeigungs-Nachrichten vom 31. Oktober 1729.

63 (Megjegyzés - Popup)

Haynóczy, Daniele: Georgius Sigismundus Liebezeit. Sempronii, 1739. (A Berzsenyi Gimnázium könyvtárában.)

64 (Megjegyzés - Popup)

Dissertatio inauguralis medica De tumore oedematoso podagrico. Praes. Stahlio. 1713. Halae Magdeburgicae.

65 (Megjegyzés - Popup)

Dreyhaupt, J. Chr. v.: Beschreibung des Saal-Creyses Bd. 2. Halle. 1755.

66 (Megjegyzés - Popup)

Sallander, H.: Bibliotheca Walleriana. The books illustr. the history of medicine and science coll. by Dr. E. Waller and bequethed to the Library of Royal Univ. of Uppsala. 2. vol. Stockholm 1955. Nr. 9170: Dissertatio inauguralis.

67 (Megjegyzés - Popup)

Slavica-Auswahl-Katalog der Universitätsbibliothek Jena. Zweiter Band. Zweiter Teil. Weimar 1959, 98–99.

68 (Megjegyzés - Popup)

Dissertatio medica de tumore oedematoso podagrico. Halae Magdeburgicae 1713. (Marz) 30 1.
Hozzákötvé: Alberti üdvözlő beszéde + Christian Friedrich Hunold gratulációja + az olasz lektor, Constanzo Anomi üdvözlő költeménye. A mű ajánlása: „Liberae regige civitatis Soproniensis inclyto senatui et convento evangelico viris generosis ...

69 (Megjegyzés - Popup)

Ifj. Köleséri Sámuel mint „Eques Transsylvanus” van bejegyezve: jogot tanult és 1712-ben disputált „De expensis litis actori a reo subministrandis” címmel. A nyomtatott munka ajánlása apjának szól: „Aurifodinarium per Transylvaniam supremo inspectori” In: Kaiser, Wolfram–Völker, Arina: Die Physici Sempronenses und ihre Beziehungen nach Halle und Wittenberg. Orvostörténeti Közlemények 1971, 104. Vö. még Faller Jenő: Köleséri Sámuel élete és munkássága. Bányászati és Kohászati Lapok, 1968, 647–656, 725–730.

70 (Megjegyzés - Popup)

Gergely Pál: Pápai Páriz-album az Akadémia kéziratárában. Magyar Tudomány 1961, 2. sz. 131.

71 (Megjegyzés - Popup)

Liebezeit a kamarai számadáskönyvekben először 1721-ben, a 156. lapon tűnik fel. A kamarai számadáskönyvek, ill. „Übergangsrechnung”-ok 1738. december 6-ig tanúsítják az évi 100 forint salárium kifizetését Liebezeit részére. Az 1739. évi könyv nincs meg, az 1740. évben pedig már Liebezeit utóda, Stockinger szerepel.

72 (Megjegyzés - Popup)

Rathsprotocolle 1727. (febr. 21.) 106–112.

73 (Megjegyzés - Popup)

Academia Imperialis Leopoldino-Carolina Naturae Curiosorum.

74 (Megjegyzés - Popup)

Hallesche Doktoranden als Mitglieder der Academia Imperialis Leopoldino-Carolina Naturae Curiosorum. Wiss. Zeitschrift der Univ. Halle. 14, 1967, M. 603–644, S. 605.

75 (Megjegyzés - Popup)

„Urbs duas portas majores et unam minorem habet; item duas apothecas pharmaceuticas Evangel. Physicus urbis erat D. Hartung, Romano-Catholicus; et D. Liebezeit, Evangel. poliater celeberrimus est. Physicatus hic loci est dignitas ambulatoria, Medicus Rom. Cathol. ad dies vitae ista gaudet, quo mortuo, Medicus Evangel. in ejus locum succedit”. In: Brückmann, F. E.: Epistolae Itinerariae XXXVI sistens Memorabilia Sempronensia. Wolffenbüttel, 1734.

76 (Megjegyzés - Popup)

Neuhold János (1700–1738) Lipcsében fejezte be tanulmányait 1722-ben. Wittenbergben kezdett teológusként, majd átment az orvosi karra. Jénában is tanult. Komáromban praktizált.

77 (Megjegyzés - Popup)

Kaiser-Völker i. h. 106.

78 (Megjegyzés - Popup)

Raths-Gemein-Protocolia 1739, 58–59. (A városi levéltárban.)

79 (Megjegyzés - Popup)

A különféle források (Szinnyei, Weszprémi, Kaiser) többféle halálozási dátumot jelölnek. A soproni ev. konvent 4. sz. halotti anyakönyvének IV. kötete 74. lapján 118. szám alatt ezen a napon van bejegyezve.

80 (Megjegyzés - Popup)

Közgyűlési jegyzőkönyvben szerepel, hogy a tanács Liebezeit doktor halála miatt keressen evangélikus orvost. Dr. Stockinger jelentkezett, akinek patikája is van, és kéri, hogy azt is megtarthassa. Vö. Raths-Gemein-Protokolle 1740. jan. 27. (A városi levéltárban.)

81 (Megjegyzés - Popup)

Házassági anyakönyv 1704–1716. VI. kötet 165. (Az evangélikus konvent levéltárában.)

82 (Megjegyzés - Popup)

Maria Anna Theresia (szül. 1716. nov. 30) ; Marfia Charlotta (szül. 1719. febr. 12). Keresztszülők mindkét gyereknél G. E. Stahl, ill. Egidius Ludwig Prisoman és felesége soproni lakosok. A keresztelési anyakönyvek 151., ill. 15. sz. bejegyzései. Fia, Albrecht Sigismund 1723. március 17-én született. Keresztapja Poch János György soproni polgár.

83 (Megjegyzés - Popup)

Házi i. m. 2. kötet, 632.

84 (Megjegyzés - Popup)

Az adókönyvi bejegyzés szerint a ház lakója Susanna Rosina Pochin és D. Liebezeit. Ordinari Steuer Anschlag de Anno 1738. (A városi levéltárban.) Az 1742-es adókönyv bejegyzései Liebezeit halála után: „Frau Rosina Pochin...”, ibidem Frau Esther Katharina Liebezeitin..., ibidem Frau Charlotte Liebezeitin. (A városi levéltárban.)

85 (Megjegyzés - Popup)

Haynóczi, Daniele: Georgius Sigismundus Liebezeit... in funeris sui celebritate Anno Christiano 1739. december 6. Sempronii. (A Berzsenyi Gimnázium könyvtárában.) Megjelent: Természettudósok Közleményei függeléke VII/1, 303.